

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

«Формування громадянської компетентності на прикладі Івана Миколайчука (1941–1987 рр.)»

Студента 2 курсу, групи СОІ-2м
напряму підготовки (спеціальності)
014.03 «Середня освіта (Історія)»
Родим'юка Петра Володимировича

Керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Галицька-Дідух Тамара Вячеславівна
Рецензент:
кандидат історичних наук, ст. викладач
Паска Богдан Валерійович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

АНОТАЦІЯ

Родим'юк П. В. Формування громадянської компетентності на прикладі Івана Миколайчука (1941–1987 рр.).

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 014.03 «Середня освіта (Історія)». – «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2023.

У роботі на основі доступних першоджерел і наукової літератури комплексно досліджено поняття, структуру, громадянської компетентності, життєвий і творчий шлях Івана Миколайчука, методики використання творчої спадщини на уроках історії. Проаналізовано ранні роки, акторську кар'єру та режисерську діяльність Миколайчука. Зокрема, від його першого виконання ролі Тараса Шевченка у фільмі «Сон» в 1964 році та до останнього фільму в якому брав участь 1987 року. Висвітлено та проаналізовано перелік фільмів в яких він брав участь як актор, сценарист, укладач музики. Детальному розгляду піддано питання фільмів, в яких Іван Миколайчук виступав в ролі режисера, такі як: «Вавилон ХХ» (1979) та «Така пізня, така тепла осінь» (1981). Розглянуто питання співпраці режисера з іноземними кінорежисерами, ставлення до шістдесятництва та українського поетичного кіно. Узагальнено результати кінематографічної діяльності Івана Миколайчука. Проаналізовані інтерактивні методи, засоби для результативного формування громадянської компетентності на прикладі Івана Миколайчука в навчальному закладі. З'ясовані інноваційні підходи до питання використання спадщини Миколайчука на уроках історії.

Ключові слова: громадянська компетентність, Вавилон ХХ, Іван Миколайчук, інтерактивні технології, історичний портрет, ключова компетентність, поетичне кіно, УРСР.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Історіографія та джерельна база дослідження.....	7
РОЗДІЛ 2. Життєвий і творчий шлях Миколайчука.....	26
РОЗДІЛ 3. Громадянська компетентність: поняття, структура, теоретико-методологічні засади її формування в освітньому процесі.....	60
РОЗДІЛ 4. Використання спадщини Миколайчука на уроках історії.....	79
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	118

ВСТУП

Актуальність теми. Постать актора й кінорежисера Івана Миколайчука є актуальною через потребу формувати громадянську компетентність як одну з ключових компетентностей в українських закладах освіти. Займаючись кінематографічною діяльністю він зображував українську культуру, використовуючи народний музичний фольклор. Цим він намагався зі своєї сторони сприяти розвитку української культури та привернути увагу до свого рідного народу зарубіжної глядацької публіки. Надзвичайно важливо актуальним є той факт, що на прикладі Миколайчука необхідно вчитися покращувати кіноіндустрію в Україні. Для співвітчизників та режисерів Іван Миколайчук є прикладом, того яким повинен бути справжній громадянин, адже намагався піклуватися про культуру свого народу виходячи з стану його можливостей.

Також, актуальність дослідження зумовлює той факт, що в українській історіографії формування громадянської компетентності та постаті Івана Миколайчука, завдяки прикладу якого можна розвивати дану компетентність є недостатньо висвітленою. На теперішній момент надрукованими є тільки деякі праці біографічного характеру, які містять інформацію про етапи життя актора. Окремі аспекти діяльності Миколайчука є в декількох статтях та монографіях. Також використання творчої спадщини діяча культури в навчальному закладі ще не висвітлено в наукових працях. Аналіз методичних праць сприятиме кращому запровадженню вивчення видатної особи в навчально-виховний процес.

Мета дипломної роботи полягає в тому, щоби комплексно дослідити та висвітлити життєвий і творчий шлях Івана Миколайчука на основі доступних першоджерел і наукової літератури і встановити напрямки впровадження зібраного матеріалу на уроках історії.

Для досягнення мети автор дипломної роботи поставив такі **завдання**:

- охарактеризувати головні наукові праці та джерела, в яких йдеться про життя і діяльність Івана Миколайчука;
- висвітлити формування особистості, основні етапи діяльності Івана Миколайчука як актора, сценариста та кінорежисера;
- з'ясувати суть поняття, структуру, теоретико-методологічні засади формування громадянської компетентності в освітньому процесі;
- проаналізувати методiku використання спадщини Миколайчука на уроках історії.

Об'єктом дипломної роботи є історична постать Івана Миколайчука.

Предметом дипломної роботи є основні віхи життєвого шляху, акторської та кінематографічної діяльності, причини і чинники, що їх визначали; а також методика використання спадщини Миколайчука на уроках історії.

Хронологічні рамки дипломної роботи визначаються роками життя Івана Миколайчука – 1941–1987 рр.

Географічні межі дипломної роботи включають територію УРСР, тому що в межах цієї держави проходив життєвий і творчий шлях Івана Миколайчука. Для конкретизації варто назвати село Чорторія, в якому актор народився та провів дитячі роки. Під час навчання в училищі його місцем проживання було місто Чернівці. Згодом, переселився до Києва, де з 1963 року був студентом інституту. В цьому місці займався акторською й кінематографічною діяльністю. Крім цього, в роботі згадані країни, з якими пов'язані основні моменти акторської та режисерської діяльності Миколайчука. Мова йде про Францію, Болгарію, Аргентину та інші держави.

Методологічною основою роботи є принципи об'єктивності, історизму, всебічності та системності. Із філософських (світоглядних) – використано діалектичний; серед загальнонаукових – аналізу і синтезу, індукції і дедукції, історичний, логічний, описовий; із поміж спеціально-наукових застосовані –

проблемно-хронологічний, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, а також порівняльний метод.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в спробі комплексного дослідження історичного портрету Івана Миколайчука та характеристики методичних рекомендацій щодо застосування матеріалу на уроці з історії.

Практичне значення дипломної роботи полягає в тому, що опрацьований і систематизований матеріал може бути використаний в процесі підготовки до семінарських занять з історії України, методики викладання історії, Компетентнісного підходу у професійній підготовці вчителя історії, методики викладання громадянської освіти, а також під час проходження асистентської, педагогічної практик та для написання студентських наукових робіт.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження апробовані на засіданнях кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, звітно-науковій конференції кафедри 6.04.2023 р.

Структуру дипломної роботи складають вступ, чотири розділи, висновки (99с.), список використаних джерел (160 позицій), додатки (7).

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Важливим джерелом при вивченні постаті Івана Васильовича Миколайчука є стаття, яку Іван Миколайчук надрукував 1973 року, опублікована в радянському щомісячному виданні «Новини кінотеатру». В статті він зазначив своє розуміння цінності акторської професії, яка зародилася набагато раніше ніж кінорежисерська. Також ним наведено основні твердження щодо сприятливих чинників для досягнення успіхів, набуття майстерності в акторському ремеслі та фактори, що можуть перешкодити вдосконаленню актора [8].

В 1988 р. на сторінках журналу «Вітчизна» вийшли спогади українського літературознавця М. Ф. Слабошпицького про Миколайчука, який зверну увагу на неймовірне вміння актора перетворюватися в образи своїх героїв на знімальному майданчику [15]. Цього ж року в публіцистичному виданні «Україна» були оприлюднені спогади Н. М. Матвієнко про Івана та Марію Миколайчук [13].

Особливо цінним є стаття, опублікована в часописі «Вітчизна» 1991 року. Тому що, в ній міститься інформація про життєвий шлях, родину, творчість, роздуми Миколайчука з наданого ним інтерв'ю, котре не було випущене в ефір. В записаному інтерв'ю була проаналізована особливість роботи артиста, згадувалося про окремі цікаві моменти з процесу виробництва фільмів. Передмовою статті послужили рядки Л. В. Череватенка про значущість Миколайчука в розвитку вітчизняного кінематографу. Він також зауважив, що режисер не шукав загального визнання та що не всі усвідомлювали труднощів з яким стикався Миколайчук при виробництві фільмів [117].

В перший рік незалежності України, 1991 р. вийшов на світ збірник, упорядником якого була М. Є. Миколайчук – дружина актора. Важливість книги полягає в тому, що в ній зібрано багато споминів видатних діячів про її

чоловіка та розміщено рецензії, розмови, творча спадщина Миколайчука [5]. В збірнику поміщені слова В. І. Івченка, котрий позитивно охарактеризував актора в його студентські роки, адже навчав його в театральному інституті та поділився приємними враженнями від оригінального підходу в творчості свого студента. Поміж спогадів також знаходимо інформацію про тимчасову незрячість актора, за твердженнями Б. В. Івченка. Також в книжці знаходяться й відомості про житло, де проживали свого часу Миколайчук з дружиною [5].

Вартими уваги для вивчення раннього періоду акторської кар'єри Миколайчука є спогади Л. М. Осики, який був знайомий з Миколайчуком з 1964 р. Леонід Михайлович в своєму тексті згадав співпрацю з актором, його роботу над роллю Т. Г. Шевченка, озвучування фільмів. Також охарактеризував його як ретельну людину, який більше був пристосований до життя в сільській місцевості [9]. К. П. Степанков писав про протидію актора радянській системі в межах своїх можливостей та зазначив, що великий вплив на світогляд Миколайчука зробив С. Й. Параджанов [9].

Згодом крім зазначеної публікації, дружина Миколайчука в 2008 році видає велику за обсягом книгу «Іван Миколайчук. Сценарії». В основу збірника ввійшли творчі доробки її чоловіка [9].

Грандіозним внеском в дослідженні біографії, кінематографічної діяльності є чимала кількість наукових робіт головної редакторки журналу «Кіно-театр» Л. І. Брюховецької. 2001 р. з нагоди шістдесятирічного ювілею режисера, Лариса Іванівна представила публікацію про поетичне кіно. У статтях, поміщених в книзі акцентується увага на аналізі прикладів цієї мистецької течії шістдесятих й сімдесятих років ХХ століття, наприклад «Тіні забутих предків», «Пропала грамота». Також упорядниці розглянула внесок Миколайчука в існування вітчизняного поетичного кіно [92].

Під авторством цієї ж дослідниці в 2004 р. була опублікована праця «Іван Миколайчук» з детальним аналізом його етапів життя, кінематографічної діяльності, авторських праць, що розташовані в хронологічному порядку. Окрім

цього дослідження містить безліч спогадів людей які мали причетність до Миколайчука. Авторка спромоглася розкрити питання перешкоджання радянською владою режисеру вільно створювати фільми [26].

Пізніше, в 2007 році побачив світ нарис «Іван Миколайчук» цієї ж авторки. Книга представляє собою огляд основних періодів з біографії, розгляд творчої спадщини видатного українського кінорежисера [27].

Важливу роль у вивченні постаті Миколайчука відіграв й С. В. Тримбач, котрий в 2002 р. надрукував книжку, яка містить в собі життєпис актора, спомини про нього, тексти розроблених сценаріїв, роздумування над деякими фільмами та важливим є те, що книга містить ще бібліографію для полегшення пошуку інших джерел інформації з цієї проблематики [6].

Крім цієї праці Сергій Васильович в честь роковин від дня народження актора оприлюднив в 2016 році дві статті на сторінках видання «День». В статтях було розглянуто вклад Миколайчука в процвітання міфопоетичного кіно та йшла оповідь про негативне сприйняття радянськими чиновниками виникнення роботи режисера – «Вавилон ХХ» [106]. Наступного року Тримбачем була надрукована наступна стаття в тій самій газеті, в якій подається відомість про моторошну дію актора під час фільмування «Перевірте свої годинники», а саме Миколайчукове добровільне перебування в труні, граючи роль свого персонажа [108].

В 2021 р. С. В. Тримбач завершив роботу над публікацією «Іван Миколайчук. Містерії долі». В книжці автор глибше вникає в деталі біографії та творчих здобутків Миколайчука. Тримбач намагався торкнутися питання причетності режисера до феномену поетичного кіно та чи варто відносити його до гуцулів. І не менш цікавим є вказаний факт, що він позитивно відносився до руху шістдесятників. В книжці автор провів паралелі між І. Миколайчуком та О. Довженком [107] (див. Додаток Б.).

Б Комар 2003 року помістив статтю в журналі «Київ», про співпрацю В. С. Земляка з Миколайчуком над розробкою фільму «Вавилон ХХ» [59].

У збірнику наукових статей науковці в 2010 році піддали аналізу фільми, в яких брав участь актор [112].

В 2011 р. вийшла з друку публікація альбомного формату, упорядницею якої була М. Є. Миколайчук. Окрім світлин, в книзі подано спогади І. Гаврилюка, І. Драча, Л. Кадочникової та інших людей які були знайомі з митцем. Унікальним є ще поміщені уривки з листів видатного режисера [7]. Необхідну інформацію про головні моменти з життя Миколайчука та про музей-садибу, будівлю, де був народжений актор наявна в книжці, яка вийшла в світ того ж року Є. І. Антонюк [17].

2012 р. вийшла з друку публікація під керівництвом Л. Брюховецької, яка помістила в ній статті, що були опубліковані з 1996 – 2012 роки, присвячені українським діячам кіноіндустрії. Серед них йдеться й про творчість Миколайчука [33].

Дослідженням постаті Миколайчука займалася А. Погрібна. Згідно з її твердженням в його сценаріях помітний є засіб «мікроісторії», особливо в «Вавилоні ХХ». Окрім цього в його роботах можна знайти сценарії про долю відомих творчих людей, як от Миколи Лисенка та життя емігрантів [33].

Спеціально для читачів дитячого й юнацького віку з'явилася на світ публікація О. М. Сторощук. В праці зазначений маловідомий факт, що спочатку сім'я актора носила прізвище Николайчук. Також подано спогади про деякі шкільні події з уст його однокласниці – Олесі Пенюк [18].

Тетяною Олійник в газеті «Україна Молода» 2016 р. здійснено розгляд біографічних відомостей, серед цікавих подій була згадана поїздка Миколайчука до Аргентини [88].

На сторінках газети «Дзеркало тижня» 2016 р. випуску, було опубліковане інтерв'ю О. А. Вергеліса з товаришем Миколайчука – актором Я. Д. Гаврилюком. Респондент надав цікаву інформацію про повсякденне життя режисера, поведінку на знімальних майданчиках, про вражаючі моменти його

мовчання, які відображували його внутрішній стан та незрозуміле ухиляння від керування автотранспортом [35].

Редактори газети «Молодий буковинець» в 2017 р. оприлюднили на сторінках свого видання короткі оповіді про Миколайчука його рідних, зокрема його дружини, рідної сестри Фрозини, яка повідомляла про прояви акторського таланту в дитячі роки брата та його захоплення музикою й співами. Окрім слів рідних поміщено в статті згадки про Миколайчука його колег – С. Й. Параджанова та Ф. М. Стригуна [11].

Чернівецький письменник М. Я. Лазарук в 2019 році видав роман, проте в біографічному стилі, в якому зображені життєві кроки режисера [70].

На протязі 2021 року вийшли в світ такі інформативні публікації як: «У КІНО-КОЛІ», в якому поміщені наукові розвідки Р. Балаяна, Р. Корогородського, М. Ілленка про українського митця [113]; «Таємна історія фільмів» про важку історію виробництва кінострічок «Білий птах з чорною ознакою» й «Вавилон XX» [31], «Талант і гра» Л. Брюховецької, розділи якої містять дані про режисера [30].

В тому ж році з'явилася книга В. П. Короті-Ковальської, в яку увійшли згадки друзів Миколайчука, особисті світлини з архіву його дружини та текст композицій, які виконувалися у фільмах режисера [62].

Потрібно звернути увагу, що необхідна інформація про багатогранну творчу діяльність Миколайчука наявна в чисельних номерах видання «Кіно-театр». В окремих випусках об'єктивно проаналізовані різноманітні сторони його життя. Нижче наводимо перелік колосальних за значимістю публікацій, які стосуються цього питання.

Катериною Смаглій в 1995 року в цьому журналі було опубліковано інтерв'ю з дружиною Миколайчука, яка оповіла ексклюзивні відомості про матір свого чоловіка, про його поїздки у відрядження в інші країни, улюблені заняття та розпач внаслідок заборони поетичного кіно [83].

Надзвичайно цінною є публікація Дмитра Кешелі в журналі «Кіно-театр» 2000 року. Вона містить інформативні рядки про народження актора, який розказував про свою появу на світ безпосередньо автору статті [57].

В 1999 р. вийшли інформативні праці таких авторів: А. Богуславської про нереалізовану мрію Миколайчука написати власну книжку «Тисяча снопів вітру, яка містила б епізоди з вистав, його цитат [21]; В. Юрченка щодо кооперації Миколайчука та Ілленка над створенням «Білого птаха», упередженого ставлення комісії, що затверджувала сценарій фільму, критику за «буржуазний націоналізм» [123]; про довготривалу дискусію стосовно редагувань фільму «Вавилон ХХ» [121].

Л. І. Брюховецькою в статті 1998 р. проаналізовано творчість режисера з погляду духовності. Вона вважає причиною намагання Миколайчука зробити кінематограф більше «чистим» є допомога вищої сили [32]. 2020 року в іншій праці вона доводить читачам, що особливістю кінокартини «Білий птах...» є відтворення персонажа, який є воїном УПА [28].

В статті 2021 року Л. Брюховецька дала аналіз першого акторського дебюту Миколайчука в фільмі «Сон» [24]. Цього ж року вона оприлюднила дослідження Миколайчука як музичного укладача фільмів, в статті підтверджує талант актора грати на музичних інструментах. Дослідниця стверджує, що в основному він використовував для екрану українські фольклорні пісні, музику [29].

Валерій Фомін в 1980 р. записав розповідь з Миколайчуком, текст якої надрукований в 1997 році в журналі «Кіно-театр», в якому є цікаві відомості про дитячі роки, причини обрання акторського фаху та про окремі ролі, які пощастило зіграти [114].

Про порівняння сучасної культури та тієї яку зображував у фільмах Миколайчук залишила роздуми Тетяна Дениско в статті 2021 року. Авторка звернула увагу, що актор своєю творчістю хотів привернути увагу світу до українського народу, його традицій [110].

Завдяки статті Лариси Іванишиної за 2020 рік, ми можемо дізнатися в яких ролях було заборонено або не вдалося знятися Миколайчуку. Авторка наводить приклад, коли йому було відмовлено виконувати роль Ореста, адже відповідно до сценарію цей персонаж мав причетність до УПА, а через впливовість актора, глядачі могли перейти підсвідомо на сторону цього героя. Таким чином Іванишина розглядає період творчого піднесення актора в рамках тотального контролю зі сторони комуністичної влади [49].

Анастасією Канівець 2018 р. в публікації оцінювала роль Параджанова в проявленні професійності та поштовху до будування акторської кар'єри Миколайчука [54]. В статті, написаній в 2021 році, нею здійснений огляд співпраці та приятелювання І. Миколайчука та Б. Івченка, їхні спільні проекти в сфері кіновиробництва [53].

Потрібні відомості про участь Миколайчука в стрічці «Тіні забутих предків» надруковані в статті 2021 року на сторінках «Кіно-театру». В тексті наводиться епізод, як відбувався вибір претендентів на роль Палійчука, серед яких був молодий Миколайчук [110].

Серед статей цього ж видання, в 2013 р. Олександром Дивнич вказує на майстерність виконання ролі Баяна у фільмі «Мій перший день». В статті описано про підготовку до знімання в стрічці болгарського режисера та про вивчення болгарської мови за недовгий проміжок часу [45].

Вивченням проблеми підготовлених й не втілених на екрані сценаріїв Івана Миколайчука займалася Ольга Ямборко. В 2023 році в журналі «Кіно-театр» зробила розбір його творчої спадщини, починаючи від сценарію який він написав в сімнадцятирічному віці. Ямборко звернула увагу, що серед його витворів були зображені опришки, з історію яких був ознайомлений [124].

Цією ж мистецтвознавцею в статті 2010 р. було здійснено дослідження ролі музики в фільмах Миколайчука. Згідно з твердженнями О. Ямборко, режисер скрупульозно відносився до обрання відповідної композиції для супроводу кінострічки [125].

В опублікованій статті Ольгою Ямборко в 2012 р. був поданий огляд образів українського населення в стрічках Миколайчука. Зазначається, що серед рис, які їм притаманні, є гумористичне ставлення до життя. Дослідницею вказується на використання Миколайчуком фольклорного матеріалу в створенні фільмів [126].

Ексклюзивно для видання «Елле» 2020 року акторка Г. В. Сулима в інтерв'ю розкрила деталі спільних з Миколайчуком зйомок у кінокартині «Така тепла осінь». Респондентка також пригадувала багаторазові виправлення комуністами сюжету фільму [12].

Щодо зарубіжної історіографії, варто зазначити, що дослідники з інших країн розглядали питання через призму політичних реалій виробництва української кінопродукції за часів існування Радянського Союзу. Здебільшого в їхніх працях аналізується постать Івана Миколайчука як представника поетичного кіно.

Американським істориком Джошуа Ферстом в 2008 р. було опубліковано працю про зображення національного питання в кінокартинах в УРСР в 1960-х роках. Поміж українських режисерів автор виокремив Миколайчука та представив читачам інформацію про його роль в стрічці «Сон». Дослідник зауважив невимушеність актора грати гуцула, що на екрані виглядало досить природнім та назвав його «національним героєм» [130].

В 2014 р. Джошуа Ферст випустив наступну роботу, в якій розглянув питання функціонування української кіноіндустрії в період еволюційного тоталітаризму. Історик написав окремі деталі, пов'язані з участю Миколайчука в творенні поетичного кіно та співробітництво з С. Й. Параджановим [131].

Про кар'єрний зріст Миколайчука було написано в праці «Відлуння минувшини: українське поетичне кіно» британською дослідницею Дж. Гурга в 2012 р.. Авторка охарактеризувала його як майстерного виконавця ролей та проаналізувала його акторську діяльність, співпрацю з Ю. Г. Ілленком [133].

Головними джерелами для вивчення громадянської компетентності є документи, ухвалені вищими органами влади нашої держави. В 2018 р. була підписана «Концепція розвитку громадянської освіти» в Україні, відповідно до якої дана компетентність є однією з обов'язкових для її набуття громадянами. Ця концепція визначає основні елементи компетентності [4]. Цього ж року Європейський Союз затвердив новий список ключових компетентностей й роз'яснення до кожної з них [138].

Серед інших документів які регламентують дане питання слід виокремити: 12 статтю Закону України «Про освіту», що визначає дванадцять ключових компетентностей для формування в молодого покоління, в переліку яких вказана громадянська [1]; 28 статтю закону «Про повну загальну середню освіту» [2] та Концепцію «Нової української школи» [3].

Після затвердження даних нормативно-правових документів в Україні відбувається запровадження громадянської освіти в освітніх закладах. Відповідно в академічному середовищі не тільки українському, а й інших демократичних держав розпочався активний процес наукового дослідження проблематики громадянської компетентності.

Цінним є дослідження даної компетентності кандидата педагогічних наук Т. І. Мацейків. В 2020 р. був опублікований її розгляд цього питання в збірнику промов на науковій конференції в Києві. В ньому йдеться про формування громадянської компетентності на уроках з історії України в старшокласників. Нею здійснений аналіз складових навчання, завдяки яким можна розвивати зазначену компетентність, зокрема шляхом екскурсій до музеїв [149].

В одній з статей журналу «Альманах наук», 2018 року була випущена публікація Т. І. Мацейків, яка в ній розкрила основний зміст й функції громадянської компетентності. Авторка проаналізувала дослідників цієї проблематики, пояснила теоретичні аспекти та представила методологічні рекомендації досягнення мети компетентності в навчальному процесі [77].

2019 року в збірнику «Наукові записки» з'явилася стаття цієї ж вченої, яка повідомила про висновки експерименту, що був здійснений в різних українських навчальних закладах, з метою з'ясування позитивних й негативних сторін процесу формування в учнів старших класів громадянської компетентності. Вона прийшла до висновку, що використання правильних підходів на уроках історії, сприятиме дієвому становленню старшокласників як свідомих громадян [78].

Т. І. Мацейків у своїй наступній науковій роботі 2020 р. визначила варіанти методів для розвитку громадянської компетентності в юнацтва на уроках з предмету «Історія України» [79].

Над вивченням аспектів розвитку зазначеної вище компетентності займалася науковиця Т. О. Ремех. В 2018 р. на сторінках «Українського педагогічного журналу» обґрунтувала відмінності понять «громадянська компетентність» та «громадянськість» та теоретичні відомості про структуру цієї необхідної обізнаності співвітчизників [94].

Т. М. Смагіна в своїй статті дала визначення поняттю «компетентність», зокрема й громадянської. В короткій публікації авторка до проявів громадянської компетентності відносить відповідальне життя в суспільстві, приєднання до громадських організацій, діяльність, що сприяє розвитку Батьківщини [67, с.242].

2021 р. була завершена робота над фундаментальною монографією під авторством І. В. Жадан. Дослідницею здійснений детальний аналіз великого обсягу праць вітчизняних й зарубіжних вчених з даної проблематики. Ірина Василівна здійснила дослідження теоретичну сторону громадянської компетентності та визначила передумови для її формування з погляду психології [46]. Цього ж року науковицею було оприлюднене дослідження в збірнику праць з психологічної науки, де нею розглядався вплив інформаційної безпеки на покращення зазначеної компетентності в молодих людей [47].

Також з погляду психології, розгляд проблеми здійснив в 2015 році вчений П. І. Блозва [20].

Важливо проаналізувати праці, що стосуються підготовки вчителів для здійснення формування громадянської компетентності в їхній майбутній діяльності. Так, в 2008 році М. В. Михайліченко в своїй статті запропонував перевірену технологію, відповідно до якої можуть навчати майбутніх вчителів працювати з учнями над розвитком даної компетентності. Також у своїй роботі виокремлює чотири компоненти громадянської обізнаності та подає пояснення до кожної [84] (див. Додаток А.).

В статті, опублікованій 2019 р. на сторінках видання педагогічного характеру О. В. Власенко обґрунтувала значущість та техніки громадянської компетентності, розглянула її функції – адаптаційну та інтегративну [37].

Аналіз змісту поняття «громадянська компетентність» з погляду психології, лінгводидактики та педагогіки здійснено Т. П. Магдич в статті за 2020 рік. Нею розглянуто також і нормативні документи, які регламентують дане питання та подано перелік науковців якими було раніше проведене дослідження проблематики [72].

2013 р. на сторінках журналу «Рідна школа» з'явилася колективна публікація Т. Апалькової, С. Малахової та Н. Фокіної, в якій ними було вивчено метод застосування телекомунікаційних проєктів для виховання в юнацтва громадянськості, відповідальності за місцеву громаду [74].

В рамках дослідження громадянського виховання, Ольгою Кривонос було здійснено аналіз правил дієвого процесу розвитку громадянської компетентності в навчальному закладі. В своїй статті ставить наголос на використанні медіа та проєктної діяльності, як необхідних умов розвитку даної компетентності [68].

І. П. Акіншева окреслила компоненти громадянської компетентності в контексті політичної соціалізації людини [16].

Про важливість розвитку зазначеної компетентності в учнів, роль навчального закладу в цьому процесі писали такі українські дослідники: Л. В. Кравчук, яка в матеріалах Всеукраїнської наукової конференції вказала на необхідність виховання свідомих громадян [147]; Л. В. Ілійчук, котра поділилася практичними порадами та новими підходами до даної роботи з учнями та інформує в статті за 2021 рік про спільний з Швейцарією проект DOCCU, що сприяє покращенню набуття українськими учнями громадянської компетентності [51]; А. О. Краснякова, яка в журналі «Габітус» опублікувала 2020 року наукову роботу стосовно характерних ознак сформованості громадянської компетентності в неоднакових вікових періодах [67].

В журналі «Нова педагогічна думка» 2017 р. Надією Халамендик виокремлено та детально проаналізовано основні компоненти громадянської компетентності – аксіологічний, особистий, раціональний та діяльний [116].

О. Оксенюк спільно з М. Кравчук надрукували статтю, в якій розглянули питання розробки структурно-функціонального підходу до вироблення громадянської обізнаності в учнів старших класів на прикладі Українського рівненського ліцею [87].

2014 р. в журналі «Імідж сучасного педагога» була поміщена стаття Ольги Кучер, в якій вона вирізняє історичне, психологічне та педагогічне походження розвитку зазначеної вище компетентності [69].

Професор О. В. Шестопалюк в своїй статті в журналі «Рідна школа» 2010 року зосередив увагу на вивченні факторів впливу покращення громадянської компетентності на розвиток інших ключових компетентностей [119]. Того ж року, вчений опублікував статтю, в якій йшлося, що дана компетентність може реалізовуватися через наступні здібності: дослідної, комунікабельної, пристосування до нових навчальних умов. Педагог визначив шляхом яких інструментів можна досягти сформованої компетентності в молодших учасників освітнього процесу [119].

На сторінках журналу «Педагогічний пошук» 2016 року була опублікована робота А. О. Корнейко та М. М. Корнейко, котрі здійснили вичерпне ознайомлення з поняттям, суті компетентності, як компонента патріотичного виховання старшокласників та проаналізували джерельну базу питання [60].

Деталізований огляд теоретичної складової громадянської компетентності здійснили ще такі науковці: Тамара Нестеренко, яка оприлюднила свою наукову розвідку в «Наукових записках» 2009 року, де розглянула також і роль залучення представників влади територіальних громад, розробку стратегії й підготовчі заходи заради якісного громадянського виховання [85]; Марія Рудь [96]; А. В. Баранникова [96]; Л. Я. Угрин в спільній праці з О. М. Щурко 2021 року проаналізували компетентність людини в демократичній країні [111]; Н. Р. Голуб'як [41]; В. Піддячий [89]; Т. С. Кравчинська [66]; Ю. А. Білова [19], подружжя Віталія й Тетяни Кравцових [65]; І. В. Победаш, яка підкреслила цільовий та інтеграційний підходи [90].

В. М. Шахрай в журналі «Політика» стверджував 2009 р., що найбільш вагомим компонентом громадянської компетентності є діяльнісний підхід. В статті він висловлюється, що виникнення громадянської компетентності як суспільного явища витікає від традиційних перших спільнот до більш зрілого суспільства [118].

2012 р. Н. А. Глузман в статті здійснено роз'яснення терміну «компетентність», початком дослідження якого, за твердження авторки відбулося з 1957 року [39].

З дефініцією компетентності як здатність, згідні такі науковці як О. І. Пометун, яка є впливовим дослідником проблематики та Роберт Даль, який обґрунтував твердження в «Журналі демократія» в 1992 році [93].

Щодо ролі вчителя у вихованні ключової компетентності в 2019 р. О. Берскорса разом з О. Кошелевим випустили статтю в журналі «Молодь і ринок» [64].

Варто виділити, що необхідним для роботи в ліцеї є посібник під авторством О. Боярчука, Н. Герасима та М. Рафальської. Посібник, що вийшов з друку 2017 року, містить в собі пояснення вагомих термінів в рамках проблематики, перелік документів, в яких зафіксована важливість формування громадянської компетентності та близько вісімдесят тренувальних вправ. Ці тренувальні завдання автори рекомендують для вдосконалення цієї ключової компетентності в учнів при занятті з різних дисциплін [154].

Тетяною Матусевич та Ларисою Колесник була проведена експертиза в різних навчальних закладах України за назвою «Демократія в освіті». Мета такого дослідження полягала в тому, щоб оцінити якість виховання молодих громадян, їх рівень підготовки до співпраці з державою. Науковці зробили оптимістичний висновок, через великий відсоток вчителів, які на той час були зацікавленими в покращенню громадянської освіти. Дане дослідження було поміщено 2019 р. в журналі «Філософія освіти», крім цього авторами були проаналізовані способи реалізації процесу розвитку компетентності відповідно до вимог Нової Української Школи [76].

Свою цінність несе стаття А. А. Карнаух, розміщена на сторінках наукового журналу «Політичний менеджмент» 2007 р.. В ній авторка пояснює взаємозалежність понять «громадянськість» з державністю. Також, в статті наводяться історичні етапи дослідження питання виховання людини як громадянина з античних часів, суттєвим етапом в цьому плані подається 1997-2003 роки, коли в Канаді проводилися конференції про формування громадянської компетентності [56].

Подробиці щодо зростання в підлітків громадянської обізнаності на заняттях з предметів суспільствознавчого спрямування знаходяться в номері «Таврійського вісника освіти» за 2015 р., в статті Л. А. Гончаренко. Авторка розглянула складові компетентності, вказала на потребу практичних дій в ході навчання учнів [42].

Про значення інформаційно-комунікаційних технологій в зростанні громадянської компетентності в 2013 р. О. Ф. Бурау та М. О. Смирнова написали статтю, в якій продемонстрували хороший досвід застосування цих засобів й проектів в навчальному й виховному процесі [34].

Можливість використання шкільних підручників, особливо з історії України та всесвітньої історії, проаналізувала І. В. Побєдаш [91].

Про досвід Нідерландів у застосуванні інформаційного й навчального середовища, як інструменту розвитку компетентності «громадянська», Олена Гриценчук випустила публікацію в 2020 році, зважаючи на те що ця держава з притаманними їй демократичними цінностями є зразковим прикладом для України в рамках даного питання [114].

О. Косенчук та Л. Куземко в статті 2021 року виділили чотири етапи формування даної ключової компетентності та наголосили на застосуванні ігрових методів в контексті цього питання [63].

В посібнику Н. М. Степанової, який вийшов з друку в 2014 р. наявний докладний методичний ресурс громадянської освіти та показано український та досвід з інших країн в запровадженні виховання молодих громадян [115].

Стосовно зарубіжної історіографії, то в 2015 р. вийшла в світ колективна праця американських науковців Дж. Торні-Пурта, Х. С. Кабрера, К. К. Рут, О. Л. Лю, Дж. А. Ріос, в якому вчені з США розкривають суть громадянської компетентності. Автори в цій науковій роботі визначили потрібний ступінь сформованості даної компетентності, подали перелік інноваційних завдань, результати експериментів, фаховий огляд мотивів актуальності запровадження й вдосконалення громадянського виховання в закладах освіти [143].

Латвійськими науковцями Павелсом Юрсом та його колегою Алідою Самучевичас було опубліковано статтю 2020 року. Відповідно до якої, автори підкреслили яким повинно бути соціальне середовище, з метою підтримки розвитку громадянської компетентності. Ними проаналізовані найбільш дієві

педагогічні підходи та представлено самостійно розроблену педагогічну стратегію в рамках цього питання [135].

В 2019 р. Ц. Камецька Анчак завершила роботу над вивченням теорій Ю. Хабеомаса, Е. Гофмана та інших, що стосуються набуття розуміння своїх прав й обов'язків, як громадянина. Авторка виокремлює ідентифікатори, механізми впровадження процесу вдосконалення навичок, які притаманні відповідальному громадянину [136].

На проведеній міжнародній конференції в Індонезії в 2021 році, У. Чотімах, Е. Е. Фейсал презентували інший підхід до покращення громадянської компетентності. Ними запропоновано використання контекстного навчання та практику поєднання поданого матеріалу на уроці з рутинним життям вихованців. Їхні тези надруковані видавництвом «Атлантик Прес» в тому ж році [141].

Словацькі дослідники Ліліана Єркович та Міле Іліч в статті, розміщеній в журналі «Сободна Педагогіка», підкреслили значення впливу інклюзивності закладу освіти на компетентність та їхню взаємозалежність [103]. В публікації, що стосується громадянської компетентності, вченої з Польщі Еви Бачія можемо почерпнути досвід сусідньої країни, для якої це питання є одним з пріоритетних в навчальному процесі [134].

В контексті розгляду способів, методів реалізації використання спадщини Миколайчука на уроках історії виокремимо основні праці, що стосуються цього питання.

Важливий навчально-методичний посібник вийшов в світ 2004 р. за редакцією О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. В ньому міститься глибокий аналіз інтерактивних технологій, що сприятимуть кращому засвоєнню матеріалу уроку [159]. Також про інтерактивні технології 2018 року вийшов в світ відносно новіший посібник О. І. Пометун, Н. С. Побірченко, Г. І. Коберника [160].

В 2011 році Н. М. Целуйко проаналізувала в своїй статті допоміжну форму проведення уроку – вікторину [152]. О. О. Агафонова в 2019 році випустила дослідження питання проведення веб-квестів на заняттях [153].

Увагу вивченню навчальних екскурсій приділив А. М. Дзекунов публікацією, опублікованою 2014 р. в виданні педагогічного характеру [44]. На цю ж тему написала статтю К. Семенова в 2021 році [100].

Методичні рекомендації в контексті національно-патріотичного виховання надали в публікації за 2022 р. Н. В. Бондаренко та С. В. Косянчук [22].

Необхідна інформація щодо використання соціальних мереж в навчальному процесі наявна в статті С. В. Івашньої за 2012 рік [50]. 2022 року М. Мазурок і О. Саприкіна проаналізували методи, правила використання сторітелінгу при вивченні нової теми, особливо якщо йдеться про постать [73].

О. І. Локшина в публікації за 2019 р. підкреслила важливість реалізації ключових компетентностей, зазначених в Європейській довідковій рамці затвердженої 2018 року [71]. Питання цифрової компетентності досліджувала Л. В. Іллічук [146]. Означення математичної компетентності подає М. С. Головань [40]. Мовну компетентність розглянула І. Озьмінська в 2018 році [86]. Про інші компетентності довідуємося з опублікованих 22 травня того ж року рекомендаціях Європейської ради [139].

Під авторством С. Ю. Кондратюк в 2018 р. вийшов з друку методичний посібник, в якому автор поставив за мету дослідити один з інструментів для візуалізації в навчальній роботі – інфографіку [156].

Потрібна інформація, що стосується педагогічних технологій та інновацій знаходиться в посібнику, укладачем якого в 2009 р. стала Н. П. Наволокова [155]. Корисним також є посібник, завершення роботи над яким відбулося в 2022 році А. В. Лякішевою та В. В. Вітюк. Їхня праця містить великий масив технологій, спрямованих на розвиток критичного мислення в учнів [157].

Про мозковий штурм як елемент інтерактивного навчання С. Б. Телемуха випустила в світ 2014 р. публікацію, в якій проаналізувала яким чином такий метод зможе допомогти підсилювати критичне мислення у вихованців [104].

2018 року І. Санковська в журналі «Креативна педагогіка» дала характеристику проведенню прес-конференцій в освітньому процесі [99].

М. М. Карабінюк та В. В. Лета 2023 року піддали аналізу використання інтелект-карт в освітньому процесі та висвітлено онлайн-платформи на яких можна створювати карти такого типу [55]. Це питання також розглянуто й в науковій розвідці 2018 року С. А. Шмига, Л. М. Богдановича [120].

Відповідно до технологічного прогресу й необхідності йти в ногу з часом К. К. Петровою та Ж. В. Дейнеко запропоновано в статті застосування QR кодів в навчанні [151]. Денисом Борисенком в 2023 році проаналізовано роль та використання штучного інтелекту в освіті. Автором висловлюється застереження щодо AI, він вважає що слід з обережністю відноситися до активного користування ресурсами такого типу [23].

Отже, щодо дослідження постаті Івана Миколайчука та його творчої спадщини українцями були надруковані фундаментальні праці, чисельні статті. Їх автори детально розглянули важливі етапи життя, акторську кар'єру, його роботи як укладача музики і сценариста фільмів, режисерські доробки Миколайчука, взаємини його з представниками радянських інституцій. Крім вітчизняної історіографії, варто зазначити, що науковці Великобританії та США в своїх публікаціях висвітлювали роль Івана Миколайчука в розквіті поетичного кіно в час тоталітаризму в УСРС.

Вітчизняними та іноземними вченими опубліковано чимало наукових публікацій, в яких проаналізовано теоретичні аспекти громадянської компетентності та досліджено через анкетування, експерименти процес її формування в реальному освітньому процесі. Число праць збільшилося внаслідок затвердження оновлених ключових компетентностей в 2018 році та

потребі в Україні збагачувати дану компетентність в молодих співвітчизників заради виховання в них зразкових громадян демократичної держави.

Через проголошення переліку ключових компетентностей для формування, в українському науковому середовищі актуальним стало дослідження питання запровадження основних компетентностей в учнів. Завдяки вітчизняним та зарубіжним вченим було опубліковано чимало статей та змістовних монографій в контексті компетентностей. В наукових працях було проаналізовано теоретико-методологічні аспекти кожної компетентності, шляхи ефективного їх формування. В Україні та в інших державах науковці видавали посібники, статті, які стосуються інтерактивних технологій.

Якщо розглядати джерельну базу дослідження, слід сказати, що в 1973 р. була опублікована стаття Івана Миколайчука про акторську професію. Вже в часи незалежної України, вийшли друком збірники, які містять у собі важливу інформацію щодо життя і творчість Миколайчука, написані ним сценарії та спогади його сучасників. Стосовно джерел, на основі яких здійснювалося дослідження громадянської компетентності є документи, затверджені вищими органами влади України. Сюди відносяться закони нашої держави та документи Європейського Союзу, в яких регламентується дане питання.

РОЗДІЛ 2

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ МИКОЛАЙЧУКА

Майбутній видатний актор, режисер, представник українського поетичного кіно Іван Миколайчук, з'явився на світ 15 червня 1941 року в селі Чортирія, що в Чернівецькій області. Його батько на ім'я Василь, був залізничним працівником, який здійснював обстеження колії, яка сполучала міста Вижницю й Чернівці. Перед одруженням 1930 р. з Катріною – матір'ю Івана, був неграмотний, поки дружина не посприяла оволодінням ним навичок читання. Навчившись читати, батько зміг купляти періодичні видання. Тому, через вміння голови сім'ї Миколайчуків розуміти підтекст написаного, прогнозувати майбутнє, до їхньої домівки часто заходили жителі села. Був розсудливою людиною. Маючи десять дітей, повинен був міркувати як забезпечити необхідним свою сім'ю, знаходив місця заробітку грошей. Але в момент, коли дивуючись, люди задавали йому питання, чому вони народжують велику кількість дітей маючи скромний матеріальний достаток, він відповідав, якщо Бог подарував їм дітей, то й «дасть і на діти» [26, с. 11, 14].

Щодо батька Івана споминала Марічка Миколайчук, що він читав Біблію, розповідав і пояснював уривки з неї. До нього навідувалися люди та зверталися за рекомендаціями. Невістка називала його філософом та винятковою людиною. За її словами, Миколайчук вельми любив свого батька та жваво обговорював різні питання з ним, вона думає, що філософський характер Іван успадкував від батька [26, с. 15].

Матір Івана – Катріна Олексіївна 1914 року народження, була людиною, яка народила тринадцять дітей (з них десятеро дожили до свого повноліття), справлялась з доглядом за ними. Згідно з розповідями вона мала вроджений естетичний смак, розуміла витвори мистецтва [26, с.18].

Іван був четвертим у сім'ї, крім нього в домівці Миколайчуків виховувалися ще його чотири сестри та шестеро братів [27, с.8].

Іван Миколайчук переповідав українському письменнику Д. М. Кешелі про свою появу на світ, сповнену не зовсім спокійними, екстремальними пригодами, особливо для батьків. Народження відбулося за декілька днів до вторгнення гітлерівської армії на українські землі, початку Другої світової війни. Увечері, коли його матір відчула ознаки, згідно з якими потрібно було їхати для пологів до лікарні районного центру, батько прудко закріпив коней до возу й довів дружину до місця призначення. Перед пологовим відділенням батько молився, благаючи Бога, щоб поміг жінці, потім вернувся додому. 21 червня 1941 року Василь Миколайчук, приїхавши провідати свою дружину, отримав інформацію про народження сина. Але невдовзі в повітрі з'явилися літаки Люфтваффе та розпочали атакувати районний центр. Санітарка старшого віку наблизилась до його збентеженого батька й вигукнула, щоб він забирав своїх рідних і негайно віз їх додому. Рушивши в напрямку своєї домівки, їхню підводу близько тридцяти хвилин переслідував один винищувач, через кулеметні черги коні налякалися та тато вже не міг ними управляти. Батьки прикривали собою немовля й думали, що це їхні останні хвилини на світі, але, завдяки молитвам, всі залишилися живі [57, с.5].

Кожен, хто був знайомий з їхньою родиною, наголошували на володінні ними природніми кмітливостю, доброзичливістю, акцентували також на тому, що Миколайчуки були інтелігентами з національною свідомістю та широтою зацікавлень. Протягом кожної неділі сім'єю вони збиралися для читання творів Т.Г. Шевченка. З дитячих років дітей залучали до творчої активності, Іван не був виключенням, бо брав участь у виставах за творами вітчизняних класиків, організованих в селянському домі культури [27, с.7] (див. Додаток Б.).

Діти кожного літа надавали своєму батькові поміч на його місці роботи, а саме акуратно попри залізничні колії розставляли пофарбовані в білий колір камінці, виполювали бур'яни, очищали територію від сміття [18, с. 6].

У сім'ї Миколайчуків дітям змалечку прищеплювали пошану до людей, особливо похилого віку, до давніх традицій, які передавалися нашим народом

від старшого покоління до нащадків, належної поваги до рідної мови, історії минулих епох, родоводу, пісні, виховували в них працьовитість. Дитячі роки Івана не завжди були наповнені радісними епізодами. Наприклад, будучи шестирічним він, доглядаючи сусідську дитину, заснув. Батьки тієї дитини повернувшись й заставши його сплячим, розлютилися та нанесли йому побоїв. Після того як це трапилося пройшло немало років і вже будучи одруженим Миколайчук показав своїй дружині будинок тих людей. Він все ще пам'ятав цей інцидент [26, с. 20].

Коли Івану виповнилося сім років, його відправили здобувати знання в початковій школі села Чорторія. Виростав тямущим учнем, вправно міг відтворювати рухи та поведінку людей, які його оточували, а на весіллях викликав сміх у присутніх запрошених гостей молодят. Десятирічним хлопчиком приєднується до драматичного гуртка, ба більше: він мав обдарованість до співів, танців й виконання мелодій на сопілці, охоче грав і на інших музичних інструментах. Не раз здобував перемогу на огляд-конкурсах та фестивалях [26, с.21].

Артистичний потенціал у хлопцеві зауважила Качало Катерина Миколаївна – перша вчителька Івана. Вона порекомендувала призначити п'ятикласника на роль батька молодого в спектаклі «Безталанна». Учень неперевершено виконав роль, сумлінно поставився до запам'ятовування об'ємного тексту та докладно його дотримувався, не було моменту коли б він зробив відхилення від сценарію, піднесено говорив, чітко і реалістично грав [18, с. 7].

Одного дня з міста Вашківці до навчального закладу, де навчався Миколайчук, на урок навідався інспектор. Після уроку, на завершення свого візиту, він висловив слова побажання до учнів, щоб вони поважали свою вчительку, адже вчить їх любові та добра. Аж ось піднявся Іван і попросив, щоб він поки не виходив, бо може послухати декілька пісень та взявся їх виконувати. Інспектор був дуже зворушений і підкреслив, що переважно

учасники освітнього процесу бажають, щоб перевірка швидше вирушила, а тут навпаки. Почувши від Миколайчука не одну пісню, він промовив далекоглядні слова, що з нього виросте видатна постать [18, с. 6].

Олеся Пенюк, що була однокласницею режисера, пригадувала, як зимою в навчальний період, їхня вчителька прохала декількох учениць прийти в гості до Івана. Причина такого візиту була для з'ясування чому хлопець не приходив на уроки вже деякий час. А виявилось, що на той момент його сім'я не володіла достатньою кількістю чоботів, діти користувалися тільки однією парою сезонного взуття. Однак, пані Олеся оповідала, що попри певні матеріальні утруднення Іван залишався привітним хлопчиком, міг поділитися тим, що тримав в сумці. Також цінував чесність, додержувався справедливості, був спроможний відстоювати себе та мав чималу кількість товаришів [18, с. 6].

Представник медіа О. Стрижевський записав наступні спогади Миколайчука, коли він після перших класів завершував восьмирічку на відстані близько п'яти кілометрів у селі Брусниця. Під час ходьби навпростець до освітнього закладу крізь ліс й степ учень любив чути шелест вітру й дерев. Хлопець був спроможний в певній мірі відтворити голоси усяких пернатих, трохи розумівся в термінах розквітання деяких квітів [26, с. 23].

Починаючи з дитячих літ, Миколайчукові дуже подобалося природа рідного села, яке називають гостинною аркою до Карпат. Хлопчиком він любив бігати без взуття на горбистих місцях, випасати малих овець, плавати й рибалити в річці Черемош. В період Різдвяного посту, проводив ночі на печі, готуючись колядувати і оздоблював домівку до святкування Різдва Христового. Тринадцятилітнім гасав по пагорбах, щоб спостерігати як зникає світло у вікнах односельчан [18, с. 7].

Людмила Лемешева зауважувала, що тринадцятирічним хлопцем він працював в лісному господарстві, переправляв плоти вздовж річки Черемош. Згодом, через своє бажання, відправився вчитися в морехідне училище. Але збагнувши, що це не його покликання – повернувся додому [26, с. 23].

Існує кілька версій того, як Миколайчук вирішив обрати майбутній творчий професійний шлях. Актор розповідав, що осіннього дня пас корову, через одне привідчинене вікно почув перший раз по радіо пісню «Суліко». Після прослуханої грузинської композиції юнак відчув ентузіазм та, відвівши худобу на місце, почистив взуття, взяв костюм й залізничним транспортом вирушив до Чернівців задля знаходження музичного училища, щоб стати артистом [26, с. 24].

Працівники краєзнавчого музею з Чернівців Є. Гаврищук-Антонюк і Н. Кириченко створили запис, в якому подавалась інша інтерпретація визначення Миколайчуком галузі праці в майбутній перспективі. Навчаючись в школі, наставники виявили в хлопцеві здатність наслідувати чийсь поведінку, тому після восьмого року навчання Івану запропонували приєднатися до діяльності в клубі. Проте передусім рекомендували йому отримати знання в музичному коледжі. Так, він став студентом Чернівецького музичного училища. Перед зарахуванням Миколайчукові давали пораду пройти підготовку на курсах тривалістю в півроку, бо в нього не було раніше здобутої початкової освіти, пов'язаної з музикою. Але юнакові уможливили проходити навчання, відхилившись від процедури реєстрації абітурієнтів. Оскільки, для оплати проходження курсів, батькам Івана не вистачало коштів, а для їх отримання вони мали бути зайнятими в колгоспі та внести плату за навчання з колективного господарства, але його батько й матір не належали до працівників колгоспу. Тому крім цього, було погоджено одразу прийняти вступника до числа студентів ще через три причини: походження з багатодітної сім'ї, з огляду на обдарованість та палке прагнення, натхнення до навчання [26, с. 24].

Театрознавець Юрій Богдашевський розповідав, як батько Миколайчука й не думав собі, що його дитина буде актором, в момент коли дорікав йому за імітування сусідів і не дозволяв йому надалі їх пародіювати. Очевидно, бажання стати частиною працівників театру виникло зі шкільних років, адже на

невеличкій за розміром сцені декламував вірші, брав участь в самодіяльних виставах [26, с. 21].

Молодий Іван проявляв інтерес до психіатрії, вельми цінував, шанобливо відносився до людей, пов'язаних з медициною. Людей, яких називають душевнохворими, він ніколи не лякався. Пояснюють це тим, що призвичаївся із раннього віку, бо його сестри й брати трудилися в складі молодшого медичного обслуговування психіатричного закладу, до якого іноді заходив Миколайчук та вів бесіду з лікарями. В тій медичній установі трапився випадок, який з часом став підґрунтям для написання рукопису «Кувала зозуля в бабине літо». Доставили до психіатричної лікарні нездорового чоловіка, який не розмовляв, та ще й не міг терпіти громовиці, тому таївся під подушкою. Одного дня Миколайчук, пасучи корову, застав грозу та несподівано був свідком того, як згадуваний пацієнт, швидко біг та репетував. Побачене Іван доповів медперсоналу, проаналізувавши, вони висунули припущення, що напевно причина недуги криється в пережитій війні. З огляду на це був організований експеримент, в якому Миколайчук втілювався в образ солдата. Цей дослід приніс хороший результат, адже німий чоловік знову заговорив, через деякий час видужав та одружився [26, с. 26].

Миколайчук згадував момент, коли він опинився одного разу в театрі людей з порушенням слуху. Вразило його те, як з використанням жестової мови та міміки, динамічного рухання проявлялися витончені людські емоції. Так, він звернувся дозволити йому прилучитися до школи для осіб нездатних чути, як завідувач хореографічного гуртка. Від своїх учнів перейняв чимало навичок, насамперед чутливість до ритму, підвищеної емоційної активності [26, с. 23].

В столиці Буковини – місті Чернівцях, Миколайчук подавав офіційні папери для вступу в інститут, де підготовлювали медичні кадри. Іван Васильович пояснював це тим фактом, що раніше завів дружбу з авторитетним професіоналом - головним лікарем локальної психоневрологічної лікарні. Нездорових людей він виліковував своєрідним способом, а саме втілював в

життя їхні задуми. До цього оздоровлюючого процесу фахівець залучав Миколайчука, щоб щось або когось відтворювати з медичною ціллю. Актор підтверджував, що окремим пацієнтам дана процедура проходила з користю. Тому він серйозно розглянув перспективу працювати в царині психіатрії та гадав, що ця наука для актора є необхідною. Але дізнавшись про необхідність на початку опанувати один за одним всі медичні дисципліни, відмінив подання документів [26, с. 26].

В Чернівцях він завершив курси тривалістю в один рік, що відбувалися в межах музичного училища імені Воробкевича. Молодий Миколайчук виконував композиції на музичних народних інструментах та за відмінний музикальний слух удостоївся переходу навчатися у відділенні, де освоювали знання необхідні для диригента хору [27, с. 11]. 1957 року він став випускником даного освітнього закладу, здобувши фах керівника хорového колективу художньої самодіяльності [18, с. 3] (див. Додаток Б.).

Хоча молодий Миколайчук не мав достатніх фінансових заощаджень, оскільки при зарахуванні в училищі змушений був одягнути формене пальто працівника залізниці, яке належало його батькові, вродливого хлопця з доброзичливими, розумними очима, позитивною самооцінкою, який не був багатослівний, а якщо й говорив то доречно, викликало довіру й сприяло гарній репутації в адміністрації училища, чернівецьких навчальних закладів, в яких він очолював колективи художньої самодіяльності, в тому числі школі для дітей з вадами слуху [26, с. 25].

В гуртожитку інтенсивно освоював гру на баяні. Так, як власного інструменту в нього не було в наявності, Іван відвідував свого товариша П. Петраша, щоб практикуватися на його баяні [18, с. 8].

У 1957 році він записався до студії, що існувала на базі музично-драматичного театру імені О. Кобилянської в тому ж населеному пункті [27, с. 11].

Проходячи підготовку в студії, мав зайнятість в помічній театральній трупі. Втілювався в образ: Лукаша за мотивами «Лісової пісні», авторства Лесі Українки; Д. Семенчука, персонажа з п'єси «Полум'яні серця» С. О. Снігура; Гриця, героя твору «Титарівна» М. Кропивницького. Впродовж навчання, йому надавали грошову підтримку й вигравав премії [18, с. 8].

У процесі підготовки в зазначеній вище студії Миколайчук вперше побачив Карп'юк Марічку, котра теж була через рік приєднана туди ж. З першого дня в театральній студії актори цікавилися чи вона є рідною сестрою Миколайчука, через те що були подібні між собою. Питання чи існує родинний зв'язок з Іваном, розпалили в ній інтерес та бажання мерщій дізнатися про нього більше. Пані Марія розповідатиме, що вперше з майбутнім чоловіком зіткнулася поглядом в театрі, привернули увагу його великі очі та чималий зріст, а саме 187 сантиметрів. Щомиті при їхній зустрічі на його обличчі була невимушена посмішка. Співачка пригадувала, що відтоді як відбулося перше знайомство з Миколайчуком чула серцем ніби щось їх об'єднує. Після завершення виступів чи репетицій він проводжав її до домівки [26, с. 27].

Будучи сімнадцятирічним хлопцем, в 1958 році Миколайчук розробив перший з усіх своїх творів, п'єсу - «Живий хрест у мертвій діброві». Але рукопис не втілювався в життя у вигляді кінокартини чи вистави. Текст зберігся лише частково [124, с. 2].

Ідея п'єси полягала в тому, щоб відтворити селянську історію про тутешніх героїв твору Ромео і Джульєтту. Дружина сценариста в інтерв'ю, виразила міркування, що його твір викликав зацікавленість не лише за фабулою, а й з огляду на буковинський діалект, використаний при написанні [61, с. 91].

1961 р. Миколайчук завершує музично драматичний театр імені Кобилянської в місті Чернівці за спеціальністю «актор драми» [18, с. 3].

Проживаючи ще в Чернівцях, він ділиться з Марічкою прагненням «за свій вік зіграти» Т. Г. Шевченка. Згодом Марія Євгенівна зробила сюрприз для

Миколайчука. Це були дві книги – «Художник», написана Шевченком та «Тіні забутих предків» Коцюбинського та зробила надпис: «Я вірю в тебе». Пройшов час і даний дарунок перейшов у дві перші відомі ролі, зіграні Іваном Васильовичем [18, с. 9].

1961 року Миколайчук спершу планував поступити до ВДІК - вищого навчального закладу в тодішній столиці СРСР, однак прийняв рішення навчатися в Києві, адже в цьому місті на базі театрального інституту появився факультет кінематографії [26, с. 29-30].

В липні 1961 року, коли Миколайчуку минуло двадцять років, був зарахований на навчання в Київському державному інституті театального мистецтва імені Карпенка Карого. Він був прийнятий в ряди студентів акторського відділку факультету кіно, що був започаткований в тому ж році. Доречно зауважити, що відповідальним за рекрутинг студентів був народний артист УРСР В. І. Івченко, який також головував у акторському цеху при цьому ж інституті [26, с.30]. 1965 року завершує тут навчання [18, с. 3].

1967 р. Віктор Івченко залишив написані спогади про свого студента, адже був його викладачем в Інституті театального мистецтва імені І. Карпенка-Карого. Він писав, що на лекціях Миколайчук показав порив зрозуміти і досягнути все, що пов'язане з акторським ремеслом. На думку Івченка, його вихованець, прийшовши навчатися, серед числа зарахованих був найбільш обізнаний і налаштований до подальшого розвитку в сфері кіноіндустрії, враховуючи його попередній досвід в драматичному театрі в Чернівцях, але він не вважав це певним привілеєм [5, с. 101].

29 серпня 1962 р. Іван Миколайчук і Марія Карп'юк вступили у шлюбний союз [88, с.14]. Весільна церемонія відбулася у Чернівцях досить скромно. Першу пору спільного життя вони провели на фільмуванні «Тіней забутих предків» в Івано-Франківській області. До 1967 р. подружжя не мало своїх обручальних кілець, поки Миколайчукова дружина не придбала їх у Мексиці, перебуваючи на гастролях [81, с.15].

В студентському віці кінорежисер Аркадій Микульський, який навчався на одному курсі з Іваном Миколайчуком, розробив анкетування та пропонував вказувати відповідь на питання своїм одногрупникам. В числі респондентів був звичайно й сам Миколайчук. Тому 17 березня 1963 року двадцятиоднорічний студент надав цікаві, особливо з погляду часу, відповіді на задані двадцять дев'ять питань. Відповідно до реакцій молодого актора на згадану анкету, наводимо нижче його погляди, вподобання та самохарактеристику. Так, приносило йому радість в житті наявність мети, а нещастя навпаки. Він вказав, що вірить в Бога та найвидатнішою людиною назвав Ісуса Христа. Найбільше імпонувало йому кіномистецтво, психіатрію обрав би як альтернативне заняття. На питання чи вірить в комунізм, написав «ні». Данте Аліг'єрі вважав великим автором творів. Хлопець дав свій прогноз стосовно війни, яка за його думкою може відбутися аж через три тисячі років. Охарактеризував себе сумлінною, винахідливою людиною з недостатньою вірою в свої можливості, але яка шукає своє покликання в житті. Серед усіх народів, що мають максимальні перспективи на майбутнє, Миколайчук вказав український. В друзях цінував міцну волю, об'єктивну правду. В людях поважав: працелюбність, обізнаність, раціональний егоїзм; для яких не притаманні брутальність й хамелеонство [107, с. 49-50].

Кінорежисер Леонід Осика 1964 р. виготовив свою курсову роботу – короткометражну кінострічку під назвою «Двоє». В сюжеті йшлося про двох закоханих молодих людей, для виконання ролі хлопця Осика запросив студента Миколайчука. Автор стрічки, після успішного захисту роботи не припинив кооперацію з актором, який відзначився чудовим виконанням ролі [36, с.10].

1964 року Володимир Денисенко випустив в кінопрокат власну режисерську роботу «Сон» замовлену безпосередньо державою, з нагоди чергової річниці від дня народження Т. Г. Шевченка. Спершу на роль визначного українського поета було погоджена кандидатура Миколи Губенка, але внаслідок суперечок між ним і Денисенком перевагу на виконання

відповідальної ролі надали двадцяти дворічному Івану Миколайчуку [107, с.242-243].

До акторської діяльності в кіностудії імені О. Довженка Миколайчук приєднався в 1965 році [18, с. 3].

4 березня 1965 р. Миколайчук під час зустрічі з глядачами переглянутого фільму, що відбулося в кінотеатрі «Жовтень», поділився враженнями від роботи над стрічкою «Сон». Для актора виконувати роль Шевченка, від якого він з дитинства був у захваті, сприймалося привілеєм та грандіозною місією. Іван Васильович розповів, що в ході знімання, коли втілювався в образ Кобзаря, його ні на мить не покидало розуміння, того що він відтворюватиме персонажа – раба, який прагне свободи не виключно для себе, а й для рідного виснаженого й пригнобленого народу [27, с.18-19].

На момент знімання у фільмі «Сон» Миколайчукові було двадцять два роки, попри свій молодий вік, студент третього курсу зумів забезпечити успіх кінокартини та більшість хороших відгуків про виконання ролі Шевченка, чим став для В. Т. Денисенка цінною знахідкою й скарбом для українського кіномистецтва [24, с.2].

Юрій Дольд-Михайлик у відповідь на незадоволення грою Миколайчука з боку Т. Левчука й О. Левади, зазначив, що у зображенні Шевченка виконаним актором, не побачив твердого, незворушного поета, а впадає в око чоловік «з твердою волею», з непохитними життєвими принципами. Заступився за виконавця ролі також і Василь Земляк, виразивши відгук про реалістичний образ Шевченка у не панському фільмі, тому краще було досягнути, герой не є поверхневим, а сам Миколайчук, за переконанням Земляка, у фільмі перевершив самого себе [24, с. 3].

Окрім Денисенка автором сценарію «Сну» був ще Дмитро Павличко. Поет знав Миколайчука з перших років навчання актора в інституті, тому й запропонував його режисеру. Павличко пригадував, що при зустрічі з ним, хлопець досить добре декламував вірші Шевченка. Однак в них було вагання,

так як ріст Миколайчука був вищим ніж у Кобзаря, який був широкоплечий, середньої статури. Згодом виявилось, що сумніви були марними, оскільки його акторська майстерність покривала відмінності в зовнішності з історичним персонажем, вже не зауважували його високого зросту [107, с. 245].

Миколайчук згадував в розмові з Валерієм Фоміним, як в перші роки своєї підготовки на актора й початку кар'єри комплексував через селянське походження. Однак, з бігом часу, усвідомлення статусу уродженця села, сприймав вже як привілей, певний капітал [114, с. 35].

Режисер Сергій Параджанов в 1964 р. створює кольоровий фільм «Тіні забутих предків», до виконання ролі в якому був залучений Миколайчук. Витвір кіномистецтва Параджанова був кіноадаптацією повісті Михайла Коцюбинського [107, с. 139].

З метою, щоб свого молодого вихованця прийняли на роль в стрічці «Тіні забутих предків», В. І. Івченко завів Миколайчука в приміщення кіностудії ім. Довженка. Режисер С. Й. Параджанов, шануючи свого приятеля Івченка, дав згоду, щоб для його студента влаштувати прослуховування. Цей процес поклав на відповідальність оператора – Ю. Ілленка, а сам не очікуючи щось виняткове, покинув павільйон. За якусь мить оператор догнав Сергія Йосиповича й доповів, що учасник кастингу бездоганно, фантастично проявив себе, ілюструючи визначений йому епізод, де потрібно було молитися Богу. Миколайчук потім зізнавався режисеру, що вихід останнього з місця проведення відбору, був спершу помилково сприйнятий ним як втрата симпатії Параджанова до нього, претендента на роль [110, с. 2] (див. Додаток Б.).

Серце батька Миколайчука зупинилося в період, коли велася робота над створенням стрічки «Тіні забутих предків». Сумна звістка про втрату батька надійшла телеграмою в день, коли було заплановано записувати на камеру частинку фільму неподалік від храму в селі Криворівня. Актор проінформував Юрія Ілленка, але сказав йому, що спершу зніметься у кадрі, а опісля вирушить провести батька в останню путь, так було й зроблено [107, с. 77].

Після того як фільм було випущено в прокат, слідом за цим відбулася подорож на міжнародний кінематографічний фестиваль в аргентинському місті Мар-дель-Плата. Презентували «Тіні» в Південній Америці окрім Миколайчука ще Л. В. Кадочникова та С. П. Іванов. Напередодні завершення фестивалю в приміщенні кінотеатру «Негаро» був показ фільму для глядачів. Переглянувши кіно іноземні режисери звернулися з ініціативою про співробітництво з Миколайчуком. Він із задоволенням висловлював зарубіжним колегам схвалення даної пропозиції та повідомив їх, щоб вони взяли до відома пораду подавати запити з відповідних питань до Держкіно СРСР. Найближчим часом до столиці Радянського Союзу на ім'я українського митця надійшло з Голлівуду офіційне звернення, однак Миколайчука про це не сповістили [26, с. 61].

Лариса Кадочникова – акторка, яка виконувала одну з ключових ролей фільму «Тіні забутих предків» оживляла спогад про подорож разом з Миколайчуком до Аргентини. Серед деталей цієї мандрівки вона повідомляла, що Миколайчукові в дорогу його товариші дали тимчасово деяку одягу. Також радянські держслужбовці видали на кожного по два долари для можливих потреб їхнього відрядження. Але свої кошти Миколайчук примудрився заощадити й доставити долари додому [88, с. 14].

Л. В. Кадочникова також пам'ятала, як після зйомок «Тіней забутих предків» спільно з Миколайчуком відправилися у відрядження до Франції. Заселившись в готелі, вирішили вийти на прогулянку. Коли вони йшли вулицями Парижу, щоб побачити місто й придбати якісь речі в подарунок для своїх родичів, за декілька хвилин почало темнітися. Акторка захвилювалася, як вони зможуть знайти шлях назад в готель, не володіючи французькою мовою, але Миколайчук запевнив занепокоєну колегу в швидкому поверненні. Лариса Валентинівна була вражена його вмінню орієнтуватися в місцевості, яке в нього було розвинуте через досвід мандрівок в Карпатах – запам'ятовував місця, повз яких проходив [52, с.6].

Борис Івченко у записах називав Миколайчука по своїй натурі «народним філософом» та згадував епізод з його життя, як він будучи першокурсником, внаслідок зйомок в одному з перших фільмів - тимчасово втратив зір. В такому стані він переночовував на розкладному ліжку в коридорі гуртожитку хорі імені Верьовки. Батько Бориса – Віктор Іларіонович навідався до свого молодого студента, та вже на наступний день, завдяки турботі викладача, Миколайчука обстежив професор-офтальмолог. Судячи з розповіді сина В. І. Івченка, можна припустити, що за допомогою його батька подружжя Миколайчуків, після декількох місяців, одержує простору однокімнатну квартиру, що знаходилася по вулиці Жаданівського. В ній вони прожили десять років. Доречно зазначити, що саме на тій квартирі збиралися деяка частина шестидесятників, які зачитували й слухали вірші й співали багато пісень [5, с. 139].

В останні дні березня 1965 р. Миколайчук, прибувши з Аргентини, отримує пропозицію знятися у кінострічці «Перевірте свої годинники», фільмування якої було запланованого Василем Ілляшенком. 1966 року щомісячне видання «Новини кіноекрану» розміщує на своїх сторінках інформацію про зйомки фільму, в якому Миколайчук грає роль Леоніда Левицького. Актор зображував образ поета, який був ветераном Другої світової війни. Але процес створення фільму був припинений, через відсторонення Ілляшенка від праці та ліквідацію зробленого відеоматеріалу [26, с. 74].

В зніманні епізоду фільму «Перевірте свої годинники» Миколайчук робить певною мірою моторошну дію. А саме попросив, щоб його, коли він виконуватиме свого персонажа, який загинув, дійсно дали бути йому всередині могили та провести імітацію поховання. Після цього блідий актор більше не бажав таке повторити [108, с. 22].

1966 р. за мотивами оповідання Олексія Толстого вийшла стрічка «Гадюка» кінорежисера В. Івченка. У фільмі знявся й Миколайчук в невеличкій ролі офіцера білої армії Валька Брикіна, що домагався дійової особи Олю Золотову. Завданням актора було за нетривалий проміжок часу довести грою

скільки зосереджено лиха, гріховних намірів в його персонажа. Це вдалося зобразити акторові, використовуючи інертність й інтенсивність дії, вважає Брюховецька Л. І. [27, с. 24].

Спеціально для журналу «Новини кіноекрану» в 1966 р. поділився враженнями від праці над роллю противника, тобто офіцера Валька Брикіна. Таке заняття актор виконував з певним інтересом. Доведення хоробрості Миколайчука знаходимо в оприлюдненій цитаті актора про згаданий фільм «Гадюка», коли він згадує як у процесі фільмування епізоду відбувся неприємний інцидент. Справа в тому, що кінь, на якому їздила верхи акторка Нінель Мишкова, відмовився підкоритися її управлінню та швидко рухався в сторону кручі. На щастя, без вагань Іван Васильович поспішив наздогнати та придержав його [26, с.76].

На замовлення львів'янина Бориса Загорулька 1966 р., Б. В. Івченко виконує екранізацію твору заявника – «Анничка». В сюжеті йшлося про молоду гуцулку, яка під час Другої світової війни в 1943 році полюбила радянського повстанця. Режисер в свою чергу запропонував взяти роль своєму товаришу – Миколайчуку. Останньому була доручена роль Романа Деміша, який виконував роль поліцая в часи німецької окупації та був нареченим головної героїні фільму «Анничка», що був доступний для перегляду в кінотеатрах з 1969 року [53, с. 38].

В Яремчі на перерві фільмування «Аннички» пішов до закладу харчування, не змінивши одяг німецького поліцая на звичний через брак часу. В їдальні один відвідувач вчинив провокацію, назвавши актора «націоналістом», припускають, що, можливо, Миколайчук мав за головний убір мазепинку. Він не витерпів і висловився, що він працює і щоб той дав йому спокій. Історія закінчилася донесенням в Київ, де радянські чиновники охарактеризували актора як прибічника «ворожої ідеології» [82, с. 15].

Марія Коніщук, жителька Верховини, в оселі якої на час роботи знімання фільму «Анничка» літньої пори 1968 року мешкали актори І. Миколайчук, Б.

Брондуков та І. Гаврилюк, пригадувала їхню поміч у домашньому господарстві: розколюванні дров, перенесення води. А Миколайчук також із задоволенням працював з косою, скошував отаву, заготовляв сіно [26, с. 20].

Також пані Марія згадувала момент, коли актори дізналися, що її сусідка М. Семчук вінчалася, тоді забажали піти на святкування. Господиня допомогла їм з гуцульським вбранням, вручила бесаги й разом вирушили на весілля, в ході якого не обійшлося без їхніх співів [29, с. 4].

В 1967 році Миколайчук зіграв роль основного персонажа кінокартини «Бур'ян», створеної режисером Анатолієм Буковським. Фільм був екранізацією однойменного твору Андрія Головка. Актор відтворював образ Давида Мотузки, комуніста, який намагається чинити опір беззаконню в системі партії на території його села. Своєю грою виконавець показав Мотузку не як прихильника ідеї, який не виборює собі посади, тільки бажає бачити порядок в соціумі. Хоч він і був учасником бойових дій в час революції за більшовиків, актор зобразив в ньому відсутність ностальгії за подіями їхнього приходу до влади [107, с. 273, 278].

Оксана Курган цікавилася в актора, чи бувала його матір на зйомках, якщо вони проходили поблизу її місця проживання, на питання журналістка отримала стверджувальну відповідь [26, с.19].

Досконалим глядачем Миколайчук називав свою матір. Для неї фільми були не постановкою акторів, а навпаки побачене на екрані сприймала як реальність. Коли спостерігала за кадрами стрічки «Бур'ян», де був показаний момент завдання ударів персонажу, якого виконував її син, почала проливати сльози і промовила, що більше не з'явиться на показ кіно [5, с. 173].

1967 р. велися зйомки фільму «На Київському напрямі», кінорежисера В. Т. Денисенка. У стрічці актор знявся в ролі актора, котрий втілювався в образ Андрія Бульби. Цього ж року Миколайчук знявся ще в двох короткометражних стрічках – «Київські мелодії» і «Дві смерті», в першій зіграв композитора [26, с.81].

Наступного року в стрічці режисера Т. В. Левчука «Помилка Оноре де Бальзака», Іван Васильович виконав мініатюрну роль, а саме зображав кріпосного скрипаля на ім'я Левко, який прислужував виконанням мелодій графині Евеліні Ганській. Миколайчук віртуозно справився в епізоді, де за проханням пані потрібно було зіграти на скрипці, викликаючи захоплення мелодією у публіки [107, с. 280].

Знімання фільму «Розвідники» не обійшлося без участі Миколайчука. Стрічка була запущена на екрани 1968 року режисерами Олексієм Швачком та Ігорем Самборським. Для актора була призначена роль Віктора Курганова, командира розвідувального загону. Події у фільмі розгорталися в часи Другої світової війни [107, с. 282-283].

Відповідно до хронології створених ним творчих доробків, другим є сценарій «Камінна душа», написаний 1969 року, в співавторстві з Б. Дзюбою й Б. Івченком [5, с.14]. В основу сценарію лягла історія взаємовідносин опришка Марусяка й дружини священника Марусі [26, с.180].

1964 року беручи участь в зйомках студентами фільму «Двоє», за ініціативою Леоніди Осики, актор заприятелював з цим режисером. Відтоді Миколайчук давав згоду грати також й другорядні ролі. В результаті 1968 року йому доручають відтворювати образ Миколи в стрічці «Камінний хрест» постановника Осики, творцем сценарію якого був Іван Драч. Режисер розказував, що Миколайчук прибував транспортом на фільмування з Чорторії, через близькість до міста Снятин і села Русів, де розташовувався знімальний майданчик. Миколайчук на відміну від кінокоманди був ознайомлений з місцевістю та був знайомий з багатьма жителями, зауважував Осика [107, с. 253, 255].

1970 року був знятий фільм «Комісари» Миколою Мащенком, де в образ Громова втілювався Іван Миколайчук, виразно відобразивши внутрішнє протиріччя, вагання людини щодо політичних змін, також не зміг збагнути курс партії на НЕП [92, с. 414].

За словами М. Є. Миколайчук сценарій для «Білого птаха з чорною ознакою» був викладений на папір її чоловіком і спів сценаристом Юрієм Ілленком з перших днів місяця травня і завершений вже 15 червня 1969 року [26].

З готовим сценарієм Миколайчук звертався до багатьох режисерів, але відгукнувся на пропозицію екранізації Ю. Г. Ілленко. Спочатку фільм успішно проходив перевірки комітету з питань кінематографії, навіть було отримано золоту медаль на сьомому міжнародному кінофестивалі в Радянському Союзі, але в липні 1970 р. в УРСР змінюється керівництво КДБ. Так, з появою В. В. Федорчука на головній посаді відомства, розпочалися надходити вказівки щодо сценарію фільму з боку Держкіно. Поміж наполягань, було зазначено про потребу підсилення класового протиборства на буковинській землі, відкинути натяки на біблійні сюжети. Окрім цього, Миколайчуку не дозволили виконувати роль Ореста, що приєднувався в ряди УПА. Тому актор грав роль Петра Дзвонаря [28, с.36-37].

Віталій Юрченко висловлює припущення, що представники цензури заборонили виконувати основну роль у фільмі, через його популярність та привабливість, що змогло б погано обернутися для влади, а саме для них не було допустимо, якщо глядачі сприймуть «негативного» персонажа як хорошого [123, с. 5].

Представники тодішньої влади по різному оцінили випущену стрічку. Наприклад, П. Ю. Шелест у «Щоденнику» написав, що її «зроблено добре» і фільм претендує на перегляд і ймовірно заслужить нагороди. А вже В. Ф. Добрик, що був першим секретарем Івано-Франківського обласного комітету партії, вважав фільм антирадянським і небезпечним для молодого покоління [28, с.37].

Унікальність кінокартини «Білий птах з чорною ознакою» 1971 року, визначається не лише тим, що це був перший крок Івана Васильовича в якості сценариста й композитора, а й тому, що у фільмі зображено ніколи досі не

баченого на екранах воїна УПА та проявилися біблійні ремінісценції, адже події відбувалися в місцевості, де її мешканці не зазнавали релігійних переслідувань [28, с. 36].

В столиці Сербії на кінофестивалі «Fest» в 1971 р. побував й американський космонавт Ніл Армстронг, відомий командир «Apollo 11», переглянувши фільм «Білий птах з чорною ознакою» звернувся, щоб влаштували зустріч із автором картини. Розказують, як астронавт заявив режисеру про свою готовність із ним ще раз здійснити політ на Місяць [81, с.18].

Меленчук Ольга зауважує вміння режисера талановито пристосовувати народну творчість в кіномистецтво. У фільмах, до створення яких він мав причетність, простежуються елементи спадщини української культури, приміром: фольклор, музика, образотворче мистецтво. «Білий птах з чорною ознакою» озвучував народний оркестр з села Глинця, а Іван Снігур був радником з етнографічних питань. У кінокартині також зображено багатство гуцульської культури, шляхом показу архітектури, вбрань, традицій [80, с. 90-91].

Майстер мав відношення до заснування в 1971 році тріо «Золоті ключі». Почалося із запрошення Миколайчуком в якості композитора, своєї дружини та її приятельок - Ніни Матвієнко, Валентини Ковальської, для виконання народних пісень в стрічці «Пропала грамота» [81, с.18].

Іван Миколайчук в 1972 р. потрапляє в команду акторів фільму «Пропала грамота» під керівництвом режисера Бориса Івченка. В ньому він відтворював персонажа козака Василя. Окрім акторської гри, митець посприяв оформленню звукового фону, пошуку й вибору фольклорної музики й пісень. Івченко згадував дзвінок менеджера студії В. Цвіркуна, котрий повідомив Івченка про потребу замінити недужого режисера та взятися за фільмування «Пропалої грамоти», старт якої планувався через десять днів. Борис Вікторович зі свого

боку поміркував і, передзвонивши, висловив згоду з умовою, якщо роль ключового героя дістанеться Миколайчуку [107, с. 227-228].

В кіноадаптації твору «Пропала грамота», яка належить перу Миколи Гоголя, Миколайчук знову і знову продемонстрував свій талант, в даному випадку, як комедійний актор [128, с.15].

Обираючи звуковий супровід для цієї стрічки, Миколайчук застосував «Запорізький марш» Євгена Адамцевича. Окрім цього, в епізодах було виконано деякі українські пісні, серед них «Розпрягайте хлопці, коні» [127, с.195-196].

За спогадами Бориса Івченка, 1972 р. Миколайчук був запрошений організацією ЮНЕСКО до Швейцарської Конфедерації, проте через заборону «Пропалої грамоти», з радянської столиці, де відбувався показ фільму керівництву, замість поїздки він повернувся до Києва [5, с. 141].

В 1972 році Іван Васильович здійснив озвучування текстів Г. С. Сковороди для документальної стрічки «Відкрий себе», на замовлення її автора Ролана Сергієнка [26, с.120].

Георгій Стоянов, представник болгарського кінематографу, просив Миколайчука втілитися в образ Русина для його фільму «Народження людини», який був виготовлений 1972 року, але на Батьківщині актора дану кінокартину не було показано [27, с.38].

В міні-серіалі про події Другої світової війни під назвою «Визволення», Іван Васильович в період з 1970-1972 роки виконав роль солдата Савчука. 1971 Миколайчук зіграв Рея у стрічці А. С. Буковського «Лада з країни Берендеїв» [26, с.267].

У актора також була пристрасть працювати на земельній ділянці. Осінньої пори року подружжя Миколайчуків багаторазово відвідували його матір в Чорторії, де з городу приносив викопану ними картоплю. Улюбленим для нього заняттям було скошування трави для худоби в саду. Від роботи на землі вони отримували позитивні емоції [83, с. 6].

Леонід Осика писав про те, як Миколайчук важко адаптувався до життя в місті, був пристосований більше до сільської місцевості. Особливо це проявлялося в моменти, коли потрібно було перейти простору вулицю, проїзну частину. Раз, будучи в Москві, їм прийшлося переміщуватися через автомагістраль з восьми смугами з жвавим рухом автомобілів, для Івана це було моторошно. Він схопився за руку Осики та деякий час не починав рух по іншу сторону дороги [14, с.154].

Один з акторів, який знімався у фільмах Миколайчука – Ярослав Гаврилюк, зауважував, що в ньому присутнє аналітичне та креативне мислення, якому він навчав свого колегу по роботі. Ярослав Дмитрович також вважав режисера надзвичайно ерудованим, бачив як в сімдесяті роки ХХ століття він читав, на той час практично невідому для значної частини людей, книгу «Улісс» - роман написаний Джеймсом Джойсом [26, с.67].

Іван Миколайчук залучався до зйомок кінокартин не виключно режисерів з республік СРСР, але також й зарубіжних представників кінематографу. До прикладу, Олександра Дивнич повідомляла про участь актора у фільмуванні стрічки уродженця Болгарії Георгія Стоянова. У його роботі «Мій перший день», що була заключною частиною трилогії «Третя після сонця» 1972 року, Миколайчук виконував роль Баяна. Щоправда, цей науково-фантастичний фільм не представляли глядачам до 2012 року. Натурально відтворюючи свого персонажа, Миколайчук виступав як носій фольклорного багатства й знавець танців і людини, закоханої в Лену, яка прибула з майбутнього в час V століття [45, с.44-45].

Марія Миколайчук оповідала, як він був дуже поглиблений у підготовку до зйомок й процесу входження в роль. Захоплюючим є той факт, що він зокрема спеціально для даної кінозйомки зазубрював болгарську мову, вдосконаливши її до такого рівня, що міг вільно говорити нею майже без акценту [45, с. 45].

Радянський режисер українського походження С. В. Бондарчук рекомендував Івану Васильовичу створити кіно адаптацію «Чорної ради» Пантелеймона Куліша та обіцяв всіляко сприяти просуванню, використовуючи свої зв'язки в вищих державних установах. Миколайчук згоджувався й подякував йому, але на той момент ще не був ознайомлений з цим історичним романом. Зважаючи на цікавість актора віднайти друкований текст твору, Л. В. Череватенко позичив один екземпляр праці П. Куліша. Прочитавши «Чорну раду», актор в захваті сказав Леоніду Васильовичу, що він навіть гадки не мав про існування такого твору в українському письменництві. Також актор підібрав для себе героя твору, якого б міг виконати, ним був «козак Тур». Проте це був один з нереалізованих проєктів митця [117, с.8].

В 1972 виходить на екрани фільм історичного жанру «Наперекір усьому», виробництва Ю. Г. Ілленка та югославських колег, в якому Миколайчук знявся в ролі Іоко. Варто зазначити, перед виготовленням даного фільму й після прем'єри, обидва режисери працювали над написанням сценарію «На поклони», який був втілений в життя 1974 р. під назвою «Мрії і жити». В сюжеті було показане життя артистки, яка розмірковує над тим, який внесок вона приносить у світ [122, с. 2].

Іннеса Розмашкіна зауважує в Миколайчуку таку особливість, що, komponуючи різноманітні риси характеру для персонажів, в образ яких він втілювався на екранному полотні, постійно у фільмах залишався тією людиною, якою був і в реальному житті [95, с.41].

На питання, які методи праці над ролями він використовує у своїй творчій діяльності, коли приходиться показувати життя своїх кіногероїв, Іван Васильович дав відповідь: «Перевтілитись на екрані» в інший образ, можливо, більш простіше, аніж роз'яснювати яким чином він це виконує [24, с.3].

Іван Миколайчук неодноразово використовував свій талант до опанування гри на музичних інструментах, співах й хореографії. Його улюбленим жанром в музиці була класика, але у фільмі можна зустріти й

виконання фольклорних композицій. Актор, за словами Ю. Ілленка, вмів грати й на арфі. Проявив свої здібності гри на цимбалах у згадуваній кінокартині «Білий птах з чорною ознакою», на скрипці в «Помилці Оноре де Бальзака». В його сценарії «Небилиці про Івана» головний персонаж постає перед читачами як чоловік-оркестр. Але цю роботу було розглянуто як непридатну для фільмування. Щодо співів, слід зазначити, що у фільмі «Комісари» Миколайчук в дуєті з К. Степанковим своїми голосами виконали музичний твір «Ой чий то кінь стоїть», а за кадром фільму «Пропала грамота» ним і Ф. Стригуном було проспівано «Чорна рілля ізорана». В «Тінях забутих предків» було використане звучання трембіт, коломийок та музики, притаманної українському народу. Танець «Аркан» було продемонстровано Миколайчуком разом з Гаврилюком у фільмі «Анничка». А в «Камінному хресті» танцював один з народних танців, що був схожий на течію річки в горах [29, с. 3-6].

1973 року режисер вніс на обговорення кіностудії запит рукописного тексту, в якому було описано українського переселенця похилого віку, який зажадав прибути до своєї Батьківщини задля того, щоб знову на власні очі бачити рідний край та землю, покинуту в молодому віці. Заявка була опрацьована, Миколайчукові висловили побажання співпрацювати з Віталієм Коротичем, бо він неодноразово навідувався в Канаду й США. Незабаром виникнув їхній колективний сценарій під назвою «По той бік ночі», хоча право на екранізацію не отримали [26, с.44].

М. П. Мащенко розказував, що Леонід Осика в 1970-их роках мав задум виготовити кінострічку про Олексу Довбуша, за участі в ролі І. Миколайчука. Про цю мрію говорив і сам ініціатор, але за його словами їм це не вдалося, бо плану перешкодило правило, згідно якого робити фільмування на тій же історичній основі, що використовувалася попередниками, дозволяється лише коли минуло 25 років. А так, як В. М. Іванов запустив в прокат свій однойменний фільм в 1960 році, мрію не вдалося реалізувати [49, с. 28].

Серед не зіграних ролей І. В. Миколайчука можемо віднайти немало кількість втрачених можливостей. Зазначимо, до прикладу сценарій «На поклони!», що вийшов з під пера Миколайчука та Ілленка. В рукописному тексті йшлося про зустріч і взаємне кохання між акторкою й металургом, виконання якого закріплювалося за Миколайчуком. Оскільки, в авторів вимагали багато разів міняти рядки в сюжеті, довелося призупини реалізацію даної роботи. Також, в період правління Леоніда Брежнєва, написаний Миколайчуком сценарій «Украдене щастя» було схвалено студією «Укртелефільм», де планувалося виконати актором роль Миколи Задорожного. Але з нез'ясованих мотивів йому було відмовлено приступати за роботу над проектом [49, с.29] (див. Додаток В).

Ярослав Гаврилюк пригадував, як Миколайчук бажав зняти фільм, присвячений постаті композитора Миколи Лисенка, для чого був написаний сценарій разом з Іваном Драчем [35, с.14].

Ф. М. Стригун називав актора самодостатньою особистістю, який не здавався ні перед ким, був доброю людиною, не заздрив, любив оточуючих та Україну. Федір Михайлович переповідав мрію Миколайчука – отримати гарний заробіток і на святкування свого дня народження придбати необхідне для сервірування столів, які розташував би від Чорторії до Чернівців [11].

1973 року Іван Васильович написав статтю «Актор: проблеми і турботи». В ній Миколайчук підкреслив важливість професії актора, яка зародилася швидше ніж режисерська. Та пояснював що, у разі відсутності актора, режисер не матиме успіху в реалізації своїх творчих замислів. Але заразом він не підкреслював свій винятковий статус. Наталія Грабченко підтверджує гуманність й відкритість актора при спілкуванні з людьми, на той час вже відомого навіть за межами Радянського Союзу [43].

1974 році актору призначалася роль головного персонажа кінокартини «Марина», однак через заборону керівництвом йому вже довелося виконувати мінімальну роль диригента [53, с.38].

Проживаючи в Києві в період з 1971 по 1987 роки, по вулиці Серафимовича 5, а згодом перейменованій в його честь, Миколайчук вмів розгледіти мальовничість й серед міського середовища. Сергій Тримбач оповідав, як одного разу він прийшовши в гості до трикімнатної квартири актора, яку йому дав М. П. Мащенко, виразив думку про не зовсім ідеальний пейзаж на Березняках – житловий масив, де мешкав пан Іван з дружиною. У відповідь на слова Тримбача, режисер відвів його на балкон й продемонстрував краєвид, зором можна було побачити контури Києво-Печерської лаври. Та висловив своє ставлення до виду з його квартири, який він не замінить на щось інше [88, с. 14].

Іван Миколайчук мав хороші взаємини з колегою кінематографістом Б. В. Івченком. Їхня творча співпраця виявлялася в створенні Івченком фільмів на основі надрукованих робіт сценариста. Так, 1978 відбулася прем'єра стрічки «Під сузір'ям Близнюків» відповідно до зробленого сценарію Миколайчука спільно з І. М. Росоховатським в 1977 році, за сюжетом твору «Гість» цього письменника. У фільмі фантастичного жанру йдеться про Сигома з надзвичайними можливостями та інтелектом, який утікає з лабораторії з метою пізнати людей, вивчити їх, перш ніж звершити завдання в космосі. Миколайчуку дісталася роль пілота повітряного судна [53, с.40].

Здебільшого Івана Миколайчука ідентифікують як представника українського поетичного кіно, мистецької течії, яка виникла з середини 60-их років ХХ століття. Автором терміну вважається Газда Януш, кінознавець з Республіки Польща [106, с.6].

Митець, стверджує Лариса Брюховецька, виховував любов до народного мистецтва у своїх співпрацівників по кінематографічному цеху. Також він розумів значення традицій свого народу та намагався виступати за їхнє збереження. Як інструмент цього він використовував кінематограф, називаючи його мистецтвом яке здатне вмістити в собі українські традиції, точніше показати їх глядачеві [128, с. 14].

Миколайчук погоджувався з твердженням О. П. Довженка, що режисер мусить самим бути творцем своїх фільмів, а не висвітлювати на екрані вже створені іншими людьми творчі ідеї [128, с. 16].

Режисер оповідав, як при можливості присилав готівку своїй матері, а вона отримані гроші відкладала на придбання йому автомобіля [26, с. 20]. Частину свого доходу, який міг сягати до 50 рублів за один день зйомок, передавав своїм рідним [81, с. 15].

Режисер говорив, що все головне в його житті відбулося до його п'ятнадцятиріччя. Він називав призначенням своєї праці в кінематографії, не в тому щоб засвідчити здобуту протягом кар'єри вправність, але продемонструвати те, чим наділив його Творець, отець-мати та рідний край [33, с. 289].

Хто пам'ятав Миколайчука, згадували його щедрість. Попри те, що він сам міг мати заборгованості або скромний дохід, він однаково міг оплачувати харчування своїм приятелям за свої гроші. За словами Ярослава Гаврилюка, святкуючи свій день народження в ресторані «Млин», він запросив людей до застілля, які стояли надворі біля будівлі та слухали пісні у виконанні групи «Золоті ключі» [97].

Василь Михайлович Селезнінка у своїх записах називав Миколайчука «свідомим українцем», з-поміж тогочасних діячів кінематографу. Хто його оточував, при бажанні мінялися в кращу сторону. Для прикладу, журналіст згадує Костянтина Степанкова та Аду Роговцеву, від яких жодних фраз українською не чув, поки вони не познайомилися з актором, який добре вплинув на їхній світогляд [75, с.9].

Одного разу з Франції прибула до Миколайчука режисерка Еліан Сабате та висунула йому пропозицію про спільну розробку сценарію про історію однієї французької з українським корінням, яка переїхала до США, де вона втратила з очей сина, але пояснити ситуацію не змогла через не знання офіційної мови

країни. Внаслідок смерті Миколайчука, написана робота «Tabula rasa» не була реалізована на екрані [61, с.92].

В 1977 р. сценарист разом з Романом Балаяном написали сценарій до фільму «Відлюдько», або інша його назва – «Бірюк». Для сюжету взяли за основу однойменний нарис Івана Тургенєва [27, с.52].

Мирослав Лазарук писав, що режисер був знайомий з українським композитором Володимиром Івасюком. У Миколайчука був план, щоб спеціально під сценарій «Небелиці про Івана», запросити Івасюка в якості композитора. Але музикант 1979 року трагічно загинув, тому, на жаль, бажання сценариста не здійснилося [70, с. 97].

В стрічці Л. Осики «Захар Беркут» актор зіграв Любомира 1972 року. 1973 року виконував персонажа фільму «Коли людина посміхнулася» - Олексія Луганова. Наступного року він зображував на екрані піхотинця у фільмі М. М. Пташука. 1975 року грав роль Волощука в стрічці «Повість про жінку» постановником якого був В. Денисенко. Через рік, Миколайчук знімався ще в двох фільмах – «Канал» в ролі Зайченка та Терентія в «Хвилях чорного моря». 1977 року втілювався в образ Гната, героя фільму «Тривожний місяць вересень». 1979 року він зіграв Руснака в роботі В. Підпалого «Спокута чужих гріхів», а в фільмі Осики «Море» - Симохіна [26, с.267].

Одного літа тридцяти семирічний Миколайчук спільно з Б. Івченком вирушили дорогою в село Халеп'я Київської області займатись розробкою сценаріїв, на той час він писав «Вавилон». Для проживання придбали невеличке помешкання, біля якого час від часу наводили порядок. У них якось гостювали Василь Цвіркунов та Ліна Костенко й помітивши як актор вправно управляє ручною косою, поетеса була здивована тій обставині, що геніальний Миколайчук може мати статус не працевлаштованого. Так появився з під пера Костенко вірш присвячений Миколайчуку – «Не знятий кадр незіграної ролі» [83, с. 6].

Миколайчук перед запуском процесу зйомок, сформулював жанр свого майбутнього фільму, він мав бути народно-романтичною бувальщиною. Працівники Держкіно УРСР 22 жовтня 1977 року ухвалили сценарій з рекомендаціями до автора. Так, після праці над редагуванням, рукописний текст було відправлено в Держкіно СРСР, погодження сценарію відбулося 31 березня [25, с. 15].

Виробництво фільму було завершено близько одного року й кіно роботу в квітні 1979 року винесли для перегляду й оцінки художньою радою кіностудії. Хоч аналіз не відбувся, зважаючи на неприсутність самого режисера через його недугу, представники художньої ради затвердили фільм [25, с. 16].

На початку 1980-их років популярності набуває концепція «авторського кіно», за судженням В. Юрченка Іван Миколайчук був яскравим представником цієї концепції. І наводить фрагмент як представники вищих інстанцій СРСР на чолі з головним редактором кіно, докладно обговорювали сценарій «Вавилону ХХ». Керівник поцікавився в основного редактора кінематографу чому автор фільму, коли йому було запропоновано зняти окремий епізод зі стрічки, спочатку обстоював важливість фрагменту для художньої вартості кінокартини, а згодом затверджений епізод самостійно не додає в остаточний варіант фільму. Відповідь була, що режисер мав на те право. Але, насправді, Віталій Юрченко з перших уст дізнався, що спершу Миколайчуку не вдавалося успішно зняти фрагмент, а згодом зрозумів його несуттєвість. Так, режисер проявив певну незалежність від відповідних органів в процесі створення авторської роботи [121, с.10-11].

1979 р. виходить на екрани кінокартина «Вавилон ХХ». Варто підкреслити, що ця робота стала для Миколайчука режисерським дебютом. Фільмування відбувалося на базі Київської кіностудії імені О. П. Довженка. Крім функцій режисера, спів сценариста та постановника Іван Миколайчук працював над музичним супроводом, курував процес створення звукових

доріжок для фільму. Кінопроект був заснований за сюжетом твору В. С. Земляка «Лебедина згряя» [107, с. 327].

Кінострічка пережила фрагментарних коригувань відповідно до наполягань редакторів кінофабрики. Миколайчук особисто свідчив Сергію Тримбачу про те як, Б. В. Павльонюк – на той час заступник керівника Держкіно, розсердився через назву фільму. Тому, що представлення соціалістичної країни під найменуванням древнього міста «Вавилон» трактувався як навмисний непрямий зміст, за яким відповідно можна зрозуміти ймовірний стрімкий занепад держави [107, с. 329].

Чиновник відверто запевняв автора «Вавилону ХХ» в тому, що роботу із зазначеною назвою можна і не думати везти на розгляд до Москви [108, с.7].

Після проведених перших зйомок «Вавилону» за ініціативою Миколайчука відбувався обмін думками між членами знімальної групи. В ході таких нарад аналізувалися плюси й прогалини зробленого монтажу деяких кадрів, крім цього розглядалися варіанти подальшої розробки фільму [117, с. 7].

Леонід Череватенко свідчив, як під час зйомок одного з кадрів фільму, актор, граючи Фабіяна, який копає могилу, раптом лопатою наткнувся на давню домовину. Від побаченого Миколайчук завмер. Як з'ясувалося на вибраному горбистому місці так давно відбувалося поховання, що вже ніхто цього не знав [117, с. 6].

Для фільмування «Вавилону ХХ» її автор залучив Ю. Т. Гармаша, оператора, що спеціально для покращення якості роботи на знімальному майданчику відвідав своїх приятелів в Грузії та взяв на тимчасове користування камеру «Арифлекс – 2С». Юрій Тимофійович згадував, що Миколайчук вирізнявся поміж інших його колег – своєю чесністю, признавався тоді, коли не відав як знімати окремі кадри. Також пригадував, як режисер тлумачив костюмерці Аллі Степанович, як шляхом правильного підбирання костюмів, відобразити несхожі характери братів Соколюків – героїв стрічки. Водночас, роз'яснював, який у них мають мати вигляд вишиті сорочки [38, с. 11-12].

За твердженнями Ольги Ямборко, Миколайчук був наслідувачем народного бароко, особливо це виражалося у «Вавилоні ХХ» [126, с.40].

Іван Гаврилюк пригадував про перешкоджання окремих представників радянської влади не лише в ході фільмування «Вавилону ХХ», а й вже в процесі ознайомлення глядачів з дебютом режисера. Наприклад, в Львові мала відбуватися прем'єра даної кінокартини на кінофестивалі, але прийшла вказівка на заборону її показу, хоч залишалось п'ятнадцять хвилин до початку [132].

Л. І. Брюховецька стверджує, що створення Миколайчуком картини «Вавилон ХХ» важливе через те, що дана робота змогла своєю появою на всенародній глядацькій публіці, поновити репутацію українського кінематографу [25, с 16].

1979 року режисер за виготовлений «Вавилон ХХ» отримав два призи, перший на кінофестивалі «Молодість», а інший на спільному для республік Радянського Союзу огляді праць молодих кінематографів [26, с. 269].

Врешті-решт, стрічку було допущено в перелік програми конкурсу тринадцятого Всесоюзного кінофестивалу. Серпневої пори 1980 року фільм був представлений глядацькій публіці в швейцарському місті Локарно, що розташований в кантоні Тічино, але там нагород не було отримано [107, с. 329].

Експерт в галузі кіно Віталій Юрченко стверджує, що перший кінопрокат режисерської роботи, а саме його стрічки «Вавилон ХХ», потребував значних зусиль. Проте 1980 року презентувавши фільм на Всесоюзному кінофестивалі в столиці Таджикиської РСР, Миколайчуку була вручена премія за найкращу режисуру [121, с. 10].

Про збереження української традиційної культури, режисер у 1980 році висловив міркування про необхідність, перш за все, оберігати душу народу й у такий спосіб будуть збережені основні народні цінності [114, с. 37].

1981 року Ю. Ілленко залучив актора до виконання ролі діда Лева в стрічці «Лісова пісня», за твердженнями Л. Брюховецької, виконання персонажа в результаті вийшло найбільш благородним, ніж інші герої

кінофільму. Ця другорядна роль не була здатна, на жаль, позначитися на загальний характер зазначеної роботи Ілленка. Також в 1984 році, в того ж режисера, Миколайчуку призначається грати князя Володимира у фільмі «Легенда про княгиню Ольгу», в якому вкотре актор показав свою майстерність [92, с.416].

1982 р. вийшов у прокат фільм «Така пізня, така тепла осінь», в якому Миколайчук виступив не тільки як режисер, але був й частиною акторського складу, граючи роль Григіра Корчака [26, с.50].

Українська акторка Г. В. Сулима, яка виконувала головну жіночу роль в даній стрічці Миколайчука, згадувала, що режисер унікально співпрацював з акторським складом. Звісно вони були ознайомлені з сценарієм, проте режисер не ініціював жодних репетицій. Будучи професіоналом, Миколайчук з розумінням ставився до акторів. Якщо щось йому не імпонувало, він акуратно просив їх по іншому виконати якийсь епізод. Створюючи хорошу робочу атмосферу, під його керівництвом практично всі справлялися з грою своїх героїв з першого дубля. Хоч була прекрасна акторська команда, але зі сторони Держкіно на адресу кіностудії Довженка надходило 186 коректив [12].

Чуючи як син слухає музику Шопена, матір Івана Васильовича зіставила музичні твори композитора із звучанням яблук, які спускаються поверхнею покрівлі будинку. Миколайчук вважав музику важливим компонентом у кінороботах, тому з відповідальністю відносився до її укладання. В стрічці «Така пізня, така тепла осінь» режисер гармонійно об'єднав мелодії, характерні для Буковини у звучанні скрипки, цимбалів та композиції австрійського музиканта – Моцарта. Для свого режисерського дебюту ретельно обирав музику, роблячи її запис в різних адміністративних одиницях України [125, с. 20-21].

В 1983 році Миколайчукові випала нагода знятися в ролі Володимира Красного-Сонечка у кінематографічному творі Юрія Ілленка «Легенда про княгиню Ольгу». В ній він зобразив князя, який був вже близький до кінця

свого життя. Акторові прийшлося не вперше втілювати на екрані образ людей, що відходять в потойбічний світ, що видається для кінокритика Сергія Тримбача моторошним моментом з кар'єри Івана Васильовича, адже через три роки помирає і сам виконавець ролі [107, с. 324-325]. Цього ж року він виконував роль Антона в стрічці О. Б. Фіалко «Повернення Баттерфляй» [26, с.268].

В 1983 р. Іван Васильович розробляє сценарій «Небилиці про Івана», в якому описувалося пригодницьке життя Івана Калити, нещирого філософа-мандрівця. Реалізація на екрані не здійснилася через труднощі з отриманням дозволів від дирекції студії. А вже коли на зорі «перебудови» дали зелене світло на постановку, автор через погіршення здоров'я не зумів втілити в життя свій творчий задум [53, с.40].

Літом 1986 р. Миколайчук був в Ужгороді для участі в фільмуванні стрічки «Жменяки», в якій виконав роль Павла Жменяки [5, с.195].

Дмитро Кешеля споминав, як одного разу ввійшов у готельний номер, знятий Миколайчуком, був спантеличений побаченим. Не відгукнувшись на привітання, не повернувшись, актор не будучи взутим, одягненим в домотканому закарпатському вбранні, стояв на колінах. Він щиро молився про підтримку благаючим «дитячим голосом», а з очей текли сльози. На його лиці можна було побачити відображення його внутрішніх переживань, муки й розпачу. Письменнику залишалося стежити, як Миколайчук промовляв вголос молитву «Отче наш». Пізніше вияснилося, такий стан був викликаний через неприємності з знімальною групою фільму «Жменяки» [57, с.4].

Завершальним в акторській кар'єрі було виконання ролі Турчина 1986 року в стрічці «На вістрі меча» режисера О. І. Павловського. В анотації вказувалося на пригодницький жанр фільму, де йдеться про знищення антибільшовицького підпілля за межами країни. Насправді, Раїса Скалій зазначає, що Турчин слугував прототипом генерала-хорунжого Юрія

Тютюнника. Актор брав участь у фільмуванні вже у критичному стані здоров'я [103, с. 187].

Миколайчук планував надрукувати книгу «Тисяча снопів вітру», на основі якої створити кіно продукт, в склад якого увійшли б роздуми, цитати, витягів зі спектаклів, «кінообразів», згуртованих навколо особи автора. Проте, цей нереалізований задум вдалося якоюсь мірою здійснити після смерті артиста вже 1998 року в документальній стрічці Анатолія Сириха під назвою «Іван Миколайчук. Посвята» [21, с. 40].

Ще в його молодості проявлялися труднощі з шлунком, протягом років захворювання загострювалося, за діагнозом лікарів спершу було з'ясовано, що в нього є виразкова хвороба шлунка, а згодом в нього виявили рак. Останні дні Миколайчук просив свою жінку бути завжди поруч [26, с.254].

В 1980-ті роки Я. Д. Гаврилюк відвідував режисера в лікарні. Обидва згадували різні історії, наприклад в період дефіциту окремих товарів в СРСР, Миколайчук проявив щедрість й подарував молодому артисту джинси, які йому не підходили за розміром [35, с.14].

За словами дружини Миколайчука, він останні місяці життя дуже захворів, змарнів й не мав сили самостійно пересуватися. Через чотири дні після скромного святкування річниці спільного життя, її чоловік покинув цей світ. Їй запам'яталося, як він востаннє промовив: «Тепер я знаю, як знімати кіно» [11].

Проживши 25 років у шлюбі, в подружжя не було дітей, але в сім'ї панувала любов один до одного та злагода. До самого відходу з свого життя першого лютого 2023 року, Марія Євгенівна зберігала про чоловіка теплі спогади й просила не називати її «вдовою» [81, с.17].

В останні дні життя Миколайчук просив до нього не впускати нікого з товаришів, крім Р. Г. Балаяна, якому довіряв режисер й не бентежився перед ним через свій вимучений хворобою вигляд. Роман Гургенович, в свою чергу,

розповідаючи веселі історії та переповідаючи новини, покращував настрій в Івана Васильовича та його дружини [26, с. 255].

3 серпня 1987 року зупинилося серце Івана Миколайчука, тіло актора, який прожив 46 років, було поховане на Байковому кладовищі [81, с. 5].

Отже, досліджуючи ранні роки та розглянувши творчу, зокрема, акторську та кінематографічну діяльність Івана Миколайчука, ми дійшли висновку, що правильне виховання батьків, залучення його до художньої самодіяльності та краєвиди рідного села, мали значний вплив на становлення Миколайчука як актора, а згодом й кінорежисера. Свої музичні й театральні таланти, проявлені ще в юних роках, він неодноразово використовував протягом свого життєвого шляху. Актору поталанило знятися в тридцяти чотирьох фільмах, серед них і «Тіні забутих предків» та «Вавилон ХХ», що здобули світову славу, стати сценаристом чималої кількості робіт, музичним укладачем кінострічок. Геніальний режисер був представником українського поетичного кіно. В кінематографічній діяльності він популяризував культуру, традиції українського народу. Фільми його виробництва викликали захоплення не лише в більшій частині глядачів в Радянському Союзі, але й закордоном. Через хворобу та цензуру тодішньої влади, багато творчих задумів митця не було ним реалізовано. Радянська влада незаконно, всіляко намагалася завадити Миколайчуку в його діяльності, це проявлялося через численні корективи стрічок, скасування запланованих зйомок, заборона виконувати ролі, які стосувалися українського визвольного руху, відміною прем'єр режисерських робіт в кінотеатрах. Попри всі перешкоди, Іван Миколайчук увійшов в історію, як діяч української культури, що не перестає своїм прикладом надихати на творчі досягнення молоде покоління незалежної України.

РОЗДІЛ 3

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Юридичним підґрунтям для здійснення вчителями формування громадянської компетентності в учнів, зокрема в закладах освіти, є стаття 12 в Законі України «Про освіту», згідно якої передбачено дванадцять ключових компетентностей. Однією з них зазначається «громадянська» [4, с.2].

Через існування термінів схожих за змістом, але не однакових, а саме - «громадянська компетентність» та «громадянська компетенція», науковцями здійснено роз'яснення обох термінів. Таким чином, перший термін представляє собою спроможність персони розуміти явища, події в житті суспільства та здійснювати вплив на їх хід. А другий термін означає тотожність діяча громадянському стану, який є в нього та належного здійснення суспільних обов'язків і доручень [85, с.181].

Етимологія слова «компетентність» має латинське коріння – «competence або competentis», що означає вдалий, слушний, тобто здібний, майстерний у певній галузі [115, с.124].

Британський науковець Джон Равен подає своє тлумачення терміну: «компетентність» – це спеціальна здібність, яка є потрібною для результативного здійснення визначеної дії в галузі, що включає в себе спеціалізовані знання, навички, прийоми розмірковування та відповідальність за свої вчинки [96, с.74].

Роберт Даль гадає, що першорядними ознаками громадянської компетентності є присутність в осіб ясного розуміння про «суспільний достаток» й зацікавлення різноманітних громад людей, крім того найвищий ступінь співпереживання та співучасті, тобто чуйність один до одного [46, с.24].

Ю. В. Борець зауважує на тому, що громадянська компетентність представляє собою більш психологічне поняття, у зв'язку з тим, що її опорні значення накреслюються на поверхню особистісних форм. Передусім, говориться про: діяльності; «узгодженості поведінки» й дієве розв'язання плетива важких обставин; «суб'єктивно вагомої обізнаності в царині психології, когнітивних здібностей, позицій, характеристик людини»; «психологічних орієнтацій як непохитного ладу відношення суб'єкту до самого себе, оточуючих осіб, до стандартів, вчинків» [46, с.19].

Г. Мюнклер – вчений з Німеччини, даючи роз'яснення читачам, що являє собою громадянська компетентність, відрізняє, з однієї сторони, положення громадянина, його зв'язок з юридичними формулюваннями дефініції громадянства, а з іншої сторони, окремі якості та кваліфікаційні атрибути власників даного статусу. Сюди ж відноситься й їхня зацікавленість, здібність прийняти участь заради покращення, збільшення суспільного благополуччя, не обмежуючись тільки власним. Тобто йде мова про спрямування своїх дій для забезпечення достатку народу й почуття одностайності, таким чином це показує рішучість докласти старань, не очікуючи великої матеріальної винагороди або ж нічого взамін, - відповідно тлумачення науковця [111, с. 76].

Тетяна Ремех погоджується з міркуванням О. Кучер, котра розглядала громадянську компетентність в загальному розумінні як роль громадської спільноти, що сприяє наявності бази для дієвої цивільної діяльності не тільки одного індивіда, а й громадських колективів, всього народу. У вузькому сенсі – як показник дій людини, соціально інтегрованої внаслідок громадянської обізнаності, навиків і здатності, що передбачає існування суспільних цінностей, додержання регламенту поведінки та відповідальності як суспільної властивості особистості [94, с. 35-36].

Розрізняють три джерела формування громадянської компетентності: історичний – зародження інститутів держави та громадянства; психологічні – усвідомлення людиною себе як частини розбудови держави; педагогічні –

наукові дослідження філософів з часів античності до сучасних фахівців, які спеціалізуються з розвитку громадянознавчих знань і громадянської компетентності [69, с. 61].

Зародження громадянської компетентності, як соціального феномену, прямо відносять до етапу, коли відбулась зміна традиційного суспільства на зріле, з перебігом громадянської соціалізації. В XVII–XVIII століттях просвітниками - Жан-Жаком Руссо, Франсуа Марі Аруе, Джоном Локком була розглянута праця Томаса Гоббса «Про громадянина». На їхню думку, для громадянського суспільства корисно мати ерудованого, самостійного, свідомого громадянина, який може обстоювати не лише власні, але й інтереси суспільства, в якому проживає [118, с.125].

В 2009 році Т. Нестеренко пояснювала недостатньо практичний на той час підхід в реалізації громадянської освіти в нашій державі, тим, що існували труднощі в сфері економіки, політиці та в суспільстві [85, с.181].

Проте, після реформування освіти в 2018 році та затвердження ключових компетентностей – в нашій державі відбуваються докорінні зміни в ставленні не лише до вивчення даного питання, але й до пошуків шляхів креативного процесу формування в молодих людей відповідальних громадян. Так, в 2018 році Україна спільно з Швейцарією створила проєкт «Розвиток громадянських компетентностей в Україні». В рамках цього проєкту відбулося соціологічне спостереження, результат якого продемонстрував зацікавлення громадянською освітою 47% повнолітніми громадянами нашої держави [147, с.2].

Систематизуючи наукові дослідження окремих вчених, котрі вивчали психологічну сторону громадянськості, І. В. Жадан охарактеризувала громадянську компетентність як комплексну ознаку свідомої людини, що свідчить про рівень її спроможності вдалим чином звершувати громадянські обов'язки. В свою чергу, спільнота окреслює список громадянських якостей, формулює їхні зразкові показники в різні історичні й культурні періоди піднесення суспільства [46, с.11].

Згідно з твердженнями Г. Мюнклера, громадянська компетентність становить передумову як для реального дотримання прав людини, так і для здійснення нею зобов'язань, викликаних статусом громадянства. Таким чином, Мюнклер виокремлює три складові частини в структурі зазначеної компетентності. Перший елемент – пізнавальний, передбачає деякий рівень обізнаності, потрібний для участі в політичних процесах та рівень здатності й прагнення студіювати необхідні знання, особливо про структуру політичних інститутів, взаємовплив зовнішніх економічних й політичних процесів. До цього ж відноситься знання, яка місія політичних й державних інститутів, межі та розподілення повноваження, що надасть можливість встановити об'єкти впливу для здійснення інтересів не тільки персональних, а й суспільних [111, с.76-77].

Другим елементом спеціаліст називає – процедурний, що включає в собі уміння, поінформованість, потрібні для реалізації можливим політичним гравцем перспектив впливу й участі на політичній сцені. Й останній елемент Мюнклер виділив габітуальний, що включає в себе існування навиків внутрішніх установок, потрібних з метою, щоб обізнаність про організацію політичної системи та способу розв'язання проблем суспільства застосовувалися практичною діяльністю [111, с. 77].

Українська науковиця О. І. Пометун виокремлює три компоненти громадянської компетентності. Серед них: 1) наявність знань, внаслідок яких відбувається усвідомлення механізмів втілення потребностей та амбіцій особистості в політичній, народногосподарській, законодавчій, культурній, соціальній сфері країни з демократичним устроєм; 2) вправність, практика в політичній діяльності й використання отриманих знань в реальному житті; 3) властивості, характерні для громадянина демократичної країни [111, с. 77].

Відповідно до тези М. В. Михайліченка, неодноразово зазначена компетентність є комплексним, синтезованим утворенням у суцільній системі особистості, компонентом його культури, універсальною категорією, що

відображає піднесення громадянськості як персональної характеристики, яка встановлює громадянське, життєве переконання, вміння жити в суспільстві, прагнення до соціально цінної активності особистості, з огляду на отримані практичний досвід та обізнаність [37, с.95].

О. М. Власенко вважає, що кардинальною частиною громадянської компетентності є потенціал до глобалізації суспільних функцій, які сприятимуть прогресу, високого гатунку повсякденної діяльності громадянської спільноти [37, с. 96-97].

Опираючись на науковий розгляд дотичної теми, виконаний Т. Смагіною, дослідниця Т. О. Ремех відзначає, що утворення й вдосконалення у вихованців однієї з ключових компетентностей, а саме громадянської – означає поліпшення ерудиції та розуміння про взаємозалежність населення, громадян з державою, співпраця людей, варіанти заняття, професійні навички, типів поведінки, через які проявляється громадянськість учня; сюди ж відноситься відшліфування соціальних цінностей учнів; особистого пізнання незалежного вироблення рішення щодо усунення або вирішення складних питань власного й привселюдного життя в громадській сфері. Все, що було перелічено, за переконанням вченої, спричиняє виникнення діяльної патріотичної позиції одержувача диплому НУШ, слугує його реалізації самого себе в обставинах політичної свободи, економічної самостійності та розсудливого вибору [94, с. 38].

В будові громадянської компетентності О. В. Овчарук робить наголос на наступних здібностях: до обмірковування політичних явищ і міркувань з приводу контроверсійних питань й таких, що стосуються процвітання в економічній та суспільній сфері; до застосування підходів віднайдення відомостей, контактування, участі в обговореннях та здійсненню вибору; до народовладного ухвалення рішень та імплементації, як-от привселюдного декларування переконань, ціннісних орієнтацій; приєднуватися до

перетрактацій та порозумінь; визначенні перспектив і лімітації партисипації, обдумане планування особистих вчинків [46, с. 17].

Джон Равен визнає визначальними елементами громадянської компетентності: 1) утверджені фаховими знаннями внутрішні заохочувальні фактори, орієнтовані на систему особистих ідеалів індивіда, до них він відносить заповзятливість, провідництво, зацікавлення процедурою діяльності органів управління країною та об'єднань, розуміння про їхній можливий авторитет для людини; 2) прогнозування й власна концепція, що королюють з процесами діяльності соціальної структури, стосовно значення «Я» в різноманітних товариствах, зобов'язаності та засад новаторського процвітання; 3) відповідне тлумачення понять, що характеризують взаємопов'язаність. Равен у цьому контексті дає приклади таких слів, як: «демократія», «управління», «передача обов'язків», «облікування», «ухвалення рішення» [46, с.16].

В структурі громадянської компетентності І. Попович відзначає: поінформованість щодо цивільного соціуму, громадянського усвідомлення, відповідальності, впровадження демократичних стандартів довершеності, культурно-духовний розвій людини [46, с.19].

Вітчизняні науковці до громадянської компетентності відносять наступні спроможності:

вміти розбиратися в проблемах, викликах, з якими стикаються в сфері політики й суспільного життя в Україні;

бути в курсі яким чином можна брати участь у функціонуванні органів управління демократичної держави, керівництва територіальних громад;

використовувати прийоми та стратегії співпраці з державними установами заради користі для себе й суспільства;

послуговуватися методами й моделями поведінки, що не суперечать чинному законодавству нашої держави, забезпечують інтереси громадян, оберігають їх права;

здійснювати розумний вибір, практикувати демократичні техніки ухвалення власних й спільних рішень, але слід зважати на інтереси й запити громадян, делегатів окремих спільнот в суспільстві [115, с. 5-6].

Н. П. Халемендик виділила серед громадянської компетентності наступні елементи: когнітивний, аксіологічний, діяльнісний та індивідуальний. Когнітивний компонент передбачає набуття знань про державу, функціонування її органів управління, права людей, що проживають в ній. Сюди відносяться історичні, культурологічні, політичні знання про суспільство. З огляду на політичні реалії, що відбувалися внаслідок Революції гідності, більшої важливості набуває питання розвитку в юних українців громадянської компетентності. При розгляді цього компонента слід розуміти, що існують ще рекомендації, а саме Концепція національно-патріотичного виховання, згідно якої діти і молодь в Україні повинна володіти інформацією про територію, історичні й культурні надбання, символіку Батьківщини, знати Конституцію України, яка забезпечує прогрес демократичної та правової країни. Також мета Концепції полягає в удосконаленні в громадян вірності державі [116, с. 79].

Аксіологічний компонент включає в себе відповідальність громадянина за майбутнє держави, повагу до прав інших людей, демократичних норм, загальноприйнятих цінностей. В свою чергу, діяльнісний – передбачає бажання здійснювати призначення публічного службовця чи громадського діяча, функції виборця. Громадянин має мати розвинуті вміння спілкування й доведення своїх думок публіці [116, с. 79].

Під індивідуальною складовою частиною розуміють розвинуті в людині: критичне мислення, наявність вміння пошуку й аналізу інформації; достатній рівень політичної та громадянської культури, точніше хороше ставлення до перспективи в подальшому працювати в цих сферах. Також цей компонент передбачає – громадянську мотивацію, а саме розуміння потреби з'ясування своєї громадянської позиції, діяльності; ініціативність, вплив на осіб;

саморегуляцію; толерантність; жага до творіння добра для суспільства, справедливості, самовдосконалення [116, с. 80].

Хід розвитку громадянської компетентності встановлює три чітко окреслені завдання. Перше – освітнє, ґрунтується на курсі за оновлення й перетворення суспільства, забезпечення юнацтва вмінню обґрунтовано вести діалог, вправління в організаторських вміннях й красномовству. Другим завданням є виховне, яке означає спонукування учнів до доступної, відповідної до їхніх можливостей суспільно-громадської активності, внаслідок чого виробляються такі якості, як патріотизм, зобов'язання, спроможність до коректив своїх помилок. А також третім виділяють розвивальне, суть якого полягає в змозі самотужки орієнтуватися у великому потоці вістей, давати їм оцінку, протидіяти можливій маніпуляції особистої свідомості [116, с. 80].

Дослідники, які займалися вивченням формування учня як громадянина, вважають, що громадянська компетентність має містити в собі: навчальну компетентність; вміння спілкуватися; професійність у пошуково-дослідних роботах; компетентність з ухваленням рішень та втіленням їх у життя [96, с. 79].

Процес формування громадянської компетентності характерний функціями, які здійснюються при взаємовідносинах учнів випускних класів і громадянського суспільства. До цих функцій відносяться: практично-прикладна; інтегративна, що дозволяє індивіду бути допущеним до суспільства та соціальної групи; особистісна сприяє вибору діяльності в житті та здобуттю соціального статусу в суспільстві; адаптаційна – передбачає пристосування індивіда суспільних реалій, спілкування й взаємодії в соціумі [37, с.95].

В. М. Шахрай називає неабияким елементом громадянської компетентності емоційно-почуттєву складову, що віддзеркалює настрої, почуття щодо об'єктів суспільного життя, символів країни. До прикладу, при звучанні гімну України громадянин може відчувати радість приналежності до рідної держави та гордості [118, с.129].

В одному дослідженні науковців з США брали участь 2467 людей віком від 12 до 20 років. В підсумку експерименту було показано, що в людей, в яких високий рівень емпатії, в них більше проявляється соціальна відповідальність, готовність до надання невимушеної підтримки, в них більший інтерес до збереження природи, волонтерства, виявляють бажання голосувати на виборах [102, с. 195].

У праці «Виховний ідеал» Г. Г. Ващенко, українського видатного педагога, зазначено, що освітній заклад повинен більше зосереджуватися на громадянському вихованні нового покоління. Але крім збагачування учнів знаннями з історії Батьківщини шляхом лекцій, повинно бути ще закріплення матеріалу практичною діяльністю. Вчителі, згідно словами педагога, мусять створити в школі аналог країни, в якій учні навчаться плекати свої громадянські обов'язки і навчитися нести за них відповідальність [115, с. 4]. Ми погоджуємося з думкою педагога, оскільки крім отримання знань на уроці, учні повинні закріплювати знання в практичній діяльності.

В. О. Сухомлинський стверджував, що підлітковий вік є значущим для юної людини в формуванні в ній властивостей громадянина [115, с. 4]. Це твердження педагога є цілком правильним, адже в даному віці людина стає більш свідомою свого статусу в суспільстві.

На погляд А. О. Краснякової, громадянська компетентність набувається в індивіда впродовж неоднакових вікових періодів, внаслідок планомірної інтелектуально-пізнавальної активності, крім того враховуються й практичні дії людини в конкретному оточенні. В тому числі зазначається й інтернет простір, в якому активно користується онлайн ресурсами теперішня генерація, яку Краснякова назвала кіберпоколінням [67, с.242].

Т. І. Мацейків стверджує, що з усіх фаз людського життя найбільш вигідним етапом для генерування громадянської компетентності є рання юність, а саме учні, котрим виповнилося 14 – 17 років. Обґрунтовується це твердження тим, що в цей період вихованці старших класів вже знають як

побудувати стратегію реалізації своїх мрій. Також в їхньому віці можливостей, учні спроможні розсудливо проаналізувати плід своїх дій, свідомо мають бажання самовдосконалюватися та знайти мету свого життя, вони стають більш соціально зрілими [79, с. 133].

Найсприятливішим для формування громадянської компетентності А. О. Корнейко вважає також учнівський вік. Тому, що на даному етапі, ступінь поліпшення когнітивних процесів синтезується з їх критичною спрямованістю; виникає особиста точка зору; зростає заповзятливість і незалежність. Все зазначене є передумовою формування компетентності, бо ці особливості відповідають внутрішнім прагненням юних людей в громадянській активності, вивчення навколишнього середовища та соціалізації [60, с. 17].

Результативність впливу на вихованців заради вироблення в них громадянської компетентності, особливо якщо говорити про перші чотири класи, за словами О. Кошелевого та О. Бескорси обумовлюється різноманітністю методичних підходів й засобами навчання, якими може оперувати педагог. Надзвичайну важливість в ході цієї роботи мають методи взаємодіяльності в освіті, або ж відомі за альтернативною термінологією як «інтерактивні» методи. Дієвість їхнього впливу здобувається, тоді як наставники зважають на психологічні властивості комунікації з учнями в даному віковому діапазоні. Спеціалісти акцентують на переміни призначення вчителя, його трансформацію в роль фасилітатора. Будучи фасилітатором, працівник освіти зобов'язаний додержуватися тільки демократичної моделі діалогу з своїми вихованцями, заохочувати їх добровільно до співпраці, підбадьорювати та окрилювати [64, с. 58].

Влаштування взаємодії, діалогу у ході здобуття знань, позитивно впливає на поступ жвавого прояву громадянськості учнями в результаті дій, оскільки інтерактивні підходи в освіті зумовлюють: симуляцію багатоманітних випадків, сценаріїв, що можуть ставатися в житті; здійснення соціальних обов'язків; групове ухвалення способу виходу з проблеми. Це слугує також й

вдосконаленню компетентності в молодій людині, набуттю ціннісних орієнтирів та встановлення сприятливих умов для командної справи [64, с. 58].

Л. М. Гриневич, колишня міністерка освіти України, зазначала, що громадянську компетентність варто розвивати впродовж всіх навчальних років, з першого по випускний класи, всебічно протягом всього процесу здобуття знань [147, с. 2].

Комітет міністрів Ради Європи розробив рекомендації, в яких окреслюються передумови здобуття молодим поколінням європейських держав громадянської компетентності, які є на часі і для України. До умов відносять: залучення до діяльного демократичного адміністрування в навчальному закладі учнів або студентів та їхніх батьків; покращення методів виховання, взаємин між учасниками освітньо-виховного процесу [115, с. 8].

Дебора Меєр, яка вважається ініціаторкою змін в освіті США, в написаних нею публікаціях, теоретико-методологічного характеру, підкреслює на необхідності безупинного вироблення громадянської компетентності в учнів й регулярності цієї справи на різних предметах, що викладаються в навчальному закладі. Педагогиня підняла питання й про менш ніж достатній рівень підготовчого процесу юнацтва до здійснення повинностей громадян. Д. Меєр стверджує, що мислячий, проінформований співвітчизник мусить мати п'ять навичок розуму, до них вона відносить: особисту точку зору, формулювання припущення, доведення, встановлення цінності інформації на момент ознайомлення учнів з нею та виявлення причинно-наслідкових відношень [72, с. 7].

Т. Ремех підкреслює, що згадана вище компетентність може цілком розкритися виключно в справжній життєвій обставині, оскільки як й інша не менш значна компетентність, вона не має бути відокремленою від певних факторів її реалізації. За такої умови обізнана людина користується тими підходами, які будуть для неї найбільш оптимальними для здійснення різнопланових доручень [94, с. 37].

Доречно зауважити, що призначення забезпечення необхідних умов у цілях вироблення громадянської компетентності не реалізовується виключно прийомами класичного навчання, О. Шестопалюк уточнює, що тут мова йде про навчальні предмети та програми соціально-політичного напрямку. Це обумовлено тим, що виділена обізнаність ґрунтується загалом на сукупності компетентностей. Доволі суттєву функцію в рамках цієї справи здійснюють такі компоненти навчання як: реформований зміст освіти, належно влаштований виховний, освітній процес та новаторський метод взаємовідносин між сторонами навчально-виховної діяльності [119, с. 34].

В контексті питання розвитку громадянської компетентності педагогиня Л. А. Гончаренко дає настанову вести практичні заняття з приводу породження наставником в учнів толерантності. До того ж, інструктувати їх ухвалювати коректні рішення з трудних питань, покращувати шанобливе ставлення, здатність до сприйняття людей з відмінною культурою та світоглядом [42, с.174].

Через намір допомогти молодому поколінню запобігти неправильним діям юнацтва, використовуючи веб-середовище, робити багатшими їхні знання й сприйняття про загальноприйняті способи громадянської активності на електронних просторах інтернету та для опанування ними послідовності відбору успішних аспектів співробітництва в цифровому просторі за участі науковиці була створена таблиця розвитку громадянської компетентності в кіберсередовищі. В ній вказані три типи співпраці в кіберпросторі як: консультування, партнерство, інформування й серед етапів розглядаються: діагностика проблеми, прийняття рішення щодо вирішення проблеми, спостереження за виконанням і результатами впровадження узгоджених рішень [67, с. 244-245].

Згідно з висловлюванням Л. В. Кравчук, прогрес громадянської компетентності стане результативним за умови, коли: 1) будуть брати до уваги первинну обізнаність та вправність учасників навчання, їхні запити та досвід,

нагромаджений протягом прожитих літ життя; пускати в хід діяльні методи форми і механізми праці; 2) освітня діяльність не буде зосереджуватися на формальних аспектах, а буде більшою мірою торкатися змістової складової освіти; 3) підтримка спільноти стане неодмінним елементом освітнього процесу; 4) вже починаючи з перших класів діти зможуть бути запрошеними долучатися до громадсько-корисних проєктів [147, с. 4].

Творення громадянської ученості, фаховості мислиме ще й шляхом застосування мультипредметного формату практичних дій у рамках навчального процесу. Такий спосіб надає змогу продукувати потрібні обізнаність та досвід, не використовуючи якусь одну галузь викладання, а через об'єднаних освітніх сфер. Передусім це ті дисципліни, що мають причетність до суспільствознавчого спрямування, йде мова безумовно про історію, курс громадянської освіти та правознавства і так далі. Уроки наділені інтердисциплінарністю мають на меті сполучати близький за наповненістю матеріал декількох предметів [115, с.14].

Для того, щоб праця над громадянським вихованням була плідною, Тамарою Нестеренко запропоновані наступні засоби. Серед них: розроблення програм, що стосуються громадянського виховання; навчально-методичний комплекс для такого навчання в позаурочній роботі; методичне підготовлення не тільки вчителів, але й працівників навчального закладу, які займаються управлінською діяльністю; матеріальна підтримка позакласної праці в рамках громадянського виховання на місцевому та національному рівні; технічна оснащеність позакласної роботи. Також, дослідниця вважає неодмінним в даному контексті спонукання брати участь в виховному процесі психологів, членів громадських організацій, державних посадовців та батьків учнів [85, с.181].

Неабияку роль в формуванні в учнів громадянської компетентності відіграють всесвітні проєкти, що відбуваються в Інтернеті. Таким чином, педагоги з міста Київ – О. Ф. Бурау разом з М. О. Смирновою наводять свій

приклад використання допоміжних засобів для даного процесу. Учні їхнього навчального закладу через програму iEARN були задіяні в проєкті «Національне мистецтво», що розширило їхній кругозір, позитивно вплинуло на розвиток в них громадянських цінностей, вміння вести бесіду з іншими учасниками, викликало більшу повагу до продуктів вітчизняного й зарубіжного мистецтва на основі ІКТ [34, с. 211].

Окрім соціальних проєктів, вагомим для розвитку громадянської компетентності в учнів є також організація музею в освітньому закладі та підтримка самоуправління. Учнівське самоврядування посприяє учнівському колективу вдосконалити в собі незалежність в ухваленні й виконанні планів для здобуття суспільно змістовних цілей. А безпосередньо для вихованців самоврядування допоможе їм у встановленні їх як конкурентоздатної, амбіційної, відповідальної особистості з сформованою демократичною культурою, проявити лідерські якості [34, с. 211].

Науковці виділили ряд індивідуальних якостей, якими повинен володіти вчитель в повсякденному спілкуванні з учасниками освітнього процесу задля результативного формування в них громадянської компетентності. Серед них: чесність, неупереджене ставлення до учнів, вміння дослухатися до них, емпатія, обачність при розгляді дискусійних питань, повага й прийняття соціальних або культурних відмінностей, усвідомлення особистої ідентичності, спонукання учнів до ведення диспутів [64, с. 58].

М. Бренсон відзначає, що центральним змістом процесу формування згадуваної компетентності полягає в заохочуванні членів суспільства до відповідальної співпраці в житті суспільства на регіональному рівні та в національному масштабі. Така участь потребує сформованості таких деталей громадянської компетентності, як: освоєння інформації, вдосконалення когнітивних навичок, розвиток демократичних цінностей, особистісний розвиток, вироблення своєї життєвої позиції в рамках демократичних принципів [64, с. 57].

Беручи безпосередню участь в процесі набуття громадянської компетентності в учнів, висококваліфікований педагог діє наступним чином: не вдається до диктаторських методів в навчанні, створює виховний процес як послідовність важливих для вихованця подій, як хід опанування соціальною практикою подолання власних проблем; не допускає пасивність ліцеїстів шляхом застосування прийомів та способів активної співпраці, позбавляє страху перед невдачею, адаптує під кожного темп і тип роботи. Окрім цього, вчитель має особистий світогляд, що базується на дотриманні загальнолюдських моральних цінностях, засвоює прийоми, методи співдії для заохочення проявляти активність та творчий потенціал учня, вироблення емоційного комфорту в комунікації учнів не лише з вчителем і однокласниками, а й з іншими дорослими людьми, використовувати власний приклад для мотивації до самореалізації й творчості [96, с. 80].

Вчитель відіграє вагомую роль в перебігу формування громадянської компетентності, через те, що людина цієї професії особисто має вплив на молодих людей, шляхом виховання й навчання останніх. А також сприяє в них покращенню комунікативної культури в суспільстві, вдосконалення правової, моральної культури [64, с. 56].

Зрештою наслідком формування громадянської компетентності в молодій людині повинні бути: сформована громадянська самосвідомість, відчуття гордості за рідну країну, співвітчизників; розвинені демократичні цінності, ставлення з повагою до культурного плюралізму в світі та історії інших народів, що проживають в ньому. Окрім цього дослідники ще відносять до переліку позитивних результатів завершального етапу формування зазначеної компетентності – індивідуальну відповідальність за поступки, ґрунтуючись на моральних нормах рівноправ'я в суспільстві та свободи; покращення етичних почуттів, здібності кооперації з людьми старшого віку ніж в ровесників, вправність запобігання конфліктних ситуацій [64, с. 57].

Бурау О. В. і Смирнова М. О. вважають, що доцільно для вдосконалення громадянської компетентності розробляти більше спеціальних курсів, матеріалів стосовно громадянознавства для педагогів, заохочувати останніх та їхніх учнів до соціальних проєктів. Другим кроком називають створення навчальних проєктів, що дозволять учням вправлятися в дослідженні, самоосвіті, творчому підході, навичок спілкування, пошуку вирішення актуальних питань територіальної громади [34, с. 214].

Під час вивчення історії та суспільствознавчих предметів у рамках формування громадянської компетентності одержують обізнаність про найважливіші демократичні поняття, правову сторону діяльності суспільства та культурний та духовний прогрес людства, полікультурність, що супроводжується нестереотипним ставленням до національних меншин [109, с.3-4].

Зважаючи на те, що вчителі здійснюють роботу по розвитку компетентностей в своїх учнів, в даному контексті їм потрібно перш за все бути із сформованою громадянською компетентністю. Тому вирізняють психологічні умови формування даної компетентності в майбутніх педагогів. Серед умов зазначено: зовнішнє та внутрішнє стимулювання; підсилювання віри у свої сили, побудови співпраці на позитивному почутті для довіри; додержання норм поведінки й дипломатичності при комунікації; поводження з людиною як з найвищою соціальною цінністю; спів діяння на демократичних принципах [46, с. 35].

Т. В. Матусевич і Л. В. Колесник на основі проведеного дослідження 2019 року, припустили, що найбільш помітними викликами в використанні засобів, механізмів покращення громадянської компетентності в межах концепції НУШ є 1) різниця між активним громадянством та участі в політичних процесах; 2) віднесення концепції громадянства здебільшого тільки до правових зв'язків країни з громадянином, адже Радою Європи під громадянством розуміється взаємини особистості й суспільства в культурній,

економічній, соціальній та політичній сфері; 3) не великий рівень розуміння перспектив застосування діяльнісного та інтегрованого підходів [76, с. 245-247].

Т. І. Мацейків вважає, що компоненти громадянської компетентності можуть в повній мірі бути продуктивно сформовані за умови залучення міжпредметного підходу, послуговуючись матеріалами з різних дисциплін. Таким чином, цей підхід збільшить вірогідність сформованості в учнів згадуваної компетентності та дозволить отримати очікуваний результат, а саме виховати свідомого й обізнаного громадянина [77, с. 22].

Погоджуємося з Т. І. Мацейків, що навчальний предмет «історія України» розкриває перед вчителями великі перспективи формування громадянської компетентності. Через змістове наповнення предмету, для педагога є змога передати учням, зокрема старших класів, громадянознавчі знання для засвоєння, використовуючи також й інтерактивні технології. Але з кожним роком слід покращувати навчальну програму та підручники для ефективності формування даної компетентності в молодих українців [79, с.135].

Дослідниками визначено методи розширення громадянських знань та громадянських навичок. До таких методів відносяться: 1) інформаційно-дискусійні, а саме проблемні завдання, огляд відео-контенту, лекції; 2) методи самостійного вивчення матеріалу (реалізація завдань з використанням монографій, підручників, біографій); 3) «мозковий штурм», політичні ділові ігри; 4) практичні навички (участь в благодійних акціях, здійснення соціологічних досліджень, розроблення практичних громадських проєктах) [60, с. 17].

Для сприяння покращення у вихованців громадянської компетентності педагогу потрібно організовувати більш практичну роботу для покращення толерантності учнів, передавати їм знання як обирати виважені рішення зі нелегких питань. Вчителям історії слід враховувати, що активні методи сприяють вдосконаленню поваги до інших людей, а інтерактивні методи

заохочувати виявити творчий потенціал, спонукають до нововведень, комунікації, колективного пошуку шляхів усунення труднощів [42, с. 174].

В разі сформованості в учнях громадянської компетентності, згідно таблиці зробленої Т. О. Ремех, в них це повинно проявлятися через комплекс компетенцій як наслідок навчання. Серед них: 1) інформаційно-медійна, яка виявляється через вміння вихованцем критично відноситися до інформаційного потоку, правильно аналізувати медіа повідомлення і їхнє походження; 2) соціально-комунікативна, тобто володіти навичками спілкування, особливо якщо йдеться про участь в розгляді проблем суспільства; 3) обмірковане рішення й соціальний вибір; 4) громадянська участь; 5) урегулювання соціальних протиріч, гармонійне співіснування в умовах соціо-культурного плюралізму [94, с.39].

Отже, розглянувши теоретичні аспекти громадянської компетентності, ми можемо зробити висновок, що формування цієї ключової компетентності в учнів є вагомим кроком для покращення соціально-політичного стану в нашій країні. Адже виховання в них відповідальних громадян сприятиме розбудові демократичної держави. Поняття «громадянська компетентність» означає об'єднання знань, вмінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій, здатності громадян, в даному контексті учнів, брати активну участь в процесах, що відбуваються в демократичному суспільстві та створювати важливі проекти для його розвитку, благополуччя. В структурі громадянської компетентності виділяють: когнітивний, операційно-поведінковий, ціннісний та мотиваційний елементи. Окремі вчені сходяться на думці, що найбільш сприятливим для формування громадянської компетентності є шкільний вік, інші аргументують, що в 14-17 років учні найкраще готові для даного процесу громадянського виховання. Для успішного формування в них громадянської компетентності, фахівцями розроблено ряд методів та рекомендацій. Перш за все, науковці звертають увагу на важливості застосування інтерактивних методів, практичного застосування знань в реальному житті держави та

міжпредметному підходу. З метою розвитку громадянської компетентності в молодого покоління України потребує професійності, зосередження з боку педагогічного колективу, збільшення фінансування державними органами влади різноманітних проєктів. Правильний підхід до формування цієї однієї з найважливіших компетентностей дозволить виховати в учнів любов до Батьківщини, поваги до своїх прав і співвітчизників, їхнього бажання громадської участі та виконань обов'язків свідомого громадянина України.

РОЗДІЛ 4

ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ МИКОЛАЙЧУКА НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Зважаючи на новітні, актуальні підходи до педагогічної діяльності в Україні та через підписання нашою державою угоди про асоціацію з Європейським Союзом, курсу на євроінтеграцію, в українському законодавстві, зокрема в законах «Про освіту» [1], «Про загальну середню освіту» зазначені наступні підходи: компетентнісний, особисто-орієнтований, інноваційний, громадянський, діяльнісний, інтегрований, яких слід дотримуватися сучасним вчителям в навчально-виховному процесі [2].

Змістовим наповненням цієї теми є уроки з історії в 11 класі. Відповідно до календарного планування відбуваються уроки на такі теми: «Шістдесятництво», «Особливості розвитку культури» з предмету «Історія України»; «Розвиток театру й кіно» з курсу всесвітньої історії. В процесі проведення цих уроків, учні дізнаються про життєпис та ознайомлюються з творчими здобутками в кінематографі Івана Миколайчука. Можна застосовувати як і міжпредметні зв'язки з українською літературою, всесвітньою історією для поглиблення знань, особливо про розвиток кінематографії, так і внутріпредметні зв'язки на уроці, що стосуватиметься культури незалежної України, щодо покращення показу стрічок українського виробництва з елементами народних традицій. Говорячи про всесвітню історію на уроці про культуру, зокрема США, Франції, можна порівнювати розвиток кіномистецтва в цих державах з СРСР та розглянути постать Миколайчука з погляду історії інших країн (див. Додаток В).

Перед тим, як вивчати творчість Миколайчука, вчителю варто представити учням основні біографічні відомості з його життя. Це відкриє

можливість проаналізувати як формувався його характер, фактори обрання професії актора, передумови й умови створення його режисерських робіт.

В ході розповіді біографії Івана Миколайчука, радимо вжити метод сторітелінг, який має на меті привернути увагу й мотивувати учнів при вивченні нової теми. Шляхом пасивного сторітелінгу, вчитель не просто переказує важливі етапи біографії, але розповідає від імені Миколайчука захоплюючі моменти з його життя. Як от: «Шановні одинадцятикласники, сьогодні я оповім вам свою історію. Мені пощастило народитися в чудовому селі, в прекрасній родині. Маючи скільки ж років як і ви, я вирушив до міста Чернівці... Вас зацікавило, що сталося зі мною далі?»). Таким способом в старшокласників є ймовірність зацікавлення, через інтригуючий сюжет [73, с. 163].

Статистика показує, що на сьогоднішній час соціальні мережі охоплюють більше користувачів, ніж було декілька років тому. Зокрема активних користувачів у популярних мережах Facebook, Instagram, Twitter, за даними 2023 року становить більше 61% населення планети [142]. Через той факт, що частими відвідувачами перелічених соцмереж є люди юнацького віку, ми рекомендуємо використовувати ці веб-сайти з навчальною метою. Учня можна запропонувати на домашнє завдання розробити обліковий запис Миколайчука, попередньо зареєструвавшись на одній з соціальних мереж. В профілі потрібно вказати основні біографічні дані актора, його хобі та додати світлини. Окрім цього, заохочується створення сторінок людей, з яким він приятелював або ж родичів режисера, до прикладу друга Ярослава Гаврилюка і надіслати запит на «стеження» за ним в Інстаграмі. Дане завдання допоможе в учнях розвинути креативність та засвоїти новий матеріал [50, с. 16].

В рамках втілення в навчальний процес особисто-орієнтованого підходу важливо готувати завдання для учнів відповідно до індивідуальних особливостей та їхнього рівня. До прикладу для учнів з високим рівнем знань, можна задати розробку таблиці, в якій буде порівняння соцреалізму з

поетичним кіно, для учнів середнього рівня подається завдання створити інтелект-карту щодо режисерських робіт Миколайчука, і насамкінець для учнів слабшого рівня рекомендуємо виписати тези про основні етапи життя діяча культури [105, с. 4].

Дотримуючись діяльнісного підходу, можна використовувати проектне навчання, на яке вчитель може задати теми – «Життя Миколайчука поза екраном», «Цінність творчої спадщини в сьогоdnішній час», «Сімейне життя актора», «Режисер під пильним поглядом радянського Держкіно». Не обмежуючись тільки проектним навчання рекомендуємо використання таких методів даного підходу як: 1) відкритих запитань, наприклад «Чому, на твою думку Вавилон ХХ?»; 2) схематизації, йдеться мова про діаграму Ісікави або ж «Фішбоум», де з однієї сторони будуть записуватися факти із біографії та причини, «цикл Дьомінга», «Кола Вена», «Ромашка Блума», на пелюстках вказуються творчі, пояснювальні, уточнюючі, прості запитання стосовно Івана Миколайчука; 3) вербалізації («мікрофон», «мозковий штурм», «дебати»); 4) ігри; 5) рефлексії [145, с. 27-33].

Рекомендуємо використовувати такий засіб візуалізації як – інфографіка. Це сприятиме ефективному запам'ятовуванню біографії Миколайчука. Розробляючи інфографіку на домашнє завдання, учнями здійснюється пошук потрібної інформації. Мета такого графічного способу полягає в покращенні подачі інформації, розумінні та засвоєнні нових знань. Серед платформ за допомогою яких вихованці можуть здійснювати інфографіку ми виділяємо: Piktochart, Easelly, Venngage, Visually. Для відеоінфографіки пропонуємо наступні програми: PowToon, Moovly, GoAnimate. В додатку Plotagon учні можуть створити короткий анімаційний фільм, підібравши інтонації голосу та персонажа, для відтворення однієї з подій в біографії Миколайчука. Окрім цього, підліткам можна висунути ідею представити себе в образі історичного персонажа та від імені, в даному випадку Миколайчука, написати резюме. Шляхом вказаних методів учні краще зможуть: 1) проаналізувати постать

режисера, як людини з певними хобі, бажаннями; 2) зрозуміти яким чином відбувалася праця над створенням його фільмів; 3) отримати цінні життєві уроки [156, с. 17-25]

Музейна екскурсія є найбільш популярним видом екскурсійної діяльності в сучасному освітньому закладі. Тому, рекомендуємо розглянути педагогам можливість відвідати з учнями музей-садибу Івана Миколайчука, що в селі Чортория. Це дозволить наочно продемонструвати їм будівлю, де народився режисер та село в якому проходили дитячі роки. Після чого проводиться урок систематизації, учні діляться своїми враженнями від відвіданого об'єкту. Проведення такої екскурсії сприятиме не лише ознайомленню з історичною пам'яткою, а й отриманню нових знань та практичної навички самостійного аналізу й дослідження місця, пов'язаного з життям культурного діяча [100, с.154-155].

Також, можна запропонувати зробити онлайн-екскурсію місцями, де проживав або знімав фільми Миколайчук. В даному контексті, для розвитку творчості в дітей, рекомендуємо на платформах «Google Earth», «Thinklink» створити інтерактивну карту, на якій в першу чергу повинні бути відмічені населені пункти, вулиці, будинки, пов'язані з життям і творчістю режисера.

В педагогічній діяльності, дослідники виокремлюють активні та пасивні методи навчання. Пасивний метод означає проведення вчителем опитування учнів, які в даному випадку виступають «об'єктами» навчання, повинні засвоїти матеріал через лекцію-монолог, пояснення вчителя, не виконуючи творчих завдань [159, с. 7]. В активному методі навчання учні вже виступають «суб'єктами» навчального процесу, виконують завдання, які стимулюють творчому мисленню. До імітаційних відносяться: ділові ігри, інсценування, наприклад «урок-суд»; мозковий штурм; диспут; «круглі столи», а до не імітаційних належать проблемна лекція, конференції, на тему «Доля українського шістдесятництва» або «Українське поетичне кіно» [155, с. 73].

В сучасній педагогічній науці популярності набуває термін «інтерактивність», що означає співпрацю педагога з своїми вихованцями. Це сприяє покращенню засвоєння інформації, формування й висловлення власної точки зору. В інтерактивному навчанні є ряд корисних методів, які доцільно використовувати при дослідженні на уроці особистості Миколайчука, його творчої спадщини [160].

Варто зауважити, що інтерактивне навчання не є виключним засобом здобуття цілей в навчальному процесі, тільки виступає як додатковий спосіб для використання на уроках. Для проведення уроків з елементами інтерактивності потребує професійності та технології інтерактивного навчання поділяються на окремі підгрупи: колективного навчання – робота в парах і малих групах, Карусель, Два - чотири – всі разом, змінювані трійки. Рекомендуємо при використанні технології «Карусель» висунути завдання «Миколайчук – шістдесятник?» [159].

Поміж інтерактивних технологій виділяють технології ситуативного моделювання. Зокрема імітаційні ігри, судове чи громадське слухання, розігрівання тієї чи іншої ситуації за ролями «Драматизація». Наприклад, в ході «судового слухання» можна щоб клас був поділений на адвокатів, судів, сторони, яка висуває обвинувачення. Тема такого судового засідання може звучати: «Чи справедливим є звинувачення радянською владою Миколайчука в націоналізмі?». Також пропонуємо здійснити гру щодо інсценізації котроїсь події в житті Миколайчука. Це сприятиме як і кращому сприйнятті матеріалу, так і проявити акторський талант в своїх учнів [159].

В рамках обговорення дискусійних питань можна застосовувати такі технології – «Дебати», «Дискусія», «Нескінчений ланцюжок». На проведення яких подаються питання: «Чому Миколайчук знімався в фільмах, де присутні елементи комуністичної пропаганди?» або «Позитивні й негативні сторони режисерської діяльності». Завдяки проведенню своєрідних дебатів учні зможуть навчитися висловлювати й захищати своє міркування, спираючись на

прочитані джерела про феномен Миколайчука в історії української культури [159, с. 53, 54, 60].

На останньому етапі заняття висуваємо пропозицію організувати «Дерево вражень», коли учні мають можливість висловити враження та що найбільше закарбувалося в пам'яті. Наприклад: «Цікавим був той факт, що Миколайчука як видатного українця запрошували на роботу до центру кіноіндустрії – Голлівуду» [159, с.41].

Застосовуючи метод «Кожен вчить кожного», вчитель заздалегідь роздає старшокласникам аркуші з певними фактами про Миколайчука, що стосуються його діяльності в кінематографії, повідомляє їх щоб вони опрацювали кожен свою частину інформації та переповіли перед своїми однокласниками отримані відомості. Такий метод може їм стати в пригоді в майбутньому, оскільки в наш час досить важливо завоювати прихильність, увагу більшості людей для представлення якогось продукту або інформації. Таким чином учнівський колектив матиме змогу проявити й покращити ораторські здібності та отримати для себе цінні знання [159, с. 107].

Мета наступної технології «Ажурна пилка» полягає в освоєнні великого об'єму інформації. В даному контексті вчитель ділить клас на «домашні» групи та експертів. Завдання представників «домашньої групи» добре оволодіти інформацією, наданою завчасно вчителем, сюди відносяться окремі сторінки книги, статті, посилання на відеоматеріал. Опрацювавши відповідну літературу, вони доносять відомості до однокласників, таким чином навчаючи один одного, а експертна група, в свою чергу, заслуховує доповідачів та дає свою оцінку й аналіз. До прикладу, в ході розгляду життєвого шляху Івана Миколайчука, учень Даниїл оповідає про його дитячі й юнацькі роки, Анна про акторську кар'єру, Веніамин характеризує його режисерські витвори [159, с. 48-49].

Для залучення всіх учнів до активної роботи існує технологія кооперативного навчання – «Карусель». Вчитель розташовує одинадцятикласників в два кола, одне центральне, а інше зовнішнє. Люди із

зовнішнього кола отримують завдання знайти інформацію про режисерську діяльність Миколайчука та поділитися своїми думками з особами з внутрішнього кола. Після того як всі пройшли коло, виконавши поставлене завдання, відбувається обговорення точок зору учасників. Наприклад, висувається завдання: «Вияв нешаблонного підходу в творчості Миколайчука» [159, с.29-30].

Метод «Прес» слід застосовувати після пояснення нового матеріалу, щоб узагальнити отримані нові знання та водночас навчити учнів брати участь в дискусіях. Вчителем повинні бути встановлені правила проведення цього методу, він повідомляє учнів, щоб вони дотримувалися регламенту, виступали по черзі й чітко аргументували свою позицію при опитуванні, яке складається з чотирьох пунктів. Наводимо приклад фраз, після яких учень висловлює своє міркування: «Я вважаю, що Миколайчук...», пояснення «тому що, ...», потім йдуть додаткові пояснення думки «наприклад...», на кінець висновки «таким чином...» [159, с. 51].

Ще одну технологію «Асоціативний куш» можна вводити в дію на всіх етапах уроку, але найкраще на етапі актуалізації знань. Суть цього методичного прийому полягає в тому, щоб завдяки асоціативним зв'язкам встановити пов'язані між собою події чи характеристики. В даному контексті педагогу варто по центру дошки або ж екрану зобразити, помістити напис прізвища «Миколайчук», після чого учні одне за одним підходять та записують чи усно озвучують свої асоціації з постаттю. До прикладу: «режисер», «талановитий музикант», іншим міг запам'ятатися виконанням ролі в фільмі «Сон» тощо [157, с. 26].

Заради розвитку критичного мислення рекомендується метод «Акваріум». Група учнів біля 6 осіб сідають по центру, їм вчитель дає проблемне питання та час 5 хвилин на обговорення. Дійшовши консенсусу група висловлює свою думку й повертається на свої місця. На завершення вчитель робить опитування їхніх однокласників чи згодні вони з твердженнями своїх колег та робить

висновки. Пропонуємо на розгляд наступні питання: «Прояви українського поетичного кіно в творчості Миколайчука», «Зображення української культури в творчій спадщині митця» [159, с. 33-34].

З метою розвинути в дітей критичне мислення пропонується метод «мозкового штурму». Брейнштурмінг виник в США завдяки власнику однієї рекламної компанії Алексу Ф. Осборну, який для працівників фірми влаштував новий підхід для генерування ідей. Основна ціль проведення «мозкового штурму» полягає в тому, що кожен учасник обговорення має право висловити свою думку й не засуджувати ідею інших. Ця техніка дозволяє стимулювання творчої активності в учнів, моментального вирішення проблеми, відповіді на питання при обговоренні. Наводимо приклад питань, які можна запропонувати для «мозкового штурму» на уроці з історії України: «Чому Миколайчука називають представником українського поетичного кіно?», «Якою була роль Миколайчука в розвитку української культури?» [104, с.169].

Буде доречним тренувати учнів старших класів до висловлення своєї думки. Цьому сприятиме застосування методу «Займи позицію» при роботі над дискусійними питаннями, щоб продемонструвати учням існування протилежних думок й дати їм додаткові знання. Вчитель задає питання, на яке у відповідь учні погоджуються або ж навпаки, після чого клас пояснює свою позицію. При можливості можна роздрукувати таблиці «Згоден» та «Проти». Приміром озвучується вчителем теза: «Чи можна вважати, що радянською владою здійснювалися перешкоджання кінематографічній роботі Миколайчука?». Схожими методами є «Зміни позицію», «Шкала думок», «Коло ідей», при використанні яких ми висуваємо для обговорення питання: «Чи проявлялася так звана «неблагонадійність» в творчій діяльності Миколайчука?» [159, с.107].

На останньому етапі уроку пропонуємо метод «Мікрофон». Відбувається наступним чином, учні по черзі передають мікрофон або предмет, що буде його символізувати та коротко відповідають на запитання, що стосуватиметься

акторської діяльності Миколайчука. Скажімо учень/ учениця говорить: «На мою думку, він був талановитим виконавцем ролей у фільмах, проте через цензуру, яка існувала в той період, його потенціал не був до кінця реалізований» [159, с. 108]. Подібним методом є також і «Незакінчені речення». Так, одинадцятикласники можуть продовжити речення: «На сьогоднішньому занятті для мене було відкриттям, що Миколайчук...» [159, с.35-36].

З метою вдосконалення вміння аргументувати свої міркування перед аудиторією, комунікативних навичок у вихованців та полегшення сприйняття нового матеріалу, пропонуємо методи – «Коло ідей», «Ток-шоу» [159, с. 105, 109]. Особливо рекомендуємо провести «Прес-конференцію». Проведення цього методу передбачає розподілення ролей, йдеться про інтерв'юера й доповідача, експерта з заздалегідь дослідженого питання. Щоб відтворити в класі атмосферу прес-конференції можна підготувати таблички з назвами для учнів як будуть в ролі експертів, а для «журналістів» бейджі, на яких буде зазначено видання, яке представляють. Респондентів може бути декілька, перший – спеціаліст з дитячих й юнацьких років Миколайчука, другий – акторської кар'єри, третій – фахівець з його кінорежисерської діяльності, четвертий – знавець нереалізованих задумів сценариста. В ході прес-конференції мають бути висвітлені всі важливі тези щодо його життя, творчості, ролі в історії України [99, с. 17].

Перегляд фільмів в учня залишає помітний слід в її світосприйнятті, іноді впливає на її подальше життя. Зважаючи на це, рекомендуємо реалізувати проєкт «Кіно, яке навчає». Для його реалізації учням потрібно в домашніх умовах переглянути одну з кінострічок, в яких брав участь Миколайчук та написати головні дані, власний відгук, використовуючи доступні їм інформаційно-комп'ютерні технології. В ході захисту проєктів, вчитель робить підсумок з вихованцями, який фільм вразив і чому навчив їх. Можна задавати питання такого характеру: «Як ви вважаєте, наскільки кадри з фільму «Тіні забутих предків» могли вплинути на тогочасне радянське суспільство?», «Чи

бажали б ви собі жити в історичний період, який зображений у фільмі «Сон»?», «На чому Миколайчук хотів акцентувати, знімаючи фільм «Вавилон ХХ»?».

За допомогою RAFT-технології учні створюють чотири колонки в таблиці. В першій частині вказують назву фільму над виробництвом якого працював Миколайчук, в другій – жанр, в третій колонці зазначають основний сюжет фільму, в останній особливості створення [140, с. 2-9].

Поміж прийомів, які можна застосовувати на уроці, виділяємо – «Діаграма Вена». Це дозволить учням проаналізувати режисерські праці Миколайчука, знайти відмінні характеристики, шляхом креслення двох кіл, що перетинаються, утворюючи ще одне коло, в якому будуть писати спільні риси. Так, до прикладу надається для співставлення фільми «Вавилон ХХ» й «Така пізня осінь» [159, с.53].

Цікавим інтерактивним прийомом є «Аукціон», наприклад можна провести з даної тематики «Аукціон» кіноплівок режисера, унікальних світлин Миколайчука, носіїв інформації, на яких записані композиції чи уривки з кінострічок, де актором виконуються українські пісні [159].

Введення в дію прийому «Реставратор» передбачає відтворення учнями пропущених в тексті слів, наприклад подаються уривки висловлювань кінорежисера: «Мій ідеальний...моя...», «Гарний фільм...як...твір», «...здавалося мені...і витонченим».

Вчитель, сприяючи покращенню компетентності грамотність, може використати «Круглий стіл». Створивши коло з учасників даної форми заняття, учні висловлюють свою точку зору з питання та заслуховують думки інших. На «круглий стіл» рекомендуємо тему: «Українське поетичне кіно, як частина української культури», в ході якого прикладом буде служити постать Івана Миколайчука, його нововведення в виробництво фільмів [159, с. 41]

Вікторина є також доречною формою гри для проведення на позаурочних заняттях. Пропонуємо поділити клас на дві команди, на підготовку виділити один тиждень, повідомити учнів про правила проведення. Слід пам'ятати, що

вікторина не є контрольною роботою, а методом зацікавлення учнів вивченням нового матеріалу. На вікторину можна готувати питання які стосуються ролей, які зіграв за свого життя Миколайчук або про цікаві відомості з його біографії. Для заохочення тим хто здобув перемогу в подарунок отримує записник, як пам'ятка про те, що Миколайчук був ще і сценаристом, наклейки з цитатами режисера, календарями з зображеннями актора. Проведення вікторини сприятиме розвитку в учнів здатності шукати, опрацьовувати інформацію та проявити свою кмітливість [152, с. 197-198].

В 2018 році Радою Європейського Союзу був погоджений та затверджений перелік ключових компетентностей. До них відносяться: громадянська, що є актуальною в сучасних умовах; особиста, навчальна, соціальна; мовна, яка передбачає володіння не лише рідною мовою, а й іноземною; грамотність; підприємницька; володіння новітніми цифровими технологіями; математична; культурна поінформованість й самовираження [138, с.7].

Формуючи громадянську компетентність в учнів, потрібно звернути увагу на те, що Миколайчук не зважаючи на те, що українські землі входили до складу СРСР, всіма можливими способами в рамках своєї кінематографічної діяльності сприяв збереженню культури, історії, мови українського народу. Яскравим прикладом цього є створення фільмів з елементами демонстрації українських традицій, побуту. Згідно проведеного дослідження Миколайчук дотримувався норм, правил суспільства, знав свої права та поважав гідність інших людей. Для аргументації твердження яке підтверджує суспільно-політичну активність видатного українського актора є той факт, що він є представником шістдесятництва, як молодого творчого покоління, яких не влаштовувала тогочасна тоталітарна система в СРСР. Це підтверджує прагнення Миколайчука жити в демократичному суспільстві та без перешкоджання комуністичних органів влади займатися творчою діяльністю для блага українського народу. Старшокласники можуть також створити

музейну експозицію, присвячену творчій спадщині Миколайчука. Розвиваючи аксіологічну компетентність пропонуємо дати одинадцятому класу на домашнє завдання написати есе на тему: «Чому Миколайчук є представником більше українського поетичного кіно ніж радянського?» [138, с.34].

Сприяючи розвитку культурної обізнаності, слід виховати в молодих людей повагу не тільки культурного надбання Батьківщини, але й до проявів культури інших народів, цивілізацій. Ця компетентність передбачає також знання, ознайомлення з традиціями інших народностей й їхніх мов. Оскільки Миколайчук мав можливість бувати закордоном, наприклад у Болгарії, Франції, Аргентині, він одержував для себе нові знання традицій, притаманних для населення країн з відмінною культурою, зустрічався з багатьма представниками закордонних кінокомпаній, перебуваючи на кінофестивалях. Іван Васильович володів навичкою правильного поводження з іноземцями, внаслідок чого отримував запрошення на співпрацю здебільшого з американськими кінорежисерами, які бачили в ньому не лише талановитого актора [138, с. 35].

З метою розвитку цифрової компетентності вчитель може заохочувати до створення, редагування відеороликів, що стосуватимуться біографії Івана Миколайчука. Крім цього, цікавим проектом буде здійснення в навчальному закладі проекту «Юні кінорежисери» або «Кінофестивалю імені Івана Миколайчука». В ході якого, заздалегідь розподілені педагогом групи учнів, матимуть змогу показати публіці створений власноруч анімаційний чи художній фільм, присвячений постаті актора, окремого етапу його життя, наприклад «Миколайчук шукає своє покликання». Реалізація такого задуму позитивно вплине на бажання старшокласників в майбутньому займатися фільмуванням [146, с. 2-5].

Заради покращення в учнів мовної компетентності вчителям звертаємо увагу на їхню спроможність мотивувати своїх вихованців освоювати іноземні мови. Для цього доречно використати приклад з життя Миколайчука, коли він спеціально вивчав самотужки болгарську мову для зйомок стрічки «Мій

перший день». Розповідь цього фрагменту має на меті викликати в учня або учениці зацікавлення мовами інших народів. Адже мовна компетентність забезпечує результативність міжнародного спілкування й співпраці та приносить значну вигоду для особистості в час глобалізації. Також, можна зачитувати уривки з закордонних видань про Івана Васильовича та демонструвати фільми на іноземних мовах в яких виконував роль актор. Або ж для індивідуального перегляду забезпечити покликанням на фільм «Тіні забутих предків» з англійськими субтитрами, що є доступний в YouTube [86, с. 179].

В кінці уроку є можливість дати хронологічні задачі, з наміром узагальнити знання отримані в ході заняття та вдосконалювати в учнів математичну компетентність. Володіння цією здатністю дозволить підліткам мати логічне мислення, застосовувати діаграми, різноманітні графіки, конструкції, схеми під час освоєння нової інформації. Як приклад, можна висунути задачу – «Скільки минуло років між народженням Миколайчука та першим його режисерським дебютом?». Зокрема, задачі такого типу можна розробляти для виконання учнями на платформі «Matific» [139, с. 3].

Заради вдосконалення підприємницької компетентності, рекомендуємо розповісти учням про велике бажання Миколайчука розвиватися в кінематографії, щоб отримувати немалу зарплату для забезпечення своєї сім'ї необхідними засобами для існування, наскільки це було можливо в умовах Радянського Союзу. В якості ілюстрації, можна привести приклад, як актор, будучи у відрядженні в Аргентині заощадив долари, призначені для витрат закордоном. Також, за зразком ставлення Миколайчука до грошей є можливість розвивати фінансову грамотність в учнів, адже він вмів розподіляти свій зарібок на потреби своєї сім'ї та виділяти частину коштів для близьких родичів. Завдяки правильному використанні свого таланту, він здобував нагороди на кінофестивалях та був запрошений до співпраці з іноземними кінокомпаніями. Це ще раз може нагадати учням, що така риса як

наполегливість й працьовитість може забезпечити стабільне й успішне життя в недалекому майбутньому [138, с.34].

Вирішальне значення в становленні актора відіграла природа, найбільше його надихали краєвиди Карпат. Характерним для Миколайчука було життя в гармонії з навколишнім середовищем, піклування за яким важливо заохочувати своїх учнів [138, с. 34].

В час стрімкого технологічного прогресу працівникам освіти необхідно, в першу чергу, самим мати навички роботи з цифровими інструментами. Це дозволить покращувати цифрову компетентність в своїх вихованців. Правильне застосування цифрових технологій, йдеться про власні гаджети та якими можуть бути оснащені класи в освітньому закладі, дасть змогу отримати необхідну інформацію. Важливим кроком для формування медіа-грамотності в старшокласників буде навчання критично ставитися до джерела інформації, перевіряти її на достовірність. Про критичне мислення вони зможуть довідатися, зокрема, на уроках громадянської освіти. Знаходження даних в Інтернеті на тему: «Не зіграні ролі Миколайчука» надасть можливість учням здійснити практичну роботу з пошуку, аналізу та здійснювати дослідницьку діяльність. Доречним буде використання відеохостингу «YouTube», в якому розміщені відеоматеріали про Івана Миколайчука, зокрема документальні фільми, інтерв'ю про актора. Таким чином, це дозволить розвинути також і компетентність ІКТ. Допоміжними ресурсами для засвоєння нового матеріалу є платформи: «SlideShare», «Dipity», де доступна функція створення хронологічної шкали, в даному випадку фільмографії Миколайчука. Окрім зазначених, можна використовувати сервіс «Padlet», за допомогою якого можна також створювати мапу з місць в яких побував режисер, хронологічну стіну основних дат з його життя, діаграми, портфоліо тощо. Для створення презентацій, відео рекомендуємо платформи – «Canva», «FlexClip». Знання й використання даних онлайн-інструментів, сприятиме не тільки якісній підготовці вчителів до уроку, а й створенню учнями своїх проєктів [160].

Для розвитку компетентності грамотність учні можуть написати твір у вигляді уявного листування з Миколайчуком «Назад в минуле, для пана Івана Васильовича від майбутнього покоління». В рядках листа старшокласники зможуть: висловити поради, наприклад, як покращити свій емоційний, фізичний стан заради більш продуктивної праці; написати свої міркування, зауваження стосовно його творчості; розкрити який внесок він приніс в культуру з погляду сучасності. Для домашнього завдання вчитель має можливість задати завдання написати есе про значення постаті Миколайчука з додаванням цитат митця [138, с.34].

Одним із актуальних і вагомих компонентів уроку є національно-патріотичне виховання. Це забезпечить формування в молодого покоління, котрі навчаються в навчальному закладі, поваги і дотримання Конституції та законів України, любові до співвітчизників, відповідальності, патріотизму, знання й пошана історії й культурної спадщини нашого народу. Виховуючи перераховані в учнів якості, потрібно зауважити, що з ранніх літ батьки навчали Івана Миколайчука в руслі любові до Батьківщини, її мови, культури, традицій. Розказуючи про важливість демократичних цінностей та їх цінування, можна навести приклад того, як в час життя Миколайчука, неодноразово здійснювалися втручання відповідних органів радянської влади в культурну сферу, зокрема українців. Можна навести приклад обмежень з боку комуністичної партії, численних коректив кінострічки «Вавилон ХХ» [22, с. 9-10].

Суть особистої, навчальної, соціальної компетентності полягає в тому, щоб раціонально відноситися до способу життя, ментального здоров'я, ефективно використовувати час, будувати позитивні відносини з людьми, працювати в команді. Прикладом слугує Миколайчукове ставлення до запланованих завдань, зокрема в плані роботи над сценаріями та на знімальній площадці. Взагалі акторська діяльність потребує концентрації й мудрого управління часом, що й практикував Іван Васильович. Щодо соціальної

компетентності, він поважав оточуючих, попри знаменитість був відкритий до людей, як режисер міг створювати добру робочу атмосферу. В плані здоров'я потребував кращого догляду, адже мав проблеми з шлунком. Через постійні втручання цензури в його працю, був наприкінці життя виснажений та не дожив до свого п'ятдесятиліття. Це все дозволить проілюструвати учням важливість дбайливого ставлення не лише до себе, а й оточуючих, поваги до них, не завдання морально-психологічного тиску на людей, так як це здійснювала комуністична влада по відношенню до актора, що не дало йому змоги втілити багато ідей [138, с. 34].

Звертаємо увагу на формування історичної предметної компетентності, компонентами якої є хронологічна, інформаційно-мовленнєва, аксіологічна, логічна та просторова компетентності. Нашими рекомендаціями стосовно розвитку зазначених компетентностей будь наступні: для хронологічної – ознайомити старшокласників з історичним періодом в якому жив Миколайчук, щоб орієнтуватися в історичному часі та вміти співвідносити події з епохою; для просторової буде доречним використання карти з метою проаналізувати до складу якої країни входили українські землі в період з 1941-1987 роки, а також для позначення місць де проживав свого часу актор та куди було здійснено ним робочі візити [150, с. 211-214].

При розвитку інформаційної компетентності варто навчити учнів знаходити інформацію, в нашому випадку біографію про Миколайчука, та створювати таблиці, схеми про творчу спадщину митця. В ході уроку варто також для формування логічної компетентності задавати питання, щоб учні могли проаналізувати й пояснити той чи інший факт з життя режисера. А для аксіологічної компетентності рекомендуємо дати учням можливість сформулювати власну оцінку життю й діяльності Миколайчука, простежити зв'язок минулих з сучасними реаліями [150, с. 211-214].

Доречним вважаємо організацію інтегрованого уроку. Такий урок можна провести в поєднанні предметів «Історія України» та «Українська література».

В підготовці інтегрованого уроку беруть обидва вчителі з зазначених предметів, вони визначають мету уроку, цілі, завдання, встановлюють міжпредметні зв'язки, узгоджують матеріал, який слід подати учням в ході уроку. До прикладу, вчитель з історії України спільно з вчителем української літератури проводить урок на тему «Феномен українського шістдесятництва» [101, с. 13].

До дидактичних засобів навчання відносять сенсомоторні об'єкти, навчально-методичний комплекс та технічні засоби. Не завадило б вчителям в процесі вивчення теми, яка стосується розгляду постаті Івана Миколайчука під'єднувати до роботи наступні засоби навчання: інтерактивна дошка з проектором, аудіо система, персональний комп'ютер, телевізор. Окрім підручника, посібника можна залучати також і зображення Миколайчука, мапу щоб демонструвати місце де проходили дитячі, дорослі роки режисера, флеш-карти, наприклад на одній з сторін буде вказана дата, а на іншій подія – участь в фільмі «Пропала грамота». Ці дидактичні матеріали дозволять здійснити наочний метод навчання [160].

Для запису даних в сучасній практиці використовується створення інтелект-карт. Такі «карти розуму» дозволяють упорядкувати, візуалізувати інформацію не тільки вчителю під час підготовки до уроку, а й учням запам'ятати в зручному форматі матеріал. Для розробки інтелект-карт в навчальних цілях виділяємо такі платформи: Mindomo, Bubble, Wise Mapping, Canva, XMind. На домашнє завдання можна виявити ініціативу зробити одинадцятикласникам інтелект-карту, що стосуватиметься життєпису Миколайчука або його фільмографії [120, с. 73-75].

Одним з новітніх типів проектної діяльності в навчальному закладі є веб-квест, з метою покращення в учнів інформаційної та пізнавальної компетентностей. Реалізуючи веб-квест вчитель надсилає покликання на освітній сайт, де учні зможуть виконувати завдання. Наприклад на українській платформі «Мій квест» історик створює питання про творчу спадщину

Миколайчука [153, с. 5]. Основоположник веб-квестів Берні Дждж виділив для них такі завдання як: переказ, проектування, компіляцію, завдання, що вимагають творчого підходу, задач з ціллю проявити аналітичне мислення, журналістське розслідування, детективи, наукові дослідження. Переказ передбачає пояснення теми, перетворення інформації в нову форму, сюди відноситься: презентація, яку рекомендуємо створювати на платформах – Emaze, Tellegami, Canva, Prezi й Powtoon; сторітелінг; створення газет. Компіляція включає в себе розроблення колажу, віртуальної виставки, трансформацію матеріалів з різних джерел в електронний буклет або книгу. Для створення онлайн-буклета рекомендуємо користуватися програмою Visme, а з метою створення електронної книги можна використовувати платформи: BookCreator, Ourboox. В творчому завданні можна виконувати відеоролики, опорні схеми. В рольовій грі «журналістське розслідування» чи «детектив» пропонуємо учням віднайти для аргументації, спростування тієї чи іншої тези про акторську діяльність митця, до прикладу «Миколайчук брав участь у фільмуванні фільмів пропагандистського спрямування». Для наукового дослідження можна запропонувати вивчення постаті Миколайчука, як музичного композитора, укладача музики у фільмах [153, с. 10].

Своєрідним викликом для сьогодення є масова розробка фахівцями з інформаційних технологій штучного інтелекту. На просторах інтернету появилися безліч сайтів, за допомогою яких можна використовувати ШІ для створення тексту, зображень, аудіо, презентацій тощо. В навчальному процесі, рекомендуємо з обережністю відноситися до використання цієї технології, пояснюємо це тим, що людський розум набагато разів випереджає штучний інтелект, який не може замінити власний творчий підхід. Але в допустимих рамках, ресурси з штучним інтелектом можуть в процесі вивчення творчої спадщини, постаті Миколайчука бути використані як допоміжний, мотиваційний засіб. Наприклад, на платформі «Tome AI» є функція виконання штучним інтелектом презентації, в нашому випадку це повинна бути тема про

постать Миколайчука, діти зможуть після згенерованої програмою презентації внести свої корективи і представити результат вчителю. В «Skybox AI» учні охоче можуть спробувати згенерувати яким на їхню думку міг бути будинок Миколайчука, якби він жив в незалежній Україні, задавши програмі певні налаштування. Платформа «AI Voice Generator» дозволяє створити голос, озвучування історичного персонажа. Завдяки «Talkink Photo» є можливість під фото або відео створювати рухоме відео з промовою, наприклад учні можуть задати правильні параметри і в результаті отримують відео де буде певна особа розповідати про фільм «Вавилон XX». Ще допоміжними для навчального процесу можуть бути платформи «Gamma» для презентацій та «Jitter» створення анімаційного вмісту [23, с. 95].

Сучасний технологічний прогрес та доступ учнів до відповідних гаджетів – дозволяє педагогам використовувати винайдені в Японії штрих-коди, часто їх називають ще QR- кодами, аббревіатура походить з англійських слів, що в перекладі означають «швидка відповідь». Рекомендуємо застосовувати QR коди для проведення веб-квесту «Життєві етапи Івана Миколайчука». Учні на домашнє завдання отримують дванадцять таких штрих кодів, які вчитель може розробити на платформі «Website Planet». Сканувавши перший QR код учень/учениця переходить на посилання з зображенням оселі в якій проживав в дитячі роки актор, внизу фотографії буде питання знайти рік народження, записують відповідь в робочий зошит та переходять до наступного штрих-коду, доки не будуть виконані всі кроки. На уроці вчителем буде проведене узагальнення такої онлайн-подорожі, в ході якого учні зможуть засвоїти важливу інформацію про життя режисера [151, с.70].

Для використання на уроках історії пропонуємо також наступні платформи: «Learningapps», на якому можна створювати інтерактивні завдання з історичної дисципліни; «Jigsaw Planet» учні можуть скласти пазли з зображенням Миколайчука; «Childdevelop» дозволяє розробити вправи для інтелектуального розвитку. В «Classtools» є інструменти для створення

дидактичних ігор, до прикладу в «Хронології Турбо» учні повторюють роки створення фільмів Миколайчука, в генераторі кросворду, розробляють його одне для одного та відгадують, можуть згенерувати симуляцію новини про одну з грандіозних подій з життя кінорежисера. Крім зазначених ресурсів, для створення флеш-карт рекомендуємо «Study Stack», «Flippity», «Padlet» - інтерактивна дошка для влаштування кооперативної роботи, «OnlineTestPad», «Kahoot», «Quizizz» для узагальнення й оцінювання знань, самостійної роботи на дану тематику [159].

Отже, нами проаналізовано комплекс методологічних прийомів й методів, які варто знати й використовувати при вивченні постаті Івана Миколайчука та його творчої спадщини в навчальному закладі. На прикладі Миколайчука в ході уроку з історії України, всесвітньої історії можна сформувати перш за все громадянську, особисту, соціальну, мовну та інші ключові компетентності. Використовуючи різноманітні інтерактивні методи вчитель сприятиме розумовій активності учнів, вони будуть більш задіяними в процес опрацювання нового матеріалу. Серед таких методів зазначимо «мозковий штурм», «Акваріум», «Прес». При ознайомленні з творчою спадщиною митця рекомендується реалізацію проєктів, «круглих столів», за можливості «Кінофестивалю». Здійснення інтегрованого уроку також допоможе узагальнити набутті знання, поєднуючи предмети – історію та українську літературу. Використовуючи з освітньою метою різноманітні онлайн-платформи, як додатковий інструмент засвоєння відомостей про життя й творчість Миколайчука, учні матимуть змогу вдосконалити й цифрову компетентність. Дотримання новітніх підходів навчання, зокрема компетентнісного, особисто-орієнтованого та діяльнісного – забезпечить вчителям перспективу зацікавити молоде покоління та зрозуміло висвітлити основні питання з даної теми для учнів одинадцятого класу.

ВИСНОВКИ

Вітчизняна історіографія багата на праці, що стосуються дослідження життя і творчості Івана Миколайчука. В час незалежної України друкувалися фундаментальні праці про кіноактора таких авторів як С. Тримбач та Л. Брюховецької. В їхніх наукових роботах детально проаналізовані всі періоди життя й творчої діяльності режисера. Інші українські дослідники кіномистецтва проаналізували окремі аспекти його творчості. В зарубіжній історіографії можна виділити праці Джошуа Ферста та Джей Джей Гурга, які висвітлили постать Миколайчука через призму українського поетичного кіно в радянський період.

Невід'ємним елементом дослідження була проведена робота з джерелами. При написанні роботи стосовно громадянської компетентності, ми взяли до уваги нормативно-правові документи. При аналізі джерельної бази щодо постаті Івана Миколайчука, нами було використано дві категорії матеріалів. Перша категорія стосується спогадів І. В. Миколайчука, його рідних, друзів та епістолярна спадщина. Друга – збірники з написаними ним сценаріями. Загалом, ретельний огляд науково-публіцистичних праць й доступних джерел забезпечило нам можливість виконати цілісність даної роботи.

Ознайомившись з науковою літературою, можна зазначити, що в українській історіографії є велика кількість досліджень, в яких комплексно розглянуто й проаналізовано питання громадянської компетентності. Серед науковців, які вивчали дане питання слід зазначити таких авторів, як О. Пометун, Т. Ремех, Т. Мацейків, І. Жадан, О. Кривонос, А. Краснякова, О. Шестопалюк та інші. В працях Т. Матусевич, В. Кравцова, Л. Кравчук надано рекомендації щодо результативного формування компетентності в навчальному закладі, а Т. Мацейків розглянуто засоби розвитку громадянської компетентності на уроці історії. Щодо зарубіжної історіографії вивченням

даного питання займалися науковців з США Роберт Даль, Джозеф Ріос, латвійських вчений Павелс Юрс, польська науковиця Целіна Каменська Анчак.

Внаслідок, проведеного дослідження ми дійшли висновку, що Іван Миколайчук був непересічною постаттю в історії України. Походив актор з простої, багатодітної, селянської сім'ї. Ще в дитячі роки в нього був помітний акторський талант. Так, незважаючи на труднощі з фінансами він зумів завершити навчання в Чернівецькому музичному інституті, а потім й Київський інститут театрального мистецтва. В 1962 році Миколайчук одружився з Марією Карп'юк. Будучи студентом йому випала нагода знятися у фільмі «Сон» й «Тіні забутих предків» в 1964 році, після чого акторська кар'єра та популярність стрімко зросли. Актора залучали до створення фільмів визначні українські кінорежисери, серед яких В. Івченко, його син Б. Івченко, Ю. Ілленка, Л. Осики.

Через свій талант Миколайчук здобув світове визнання, його запрошували на роботу до Голлівуду. Проте радянська влада навіть не передала Миколайчуку цю пропозиції від його американських колег. Неодноразово режисер відправлявся у відрядження в інші країни, з метою презентації фільмів в яких брав участь або був безпосередньо автором кінострічок.

Актори, які працювали з ним на знімальному майданчику висловлювали захоплення вмінням режисера співпрацювати з ними та створював сприятливу атмосферу для кращого виробництва нових кадрів фільму. За словами Ліни Костенко, Марії Коніщук, дружини актора, Миколайчук був працювитою людиною, любив допомагати людям по господарстві. Також незважаючи на матеріальні труднощі, проявляв гостинність. В побуті був невибагливим, уникав керування автомобіля.

Серед його творчого доробку чільне місце займають режисерські роботи – фільм «Вавилон ХХ», «Така пізня, така тепла осінь». В процесі розробки фільмів неодноразово Миколайчук стикався з критикою та великою кількістю правок, заборон зі сторони Держкіно та інших органів радянської влади.

Миколайчука вважають також представником українського поетичного кіно. У фільмах, як укладач музики, він намагався використовувати народні композиції, як режисер та сценарист сприяв тому, щоб на великих екранах появилися елементи української культури, традицій.

За своє життя Миколайчук виконав тридцять чотири ролі, був автором дев'яти сценаріїв. Ми погоджуємося з дослідниками, що він мав потенціал здійснити ще більше творчих робіт, проте тотальний контроль з боку комуністичної влади та маючи проблеми зі здоров'ям, а саме рак шлунку видатний діяч помер 3 серпня 1987 року.

В результаті проведеного нами дослідження, громадянська компетентність є чи не найважливішою ключовою компетентністю, яку слід формувати в молодого покоління в українських навчальних закладах. Громадянська компетентність включає в себе знання, вміння, навички, емоційно-ціннісні орієнтації, точку зору учнів, які сприятимуть розумінню ними місця в суспільстві, відповідальності за державу, усвідомлення своєї приналежності до країни. Дана ключова компетентність має свою структуру до якої входять: мотиваційна, ціннісна, когнітивна, операційно-поведінкова складові.

Сприятливим віком для розвитку зазначеної ключової компетентності науковці вказують 14-17 роки. При формуванні громадянської компетентності вчені звертають увагу на практичному застосуванні наданих на заняттях знань про державу, функціонуванні її органів управління, суспільство. Таким чином, молодим людям варто приєднуватися до громадських проєктів починаючи з територіальної громади, де проживають.

Формуючи громадянську компетентність на прикладі Івана Миколайчук, передусім на уроках з історії варто дотримуватися особисто-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів. В рамках розвитку в учнів ключових компетентностей, затверджених в законодавстві України та Європейською Радою, слід застосовувати різноманітні інтерактивні технології, наприклад:

«Мозковий штурм», метод «ПРЕС», «Акваріум», «Дебати» та інші. За допомогою різноманітних методологічних прийомів, методів та сучасних інформаційних технологій можна на онлайн-платформах створювати інтерактивні ігри, навчальні тести, веб-квести, інтелект-карти в Mindomo, Canva. Також можна застосовувати різні платформи в інтернеті для створення інтерактивних завдань «Learningapps», «Childdevelop». Для розробки флеш-карт ми пропонуємо користуватися «Padlet», «Flippity». Для покращення донесення інформації до учнів варто застосовувати метод сторітелінг, створення онлайн-книг. Урізноманітнення наведених в роботі методик сприятиме кращому засвоєнню нового матеріалу.

Отже, проаналізувавши життєвий і творчий шлях Івана Миколайчука та формування на його прикладі громадянської компетентності, ми дійшли висновку, що ця постать є достойним прикладом того, як незважаючи на обмеження вільно займатися культурною діяльністю в УРСР, режисер був твердим в своїх політичних переконаннях, любові до українського народу, історії та культурного надбання. Також для сучасних та майбутніх представників кінематографу має бути прикладом те, що незважаючи на політичні реалії, Іван Миколайчук зробив значний внесок в українську культуру, не обмежуючись рамками щодо сюжету, рамок фільму, які за його життя накладалися відповідними органами.

Розглянувши науково-педагогічну літературу, ми виявили, що проблема зв'язку Миколайчука з шістдесятництвом є недостатньо розкрита. Потребує більш детального дослідження аналіз його епістолярної спадщини, інтерв'ю, які відображають його погляди та цінності. Вартує здійснити порівняння Миколайчука з іншими видатними українцями, щоб розкрити унікальні аспекти його внеску в формування громадянської компетентності у молоді. Перспективою подальших досліджень є також ширший розгляд впливу сучасних технологій, інтерактивних методів на формування зазначеної ключової компетентності, зокрема в учнів 11 класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Законодавчі і нормативні документи

1. Закон України «Про освіту»: затв. указом Президента України від 05.09.2017. Відомості Верховної Ради України. №38-39. 380 с
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту»: затв. указом Президента України від 16.01.2020. Відомості Верховної Ради. №31. 226 с.
3. Концепція Нової української школи. 2016. 34 с.
4. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. 2018. 10 с.

II. Опубліковані джерела

5. Білий птах з чорною ознакою: Іван Миколайчук: спогади, інтерв'ю, сценарії/ упоряд.: М. Є. Миколайчук. Київ: Мистецтво, 1999. 399 с.
6. Іван Миколайчук. Життєпис. Фільмографія. Спогади. Роздуми про кіно. Сценарії. Бібліографія/ упоряд.: С. В. Тримбач. Київ, 2002. 64 с.
7. Іван Миколайчук: магія любові/ упоряд.: М. Є. Миколайчук, Л. Брюховецька / ред. М. Гудзєвата, Є. Будько. Київ: Ред. журн. «Міжнар. туризм», 2011. 176 с.
8. Миколайчук І. Актор: проблеми і турботи. *Новини кіноекрана*. 1974. № 1. С. 4–5.
9. Миколайчук І. В. Сценарії/ упоряд.: М. Є. Миколайчук. Київ: Ред. журн. «Міжнар. туризм», 2008. 544 с.
10. Миколайчук І. Туга за дивом: інтерв'ю з актором для телепередачі про нього, що мала відбутися у 1980 р., але була заборонена; передмова Л. Череватенка. *Вітчизна*. 1991. № 10. С. 177–182.

III. Спогади сучасників

11. Ватаман Д. «Він ніколи не прогинався ні перед ким», – спогади рідних буковинця Івана Миколайчука. *Молодий буковинець*. 2017. 15 червня.

12. Вони розуміли, що Іван Миколайчук – геній, тому боялися його/ Інтерв'ю з Галиною Сулимою. *Elle*. 16 червня 2022.
13. Матвієнко Н. Іван та Марія: спогади. *Україна*. 1988. № 19. С. 6–7.
14. Осика Л. Билиці про Івана. *Київ*. 1991. № 6. С. 153–156.
15. Слабошпицький М. При світлі його душі. *Вітчизна*. 1988. № 6. С. 197–204.

IV. Монографії і статті

16. Акіншева І. П. Аналіз громадянської освіти як чинника політичної соціалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 31. С. 9–10.
17. Антонюк-Гавришук Є. Шляхами «білого птаха». Чернівці: Букрек, 2011. 16 с.
18. Білий птах Буковини : мандрівка у світ дитинства : до 75 –річчя від дня народження Івана Миколайчука / упоряд.: О. М. Сторощук. Чернівці, 2016. 12 с.
19. Білова Ю. А. Аналіз наукових підходів до класифікації ключових компетентностей. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 4 (8). С. 10–21.
20. Блозва П. І. Психологічний ресурс соціального капіталу в становленні громадянської компетентності особистості: теоретичний аналіз. *Проблеми політичної психології*. № 2 (16). С. 48–60.
21. Богуславська А. Тисяча Іванових снопів. *Кіно-театр*. 1999. № 3. С. 40.
22. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
23. Борисенко Д. Штучний інтелект у професійній освіті: скринька пандори чи нові можливості. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя (Forum-SOIS, 2023) Збірник матеріалів (тез доповідей) 4го і 5го Міжнародного науково-практичного*

- WEB-форуму (Київ-Харків, 23-26 травня 2023 р.). Вінниця. 2023. № 4. 198 с.
24. Брюховецька Л. «Бачу людину з твердою волею, твердим внутрішнім переконанням». Іван Миколайчук у ролі Тараса Шевченка. *Кіно-театр*. 2021. № 2. С. 2–3.
25. Брюховецька Л. Безсмертний дух народу: історія створення фільму «Вавилон Х». *Кіно-Театр*. 2011. № 3. С. 13–16.
26. Брюховецька Л. Іван Миколайчук. Київ: Ред. журн. «Кіно-Театр»: Академія, 2004. 280 с.
27. Брюховецька Л. Іван Миколайчук. Київ: Атлант ЮемСі, 2007. 63 с.
28. Брюховецька Л. «І воля моя, як ці гори, висока!». *Кіно-театр*. 2020. № 6. С. 36–38.
29. Брюховецька Л. Іван Миколайчук і утвердження музичної структури фільму. *Кіно-театр*. 2021. № 3. С. 3–6.
30. Брюховецька Л., Котенок В. Талант і гра: українські актори театру і кіно. Київ: Ред. журн. «Кіно-театр», 2021. 418 с.
31. Брюховецька Л. Таємна історія фільмів. Пам'ять документів. Київ: ФОП Маслаков, 2021. 316 с.
32. Брюховецька Л. Реабілітація духовності. Парадокс Івана Миколайчука. *Кіно-театр*. 1998. № 2. С. 24–26.
33. Брюховецька Л. Українські обличчя кіно й театру. Київ: Задруга, 2012. 528 с.
34. Бурау О. Ф., Смирнова М. О. Формування громадянської компетентності учнів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Том 38. № 6. С. 207–216.
35. Вергеліс О. Про Івана. *Дзеркало тижня*. 2016. 11 червня.
36. Вишневіська М. Білий птах українського кіно. *Слово просвіти*. 2011. 9-15 червня (№23). С. 10–12.

37. Власенко О. М. Зміст та структура громадянської компетентності випускника закладу середньої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 62. С. 94–98.
38. Гармаш Ю. Відчуваю ностальгію за «Вавилоном-XX». *Кіно-театр*. 2011. № 3. С. 11–12.
39. Глузман Н. А. Зміст понять «компетентність» і «компетенція» в сучасній педагогічній практиці. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. 2012. № 17. С. 11–14.
40. Головань М. С. Математична компетентність: сутність та структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету*. 2014. № 1. С. 35–39.
41. Голуб'як Н. Р. Значення громадянської компетентності в трансформаційному суспільстві. *Прикарпатський вісник НТШ*. 2017. № 5-6. С. 9–19.
42. Гончаренко Л. А. Розвиток в учнів громадянської компетентності у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2 (50). С. 171–175.
43. Грабченко Н. «Коли всі хрестяться, він молиться». До ювілею Івана Миколайчука. 2021.
44. Дзекунов А. М. Навчальна екскурсія в системі шкільної та позашкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 8 (42). С. 114 – 125.
45. Дивнич О. «Мій перший день» в Україні. Невідомий Іван Миколайчук. *Кіно-театр*. 2013. № 4 (108). С. 44–45.
46. Жадан І. В. Громадянська компетентність: соціальні очікування та реалії. Київ: *Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної соціальної та політичної психології*. 2021. 105 с.

47. Жадан І. В. Інформаційна безпека середовища як чинник розвитку громадянської компетентності молоді. *Проблеми політичної психології*. 2021. № 10 (24). С. 248–257.
48. Іван Миколайчук і сучасна культура: до 80-річчя Івана Миколайчука. *Кіно-театр*. 2021. № 4. С. 2–5.
49. Іванишина Л. Іван Миколайчук: незіграні ролі. *Кіно-театр*. 2020. № 3. С. 27–29.
50. Івашньова С. В. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2012. № 2. С. 15 – 17.
51. Ілійчук Л.В., Вережак Л. Формування громадянської компетентності учнів: сучасні підходи та досвід упровадження в умовах НУШ. *Гірська школа Українських Карпат*. 2021. № 24. С. 104–107.
52. Кадочникова Л. Він був земною і водночас неземною людиною. *Кіно-театр*. 2011. № 3. С. 5–7.
53. Канівець А. Іван Миколайчук – Борис Івченко: кінематографічне побратимство. *Кіно-театр*. 2021. № 6. С. 37–40.
54. Канівець А. «Тіні забутих предків» у поетичному й політичному кіно 1960-х рр.: збірник наукових статей/ упоряд.: Л. Брюховецька. Київ: Ред. журн. «Кіно-Театр»: Києво-Могилянська академія, 2018. С. 126–135.
55. Карабінюк М. М., Лета В. В., Радиш І. П., Брич Т. Ю. Практичне застосування інтерактивних карт на уроках географії в закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 63. С. 189 – 196.
56. Карнаух А. Громадянська освіта як засіб формування політичної культури молоді. *Політичний менеджмент*. 2007. № 6. С. 82–88.
57. Кешеля Д. В пошуках загубленого раю. *Кіно-театр*. 2000. № 3. С. 2–7.
58. Китиченко Т. С. Формування громадянської та соціальної компетентності на уроках української мови і літератури. *Джерело педагогічних інновацій*. 2021. №1. С. 82–84.
59. Комар Б. Незабутні побратими. *Київ*. 2003. № 6. С. 33–34.

60. Корнейко А. О. Корнейко М. М. Громадянська компетентність як складова патріотичного виховання молоді: зміст, структура, особливості формування. *Педагогічний пошук*. 2016. № 3. С. 14–18.
61. Коротя-Ковальська В. Два крила високого польоту (до 70-річчя Марії та Івана Миколайчуків). *Українознавство*. 2011. № 2. С. 90–93.
62. Коротя-Ковальська В. Пісенне древо Івана Миколайчука. Вижниця, 2021. 157 с.
63. Косенчук О., Куземко Л. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №6. С. 9–13.
64. Кошелєв О., Бескорса О. Роль учителя у формуванні громадянської компетентності учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 10. С. 55–59.
65. Кравцов В. Кравцова Т. Теоретичні засади формування громадянської компетентності майбутнього соціального педагога. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2012. № 103. С. 27–35.
66. Кравчинська Т. С. Формування громадянської компетентності педагога Нової Української Школи. *Вісник післядипломної освіти*. 2019. № 8 (37). С. 74–88.
67. Краснякова А. О. Особливості розвитку громадянської компетентності кіберпокоління. *Габітус*. 2020. № 19. С. 241–246.
68. Кривонос О. Виховання громадянських якостей школярів у Новій Українській Школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 7 (91). С. 61–71.
69. Кучер О. Стан проблеми формування громадянської компетентності старшокласників у масовій практиці навчання. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 3. С. 60–62.

70. Лазарук М. Чорторийські марева-видіння. Чернівці: Друк Арт, 2016. 208 с.
71. Локшина О. І. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 року. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 21–30.
72. Магдич Т. П. Аналіз сутності поняття «громадянська компетентність» у системі психолого-педагогічних та лінгводидактичних категорій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 28. С. 77–82.
73. Мазурок М. В. Саприкіна О. П. Сторітелінг як ефективний інструмент формування комунікативної компетентності здобувачів освіти Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2022. № 1 (199). С. 160–165.
74. Малахова С., Апалькова Т., Фокіна Н. Розвиток соціальної та громадянської компетентностей старшокласників засобами телекомунікаційних проєктів. *Рідна школа*. 2013. № 12. С. 61–65.
75. Мамчур Р. Три зустрічі з Іваном Миколайчуком. *Галичина*. 2011. 16 червня. (№ 86-87). С. 9.
76. Матусевич Т., Колесник Л. Розвиток громадянської компетентності в рамках концепції НУШ: сучасні виклики для педагогічної освіти. *Філософія освіти*. 2019. № 2 (25). С. 240–250.
77. Мацейків Т. І. Громадянська компетентність особистості: сутність, структура та функції. *Альманах науки*. 2018. № 10. С. 27–32.
78. Мацейків Т. І. Експериментальне дослідження проблеми формування громадянської компетентності. *Педагогічні науки*. 2019. № 143. С. 124–131.
79. Мацейків Т. І. Шляхи, форми та методи формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. № 75. С. 132–136.
80. Меленчук О. Традиційна культура як основа творчого феномену Івана Миколайчука. *Народна творчість та етнологія*. 2021. № 4. С. 88–93.

81. Метри українського кіно: ч. III. Іван Миколайчук, Богдан Ступка : інформаційно-бібліографічні матеріали / упоряд.: Л. Соколовська, Т. Долідзе. Київ, 2021. 49 с.
82. Миколайчук М. Тіні забутих предків-наш медовий місяць. *Літературна Україна*. 2011. № 26. С. 15.
83. Миколайчук І. У спогадах Марічки. *Кіно-театр*. 1995. № 2. С. 4–6.
84. Михайліченко М. Технологія формування громадянської компетентності майбутнього вчителя як результат комплексного педагогічного дослідження. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. 2008. № 3. С. 3–10.
85. Нестеренко Т. Громадянська компетентність учнів як складова громадянської освіти в початковій школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2009. № 4. С. 179–182.
86. Озьмінська І. Мовна компетентність як шлях до успішної особистості. *Вісник Львівського університету*. 2018. № 18. С. 176–183.
87. Оксенюк О. В. Рівненська українська гімназія: 90-річна історія формування громадянської компетентності в учнів. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 2. С. 132–135.
88. Олійник Т. О, як натхненно він умів не грати: Іванові Миколайчуку виповнилося б 75 років. *Україна молода*. 2016. 10 червня.
89. Піддячий В. Сутність і зміст громадянської компетентності майбутнього педагога. *Молодь і ринок*. 2017. № 7. С. 76–82.
90. Победаш І.В. Методичні аспекти формування громадянської компетентності учнів основної школи у процесі навчання історії. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2016. №3 (54). С. 268–273.
91. Победаш І. В. Можливості шкільних підручників історії у формуванні громадянської компетентності учнів (на прикладі підручника О. І.

- Пометун, П.В. Мороза, Ю. Б. Малієнко «Всесвітня історія. Історія України», 6 клас). *Проблеми сучасного підручника*. № 16. С. 319–328.
92. Поетичне кіно: заборонена школа. Зб. статей і матеріалів/ упоряд.: Л. Брюховецька. Київ: АртЕк, 2001. 464 с.
93. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18.
94. Ремех Т. О. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 34–41.
95. Розмашкіна І. Іван Миколайчук. Посвята. *Кіно-театр*. 1999. № 3. С. 41.
96. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті. *Вісник Львівського університету*. 2006. № 21. С. 73–82.
97. Рудяченко О. Іван Миколайчук. 2. Медіум нації. (16.06.2019). *Укрінформ*. 2019.
98. Самойлов С., Ціперко Т. Діяльнісний підхід в організації освітнього процесу на уроках інтегрованих курсів природничої освітньої галузі (5-6 класи). *Науково-методичний вісник*. 2022. № 58. С. 172–190.
99. Санковська І. Прес-конференція в школі. Методика проведення та реалізація. *Креативна педагогіка*. 2018. № 8 (784). С. 17–23.
100. Семенова К. Екскурсія як педагогічний процес. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. № 28. С. 153–157.
101. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. 21 с.
102. Сидоркіна М. Ю. Громадянська компетентність у розрізі концепції соціального інтересу. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 6. Т.2. С. 193–197.

103. Скалій Р. Поет українського кіно. І. Миколайчук. *Київ*. 2001. № 1-2. С. 183–188.
104. Телемуха С. Б. Мозковий штурм як метод реалізації інтерактивного навчання. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2014. № 1 (79). С. 169 –171.
105. Топка О. А. Особистісно-орієнтований підхід як чинник удосконалення управління процесом виховання в загальноосвітньому навчальному закладі. 2012. 9 с.
106. Тримбач С. Грамота, яка не пропала. *День*. 2016. 23 червня.
107. Тримбач С. Іван Миколайчук. Містерії долі. Київ: Дух і літера, 2021. 368 с.
108. Тримбач С. Магія Івана. Акторові і режисерові І. Миколайчуку нині виповнилося б 76 літ. *День*. 2017. 16-17 червня. № 102-103.
109. Срібненко О. О. Навчаючи навчаюсь — громадянська компетентність вчителя та учня. *Фінансово-економічний ліцей*. 2005. 7 с.
110. Тютюнник Д. Забутий предок чи сучасна людина? *Кіно-театр*. 2021. № 3 (155). С. 2.
111. Угрин Л. Я., Щурко О. М. Громадянська компетентність в умовах сучасної демократії. *Політикус*. 2021. № 6. С. 73–78.
112. Українське кіно від 1960-х до сьогодні. Проблема виживання; Зб. н.п./ упоряд.: Л. Брюховецька. Київ: Ред. журн. «Кіно-Театр»: Задруга, 2010. 252 с.
113. У кіно-колі/ ред. В. Войтенко. Київ: *Дух і літера*, 2021. 560 с.
114. Фомін В. А поки будуть сни. *Кіно-театр*. 1997. № 1. С. 35–37.
115. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів/ упоряд.: Н. Степанова. Черкаси: *Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаського обласної ради*. 2014. 44 с.

116. Халамендик Н. Необхідність формування громадянської компетентності молоді – виклик сучасності. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 3. С. 78–80.
117. Череватенко Л. Дебют як продовження. З відстані двох десятиліть. *Кіно-театр*. 1999. № 5. С. 5–9.
118. Шахрай В. М. Громадянська компетентність особистості як проблема сучасного суспільства. *Політика*. 2009. № 3. С. 123–134.
119. Шестопалюк О. В. Структура та шляхи формування громадянської компетентності молоді. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2010. № 1. С. 10–14.
120. Шмига С. А. Богданович Л. М. Використання інтелектуальних карт у плануванні та організації освітнього процесу. *Вісник Науковометодичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту*. 2018. № 29. С. 73–75.
121. Юрченко В. Казус Миколайчука в концепції авторського кінематографа. *Кіно-театр*. 1999. № 5. С. 10–14.
122. Юрченко В. Остання глава. *Кіно-театр*. 1999. № 1. С. 2–5.
123. Юрченко В. Спогад про трьох мудреців, або Уроки «Білого птаха...». *Кіно-театр*. 1999. № 2. С. 2–5.
124. Ямборко О. «Душа опришка»: нереалізовані задуми. *Кіно-театр*. 2023. № 1. С. 44–45.
125. Ямборко О. Музика у фільмах Івана Миколайчука. *Кіно-театр*. 2010. № 4 (90). С. 20–21.
126. Ямборко О. Побачити себе: образ українця, створений Іваном Миколайчуком. *Кіно-театр*. 2012. № 2 (100). С. 26–28.
127. Ямборська К. С. Народна музика в кінематографічній творчості Івана Миколайчука. *Вісник КНУКіМ*. 2016. № 34. С. 193–198.

128. Briukhovets'ka L., Olynyk M. On the Ukrainian Cinematic Tradition, the Dovzhenko Film Studio, and Ivan Mykolaichuk. *Canadian Slavonic Papers: Revue Canadienne des Slavistes*. 2015. P. 7–16.
129. Dahl R. A. The Problem of Civic Competence. October 1992. Volume 3. Issue 4. P. 45–59.
130. First J. *Scenes of Belonging: Cinema and the Nationality Question in Soviet Ukraine. During the Long 1960s*. University of Michigan, 2008. 352 p.
131. First J. *Ukrainian Cinema: Belonging and Identity During the Soviet Thaw*. New York, London: I. B. Tauris, 2014. 251 p.
132. Dutczyn P. Ivan Mykolaychuk A Talent of Remembered Ancestors. *The Ukrainian Observer*.
133. Gurga J.J. *Echoes of the Past: Ukrainian Poetic Cinema and the Experiential Ethnographic Mode*. University College London. 2012. 342 p.
134. Jerković L., Ilić M. School Inclusiveness and the Degree of Development of Students' Civic Competence. *Journal of Contemporary Educational Studies; Sodobna Pedagogika*. 2021. P. 202–217.
135. Jurs P. Forming components of civic competence. *Journal of Teaching and Education*. 2014. P. 265–277.
136. Kamecka-Antczak C. Proces nabywania kompetencji obywatelskich przez uczniów w przestrzeni szkoły – analiza podstaw teoretycznych. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*. 2019. No. 1(15). P. 151–167.
137. *Kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich*; Ewa Bacia, Anna Michalina Gieniusz, Grzegorz Makowski, Filip Pazderski, Piotr Stronkowski, Bartłomiej Walczak ; redakcja merytoryczna Ewa Bacia. Warszawa. 2015. 103 p.
138. *Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning*. European Commission. Brussels, 2018. 103 p.
139. *Recommendations Council of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*. Official Journal of the European Union. 2018. 13 p.

140. Rusdi N. R. RAFT as a strategy for teaching writing functional text to junior high school students. *Journal of English Language Teaching*. 2013. No. 2. 9 p.
141. Sulkipani, Umi Chotimah, Emil El Faisal. Contextual Learning in Civic Education Alternative Approach to Enhancing Civic Competence. 4th Sriwijaya University Learning and Education International Conference. Atlantis Press. 2021. P. 130–133.
142. Social Media Platforms and Demographics. *The London School of Economics and Political Science*, 2017. 4 p.
143. Torney-Purta, J., Cabrera, J. C., Crofts Roohr, K., Liu, O. L., Rios, J. A. Assessing civic competency and engagement in higher education: Research background, frameworks, and directions for next-generation assessment. Princeton, 2015. 48 p.

V. Матеріали конференцій

144. Гриценчук О. Етапи створення інформаційно-освітнього середовища розвитку громадянської компетентності вчителя: досвід Нідерландів. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта: глобалізований простір інновацій: матеріали IV Міжнародна науково-практична конференція*. Київ. 2020. С. 418–420.
145. Гура Т., Рома О. Діяльнісний підхід у базовій середній освіті: від педагогічної теорії до освітянської практики. *Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області*. Запоріжжя : ЗОІППО, 2022. С. 26–40.
146. Ілійчук Л. В. Цифрова компетентність як важливий компонент професійної компетентності сучасного вчителя. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (12-18 травня 2020 року)*. Запоріжжя, 2020. 5 с.

147. Кравчук Л. В. НУШ: розвиваємо громадянську компетентність з першого класу. *V Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: зваженість, обізнаність, досвід»*. Київ. 2022.
148. Мацейків Т. І. Громадянська компетентність особистості як визначальний результат історичної освіти. *Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 26-27 липня 2019)*. Харків. 2019. С. 21–23.
149. Мацейків Т. Формування громадянської компетентності та національної ідентичності учнів на уроках історії в музеї. *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науковопрактичної конференції*. Київ. 2020. С. 54–58.
150. Мороз П. Історична предметна компетентність учнів старшої школи: визначення та складники. *Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти»*. Київ, 2019. С. 211–214.
151. Петрова К. К., Дейнеко Ж. В. Використання QR-кодів в освітній діяльності. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології : матеріали молодіжної школи-семінару VII Міжнародної науково-технічної конференції (17–21 травня 2022 р.)*. Харків : ХНУРЕ, 2022. Т. 2. С. 70–73.
152. Целуйко Н. М. Вікторина - перспективна форма інтелектуальної гри. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. «Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі». XVIII Каришинські читання (Полтава, 26-27 травня 2011 р.)*. Полтава: Астроя, 2011. С. 197–198.

VI. Підручники і посібники

153. Агафонова О. О. Web-квест як засіб формування інформаційної компетентності на уроках математики та в позакласній роботі: навчальний посібник. Житомир, 2019. 39 с.
154. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. 5–9 клас. Посібник для вчителя / М. Рафальська, О. Боярчук, Н. Герасим та ін. Харків: Вид. група «Основа», 2017. 136 с.
155. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій: навчально-методичний посібник/ ред. Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 176 с.
156. Кондратюк С. Ю. Інфографіка як засіб візуалізації навчального процесу: навчально-методичний посібник. Черкаси, 2018. 16 с.
157. Лякішева А. В., Вітюк В. В., Кашуб'як І. О. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі: навчально-методичний посібник. Луцьк: ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с.
158. Пометун О. І. Гупан Н. М. Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. Київ: Конві Прінт, 2018. 208 с.
159. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: методичний посібник. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
160. Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. Інтерактивні технології: теорія та методика: посібник для викладачів. Умань-Київ, 2008. 94 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1. Компоненти громадянської компетентності

Структура громадянської компетентності старшокласника

Компоненти громадянської компетентності	
Когнітивний	Ціннісний
знання, уявлення щодо себе, своєї громадянської ролі, знання про права та обов'язки людини, механізми захисту, міжнародного життя та політичних процесів в Україні; геополітичної ситуації та місця та ролі України в сучасному світі, історію і поточну політику, полікультурне розмаїття та спадщину, громадянські інститути, принципи функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, знання прийомів взаємодії із громадянським суспільством, способів впливу під час ухвалення рішень та захисту власних інтересів	усвідомлення й визнання таких цінностей як патріотизм; відданість ідеалам демократичної України; цінність особистості, гідності людини; гуманність; толерантність, демократичні принципи життя, рівність, стійкість, світ і ненасильство, соціальна справедливість і рівність, непримиренність і протидія порушенням суспільної моралі; повага до прав і свобод людини, демократичних норм, інститутів громадянського суспільства, законів держави), особиста ідентичність, національна ідентичність.
Мотиваційний	Операційно-діяльнісний
усвідомлення відповідальності за долю країни; прояв інтересу до аналізу взаємозв'язків, механізмів діяльності громадянського суспільства, моральна стійкість, наявність значущих позитивних ідеалів, вияв ініціативи, бажання, прагнення особистості досягати поставлених цілей, планувати їх реалізацію, наявність соціального інтелекту, здатності до самопрезентації, атракції, емпатії, мовної та мовленнєвої культури.	готовність і здатність орієнтуватись у зовнішній та внутрішній політиці держави, захищати інтереси держави, поєднувати та узгоджувати суспільні, колективні та індивідуальні інтереси, готовність до захисту своїх прав як громадянина, захисту довкілля, інтересів споживача, активна компетентна участь в суспільному житті, спроможність приймати рішення та аргументувати їх, вирішувати рольові конфлікти, контролювати свою діяльність, оволодіння уміння та навичками креативності, спілкування, дискусії, активного слухання, оцінки ризику, співпраці, самостійно формувати вербальні й невербальні, соціальні й комунікативні, інтерактивні й рефлексивні вміння у взаємодії із соціальним оточенням: лідерство, командність

Джерело: Власенко О. М. Зміст та структура громадянської компетентності випускника закладу середньої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. №62. С. 97. (дата звернення: 4.09.2023)

Додаток Б

Рис. 1 Іван Миколайчук (1941–1987)

Джерело: <https://kyivpastfuture.com.ua/ivan-mykolajchuk/> (дата звернення: 5.09.2023)

Рис. 2 Основні праці про Івана Миколайчука (1941–1987) (Колаж)

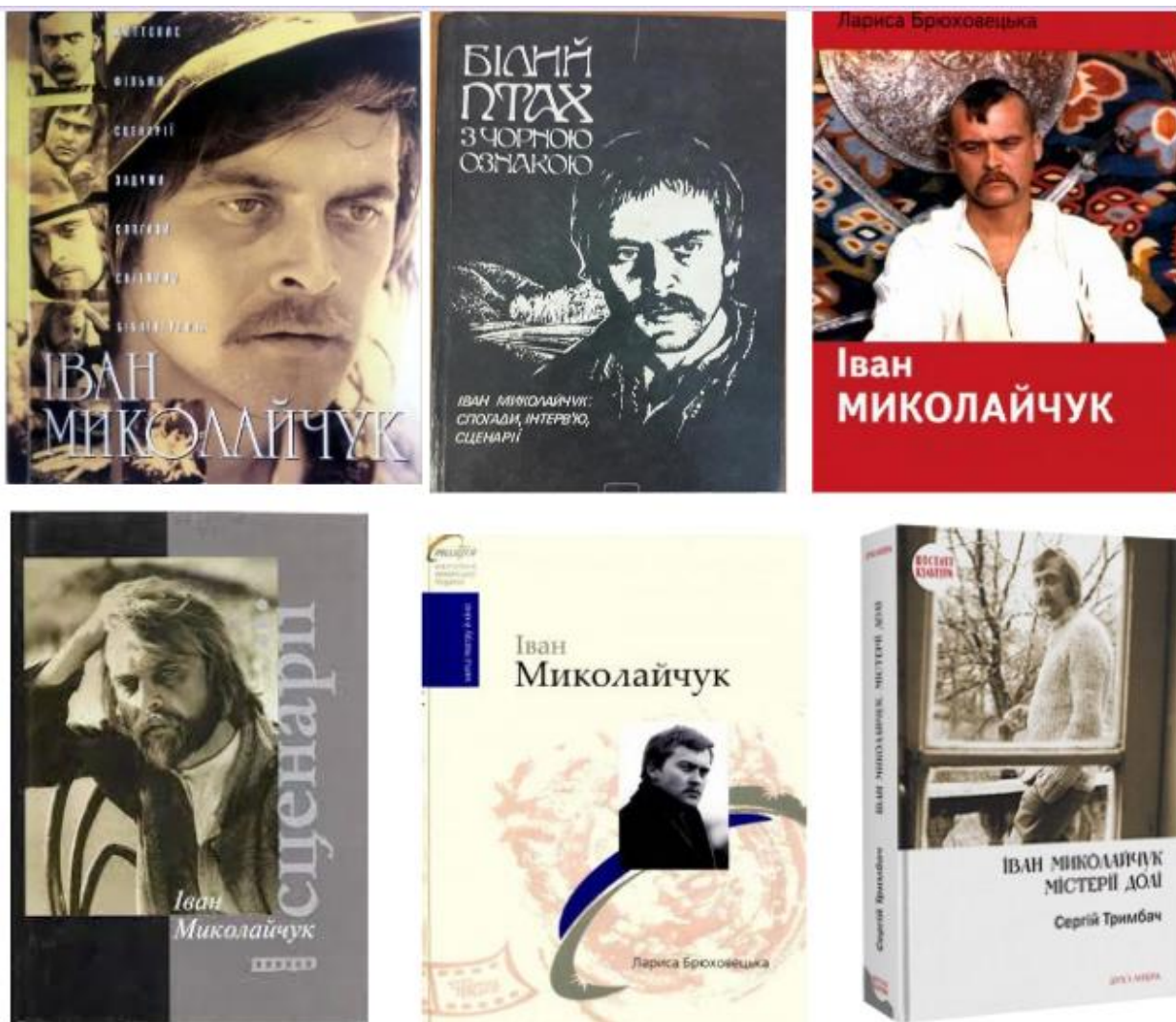

Рис. 3. Житло Івана Миколайчука (музей-садиба)

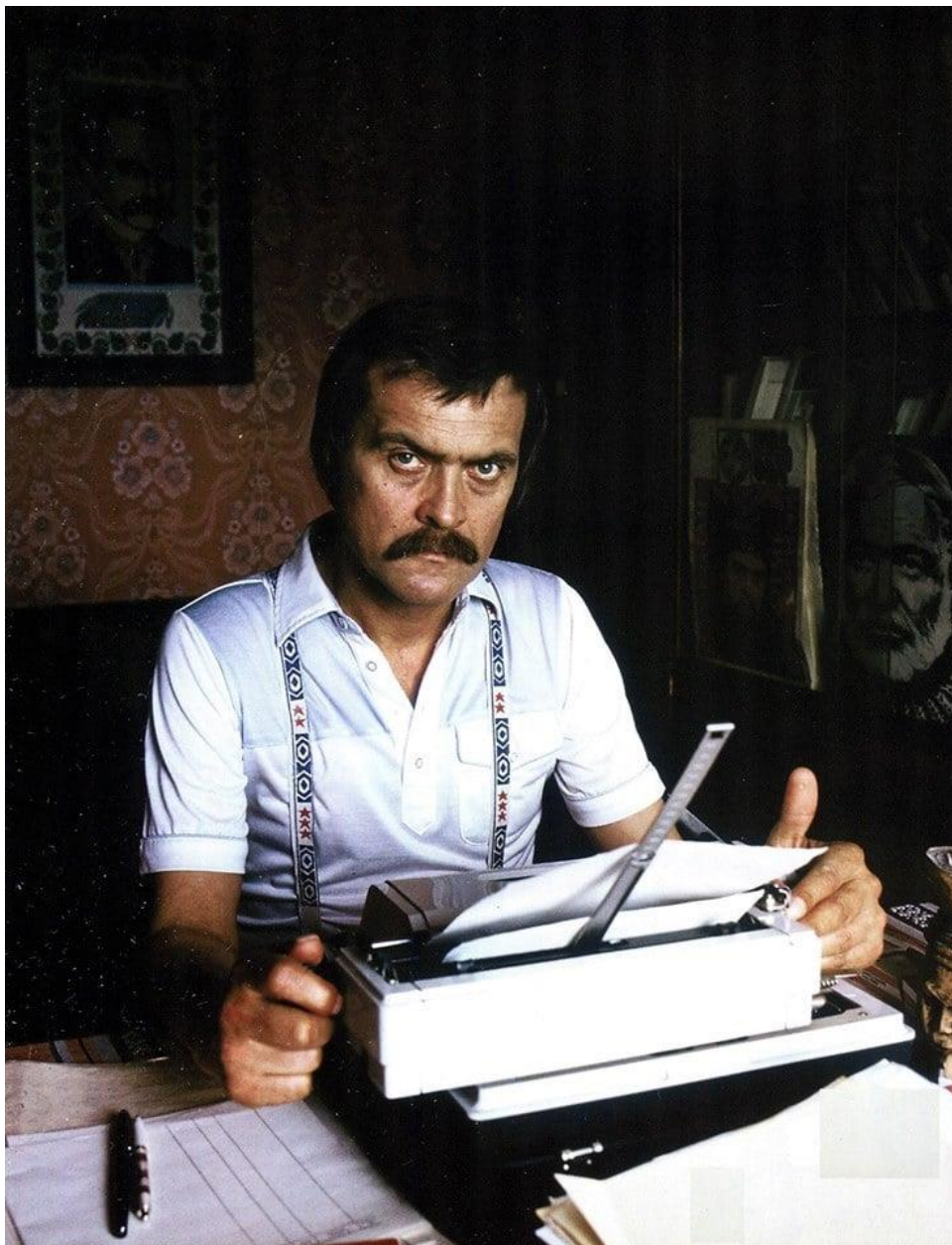
Джерело: <https://kitsman.city/articles/57267/muzej-sadiba-ivana-mikolajchuka-v-chortorii-5-unikalnih-eksponativ-yaki-varto-pobachiti> (дата звернення: 13.09.2023)

Рис. 4 Іван Миколайчук на зйомках фільму «Тіні забутих предків»

Джерело: <https://poglyad.tv/79-richnytsya-vid-dnya-narodzhennya-aktora-ivana-mykolajchuka-article> (дата звернення: 25.10.2023)

Рис. 5 Іван Миколайчук пише сценарій

Джерело: <http://mykolajchuk.com.ua/2021/06/ivan-mikolajchuk-pishe-scenarij/>

(дата звернення: 2.11.2023)

Додаток В

План-конспект уроку з предмету «Історія України» в 11 класі. Тема. «Розвиток культури й духовного життя».

План-конспект уроку з предмету «Історія України»

Урок 15 Дата 30.10.2023 11 клас

Тема: «Розвиток культури й духовного життя».

Мета:

навчальна:

- ознайомити учнів із особливостями української культури в повоєнний період; / *інформаційна, культуровідповідна*
- сформувати в учнів уявлення про розвиток української культури в повоєнні роки; / *інформаційна, культуровідповідна*
- визначити особливості акторської та режисерської діяльності Миколайчука. / *інформаційна, розвивальна:*
- розвивати пам'ять учнів, набуту під час вивчення та повторення навчального матеріалу (на основі письмових та усних відповідей, історикознавчі рівняння, гра «Асоціативний куш»); / *логічна, інформаційна*
- розвивати в учнів вміння працювати із письмовими історичними джерелами та текстом підручника (метод «Мозковий штурм»); / *інформаційна, логічна*
- розвивати аксіологічну компетентність за допомогою визначення ролі Івана Миколайчука у розвитку української культури; / *аксіологічна, інформаційна, логічна*
- формувати критичне мислення (метод «Акваріум», метод «Мозковий штурм»); / *логічна, інформаційна*
- продовжити розвивати вміння працювати в групах (метод «Мозковий штурм», метод «Акваріум», метод «Ажурної пилки»); / *інформаційна, логічна*

- формувати інтерес учнів до творчої діяльності Івана Миколайчука (на основі виконання домашніх завдань: створити сторінку в соціальній мережі на історичну постать, створення та підготовка проєктів, складання інтелект-карт, скласти розповідь). */інформаційна, соціальна, логічна*

виховна:

- виховувати патріотичні почуття та почуття гордості за Україну (на основі біографічних фактів творчої діяльності Івана Миколайчука); */громадянська, інформаційна, аксіологічна*

- викликати почуття відповідальності за власне матеріальне становище (на основі фактів про ініціативність та наполегливість Івана Миколайчука); */громадянська, інформаційна, логічна*

- виховувати шанобливе ставлення до кінематографу (на основі режисерської діяльності Миколайчука); */громадянська, інформаційна*

- виховувати толерантне ставлення до думки своїх друзів на прикладі групового обговорення ролі Івана Миколайчука в розвитку української культури в роки правління Хрущова і Брежнєва; */інформаційна, соціальна*

- виховувати позитивне ставлення до українського поетичного кіно в другій половині ХХ ст. */громадянська, інформаційна*

- виховати почуття колективізму (на основі групової роботи під час методу «Мозковий штурм», «Мозковий штурм з елементами ажурної пилки», «Акваріум»); */громадянська, соціальна, інформаційна*

- виховати особисті якості свідомого громадянина (на прикладі біографії Івана Миколайчука); */громадянська, інформаційна*

- підвести учнів до висновку про самоцінність людських якостей (на основі фактів про соціальну спрямованість кіно режисерської діяльності); */інформаційна, соціальна*

Тип уроку: комбінований

Обладнання: підручник «Історія України», 11 клас, О.В. Гісем, О. О. Мартинюк. – 2019», відеоматеріал «СРСР його забороняв, а Голлівуд ХОТІВ ЗАБРАТИ СОБІ! Іван Миколайчук — маестро УКРАЇНСЬКОГО КІНО», мультимедійна дошка, презентація, роздруківка (навчальні, інтерактивні вправи, письмові історичні джерела)

Основні дати:

- 15 червня 1941 р. – народження Івана Миколайчука;
- 1964 р. – актор зіграв першу роль Т. Г. Шевченка у фільмі «Сон»;
- 1979 р. – режисерський дебют «Вавилон ХХ»;
- 3 серпня 1987 р. – смерть Івана Миколайчука.

Основні терміни: поетичне кіно, кінематограф.

Основні історичні постаті: Іван Миколайчук.

План-уроку

1. Освіта та наука.
2. Література.
3. Кіномистецтво.

Хід уроку

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки
1 хв	I. Організаційний	Привітання з учнями, перевірка присутніх Висловлення побажання учням дізнатися нову корисну інформацію		
6 хв	II. Перевірка домашнього завдання		Письмова робота 1. Напишіть у зошит яку роль відіграв дисидентський рух в історії України. (Собків А.) Усна відповідь 1. Яку мету ставили перед собою дисиденти? (Кондрат Х.) 2. Назвіть представників дисидентства? (Шунинець А.) Дошка 2. Гра «Реставратор» (Часник Н., Фояк Н.) Учні відновлюють пропущенні роки в в датах. -Прем'єра фільму «Тіні забутих предків» – 19... - «Інтернаціоналізм чи русифікація» – 19.... -«Лихо з розуму» – 19... Карта 1. Окресліть на карті територію де відбувалася найбільше розгортався	<i>логічна</i> <i>логічна</i> <i>логічна,</i> <i>соціальна,</i> <i>громадянська</i> <i>інформаційна,</i> <i>логічна</i>

			дисидентський рух. (Нахамко)	<i>просторова</i>
4 хв	III. Мотиваційний етап	* робота з візуальними джерелами	<u>Метод «Мікрофон»</u> Розгляньте зображення. Скажіть ким за професією був цей чоловік та завдяки чому цей чоловік увійшов в історію? (<i>логічна</i>) • Розгляньте відеоматеріал. Які у вас думки виникли під час перегляду відеоматеріалу?/ <i>логічна</i> • Про що нам може повідомити даний відеоматеріал? / <i>логічна, інформаційна, громадянська</i> • Як вважаєте, коли Миколайчук визначився з кіно режисерською справою? / <i>логічна, підприємливість, інформаційна,</i>	
		<u>Іван Миколайчук</u>		

		Прогнозування за відеоматеріалом «СРСР його забороняв, а Голлівуд ХОТІВ ЗАБРАТИ СОБИ! Іван Миколайчук — маестро УКРАЇНСЬКОГО КІНО» (9:39 фрагмент до 5:00) https://www.youtube.com/watch?v=66oUiqswOOI - Сьогодні ми дізнаємося про Івана Миколайчука – українського актора, сценариста, режисера, представника українського поетичного кіно / <i>інформаційна</i>	особиста	
3 хв	IV. Актуалізаційний етап	* робота з візуальними зображеннями	1. Яку епоху ми зараз вивчаємо? (Воловенко) 2. Які характерні риси цієї епохи? (Жариков) 3. Як ви думаєте, коли на Україні почали знімати перші фільми? (Озарко) 4. Вправа «Асоціативний куш» -Сценарій, Режисер, Монтаж, про яку галузь культури йдеться? (всі учні)	<i>логічна</i> <i>логічна</i> <i>інформаційна,</i> <i>логічна</i> <i>інформаційна,</i> <i>логічна</i>

			КІНЕМАТОГРАФ	
22 хв	V. Етап вивчення нового матеріалу	1. * парна робота з текстом на сторінці 123. 2. * групова робота з письмовими	Метод «Мозковий штурм» у формі _ Об'єднайтеся в пари. Дайте відповідь на проблемне запитання: «Чому Миколайчука називають представником українського поетичного кіно?», «Якою була роль Миколайчука в розвитку української культури?» (робота – 5 хв., обговорення – 2 хв.). Метод «Акваріум» - Клас поділяється на групи які сідають колом Завдання групам. Група 1 «Прояви українського поетичного кіно в творчості Миколайчука»; Група 2. «Зображення української культури в творчій спадщині митця» Всі 2 групи за визначеним порядком обговорюють свої питання. Наприкінці роботи кожна група представляє виконані ними завдання перед усім класом (робота – 5 хв., обговорення – 2 хв.). Метод «Ажурна пилка» В ролі експерта виступає один або більше	<i>соціальна</i> <i>інформаційна, соціальна, логічна</i> <i>інформаційна, соціальна, логічна</i> <i>Логічна, аксіологічна, культурновідповідна</i>

		історичними джерелами та текстом підручника (с. 116–129)	учнів, які доповідають всьому класу про те чи інше питання. Вчитель дає на вибір окремі періоди творчості Миколайчука. Висування ідей зупиняється, коли учасники робочих груп вирішують, що їх кількість є достатньою. Зібрані ідеї аналізуються, розвиваються та групуються експертною групою (робота – 6 хв., обговорення – 2 хв.).	
6 хв	VI. Узагальнення та систематизація знань	* робота із платформою Matific	Вправа «Снігова куля» 1 – й учень класу називає відомий йому термін чи дату з даної теми, 2 – й повторює і говорить свій термін, 3 – й називає вже три терміни і т.д. Хронологічна задача Накресліть лінію часу, позначте потрібні дати та розв'яжіть хронологічну задачу. Скільки років було Миколайчукові на час створення фільму «Вавилон XX»?	<i>інформаційна, логічна, математична хронологічна</i>
2 хв	VII. Висновки	- Таким чином на роки еволюційного тоталітаризму припадає початок акторської кар'єри Івана Миколайчука. Який за свого життя зіграв 34 ролі, написав 9 сценаріїв. Також він відноситься до шістдесятництва та представників українського поетичного кіно. <i>/інформаційна</i>		<i>Логічна, аксіологічна</i>

1 хв	VIII. Домашнє завдання		1. За параграфом 15 підручника виконати завдання (обов'язково): - Підготувати проєкт на тему «Кіно, яке вчить» або «Молодий режисер» (на вибір: уявне інтерв'ю або діалог міні-фільм)./ <i>інформаційна, особистісна,цифрова, компетентності в галузі техніки й технологій</i> (на вибір): - Створити у соціальній мережі Instagram сторінку Івана Миколайчука; / <i>інформаційна, цифрова, комунікаційна, логічна</i> - У програмі Mindomo створити інтелект-карту на тему: «Життєвий і творчий шлях Івана Миколайчука»./<i>інформаційно-комунікаційна, здоров'язберігаюча,логічна</i>	